

AKADEMSKIM OBRAZOVANJEM DO ROMSKE ELITE

priređile: Svenka Savić i Milana Grbić

AKADEMSKIM OBRAZOVANJEM DO ROMSKE ELITE

Izdaju: Univerzitet u Novom Sadu, Ženske studije i istraživanja i
Futura publikacije

Priredile: Svenka Savić i Milana Grbić

Saradnici: Aleksandrović Marija, Balinović Aleksandar, Beljić Milan, Jovanović
Aleksandar, Jovanovanović Đorđe, Jovanović M. Jelena, Jovanović T. Jele-
na, Jovanović Tanja, Mihajlović Romeo, Nikolić Jelica, Nikolić Ružica

Recenzija: Vera Vasić

Štampa: Futura publikacije

Korice, prelom i dizajn: Relja Dražić

Lektura: Mirjana Jocić

Fotografije: Branislav Lučić i Vitomir Dimić

Tiraž: 1000 primeraka

ISBN 978-86-7188-100-5

Zahvaljujemo: Romskom edukativnom fondu iz Budimpešte na finansijskoj podršci u realizaciji projekta; Univerzitetu u Novom Sadu: *Školi romologije* za svesrdnu saradnju; Televiziji Vojvodine: Romskoj redakciji (posebno Petru Nikoliću), na medijskoj potpori tokom trajanja projekta; Sekretarijatu za obrazovanje i kulturu za uspešnu saradnju u organizovanju promocije rezultata Projekta u javnosti.

Zahvaljujemo svim romskim studentima i studentkinjama sa kojima smo uspešno saradivali i koji će, verujemo, stečena znanja dalje bogatiti.

Akademskim obrazovanjem do romske elite

Priredile

Svenka Savić i Milana Grbić

Novi Sad 2008.

SADRŽAJ

1. PREDGOVOR **Svenka Savić** 5

- Dodaci Udruženje romskih studenata 8
Unija romskih studenata 10
Ženske studije i istraživanja 12

2. ISKUSTVA MENTORSKOG RADA **Svenka Savić** 16

- Dodaci Biografije članova tima na projektu 32
Uputstvo mentorima za rad sa studentima 37
Uputstvo za vođenje zapisnika na sednicama 38
Uputstvo za pisanje:
1. diplomskog rada (40); 2. sažetka (42); prikaza knjiga (44)

3. ROMSKI STUDENTI I STUDENTKINJE UPISANI NA UNIVERZITETU U NOVOM SADU **Milana Grbić** 49

- Dodaci Upitnik za studente 74
Spisak upisanih studenata i studentkinja na univerzitet i više škole
u 2007-2008. 79

4. O PRISUSTVU TIMA U AKADEMSKOJ ZAJEDNICI I U MEDIJIMA

Romeo Mihajlović i Svenka Savić 85

- Dodaci: Obaveštenja o aktivnosti 93
Intervjui sa uspešnim Romima i Romkinjama 99
Pres-kliping 108

5. O ZAPOSŁJAVANJU DIPLOMIRANIH ROMSKIH STUDENATA

Milan Beljić i Svenka Savić 113

- Dodatak: Spisak posećenih institucija i organizacija 116

6. AKADEMSKE STUDIJE ROMOLOGIJE: PITANJA KURIKULUMA **Svenka Savić** 121

- Dodaci: Plan studija Romoloških studija na Filozofskom fakultetu u Pragu 125
Plan studija Uvod u romologiju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu 126

7. Evaluacija rada na projektu, **Svenka Savić i Milana Grbić** 129

- Dodatak: Odgovori nastavnika na postavljena pitanja 136

8. Literatura 141

1. PREDGOVOR Svenka Savić

U Vojvodini je od 1990. godine postojala stalna inicijativa da se obrazovanje Roma i Romkinja unapredi na različitim nivoima. I pre 1990. su zahvaljujući radu Matice romske i Društva Vojvodine za jezik, književnost i kulturu Roma (čiji je osnivač Trifun Dimić) ostvarivane različite akcije, a pre svega obrazovanje romskih nastavnika za rad sa romskom decom u osnovnim školama na predmetu Negovanje jezika i kulture koji se nudi kao izborni. U okviru ove nastave romska deca dobijaju osnovna znanja o sopstvenom jeziku i kulturi, ali je ovo znanje fakultativno. Postepeno se u okviru ovakve poluinstitucionalne forme, okupila grupa romskih nastavnika i nastavnica koja i danas uspešno afirmiše znanja na tom bazičnom obrazovnom nivou.

U *Dekadi Roma* (2005-2015) jedan od ciljeva za poboljšanje društvenog položaja romske zajednice u svetu, u Evropi i kod nas jeste obrazovanje Roma i Romkinja na svim nivoima – od predškolskog do visokoškolskog, uključujući i obrazovanje odraslih. Postoji danas u Srbiji strategija za ostvarivanje ciljeva *Dekade Roma*, i mnogo inicijativa kojima se želi poboljšati obrazovanje na predškolskom i osnovnoškolskom nivou, kao bazičnim nivoima sticanja znanja za dalju nadgradnju. Od 2007. godine se sistematski pruža podrška romskim učenicima i učenicama u srednjoj školi u Vojvodini kako bi se do 2015. obezbedio dobar odabir za visokoškolski nivo.

Treba podsetiti da su u toku postojanja Univerziteta u Novom Sadu (UNS) pojedini romski studenti - pravnici, pedagozi, umetnici na Akademiji umetnosti i sl. sticali diplome, ali nisu bili prepoznati kao pripadnici nacionalne zajednice.

Postoji još od 1997. godine sistem stipendija za studente iz romske zajednice koje je u kontinuitetu obezbeđivao, a i danas to čini Fond za otvoreno društvo (Open Society Institute). Tim stipendijama se stimulišu romski studenti kao grupa kojoj je potrebna finansijska pomoć da bi bila ravnopravna sa svima drugima upisanim na studije. Sistem stipendija ove vrste je imao efekta jer su se srednjoškolci Romi iz različitih delova Vojvodine odlučili za studiranje u No-

vom Sadu. Dodatne su bile mere Fonda za otvoreno društvo koji je finansirao projekte mentorskog rada sa romskim studentima radi njihovog bržeg uključivanja u akademsku zajednicu. Radila sam sa jednom grupom mladih Romkinja koje su danas već deo elite u romskoj zajednici u Vojvodini.

Međutim, stipendije nisu bile dovoljan stimulans za dobro studiranje, pa su dodatno uključene mere pozitivne diskriminacije Ministarstva prosvete, prema kojima romski studenti upisani na Univerzitet mogli dobiti smeštaj u studentskim domovima (muški i ženski). Tako su mesečne stipendije i smeštaj u studentskim domovima bile prve akcije kojima se romski studenti bar prividno izjednačavaju u startu sa neromskim studentima.

Ovi studenti i studentkinje su se susretali sa neromskim na jednoj od specifičnih obrazovnih aktivnosti na Univerzitetu u Novom Sadu: to je *Škola romologije* koja od školske 2003-2004. u kontinuitetu nudi znanje o romskoj zajednici: o jeziku, istoriji, kulturi i stanovanju. Na ovoj školi diplome je steklo preko 100 studenata i studentkinja Roma i neroma sa teritorije cele Vojvodine.

Škola romologije je u 2007. godini postala utočište istraživačkom projektu »Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu« u okviru kojeg su se okupili svi romski studenti i studentkinje koji studiraju na raznim fakultetima UNS-a (u Novom Sadu, Subotici, Somboru, Zrenjaninu) i na stručnim višim i visokim školama.

Rad sa studentskom populacijom u *Školi romologije* pokazao je da romski studenti imaju neke probleme i kada postoji mesečna finansijska pomoć i smeštaj u studentskim domovima. Uočila sam da je ipak osnovna prepreka dobrom studiranju romskih studenata nedovoljno **znanje** koje donose iz srednje škole (četvorogodišnje ili trogodišnje). Tokom studija su romski studenti pozivani i učestvovali su na brojnim seminarima, radionicama, konferencijama ... na kojima su sticali različite sposobnosti i znanja: znanje o izgrađivanju građanskog društva i s tim u vezi različitih sposobnosti (kako organizovati i registrovati udruženje, pisati i prijaviti projekte donatorima i sl.).

Bilo je potrebno da se osmisli program pomoću kojeg se tokom studija romski studenti mogu osloniti na pomoć koja se odnosi na povećanje znanja za date kurseve na katedrama na kojima studiraju, zatim na povećanje znanja o univerzitetu kao instituciji i na dopunu opšteg znanja stečenog tokom srednjoškolskog školovanja. Naročita pažnja posvećena je Romkinjama jer se pokazalo da su one više od muškaraca zakinute u mogućnostima da odluče da se upišu na studije. Programi koji uključuje ova znanja tokom studija, a naročito na prvoj godini, mogu biti zamajac uspeha većeg broja romskih studentkinja i studenata: da efikasno završavaju studije i da ostanu povezani sa svojom nacionalnom zajednicom u različiti aktivnostima.

U školskoj 2007- 2008. godini na Univerzitetu u Novom Sadu upisali su se

romski studenti i studentkinje na različite fakultete (u Novom Sadu, Subotici, Somboru) i stručne više i visoke škole u najvećem broju – ukupno ih je sa upisanim na studije ranijih godina, 120. To je značajan broj mladih koji će uskoro preuzeti odgovornost za sopstvenu zajednicu, ali i za državu u celini. Sasvim malo znamo o njima pa je bilo potrebno istražiti potrebe i mogućnosti ne samo u ovoj školskoj godini nego i za nekoliko narednih.

Sa Univerzitetom u Novom Sadu (*Škola romologije*) udružili su se još tri udruženja građana (videti opis delatnosti u dodatku): Udruženje romskih studenata (registrovano 2002), Unija romskih studenata (registrovana 2006) i Ženske studije i istraživanja (registrovane 1997) i predložili jednogodišnji projekat, uz finansijsku pomoć Romskog edukativnog centra iz Budimpešte: *„Izgrađivanje romske intelektualne elite^{1*} na Univerzitetu u Novom Sadu”*. Cilje je bio izgrađivanje modela visokog obrazovanja romskih studenata na Univerzitetu kao instituciji. To podrazumeva izgrađivanje:

- mentorskog programa (stariji studenti saraduju sa mladim upisanim na UNS),
- strategije zaposljavanja diplomiranih romskih studenata u godinama koje su pred nama,
- kurikuluma za novu akademsku interdisciplinu – Romologiju - na UNS-u (romski jezik, istorija, kultura, umetnost).

U sve tri komponente cilja ugrađujemo i rodnu perspektivu, što podrazumeva da se studentkinjama Romkinjama posvećuje posebna pažnja kako bi se njihov uspeh i učinak videli u zajednici.

Opis rezultata rada na projektu izložen je u ovoj knjizi i to je ponuda za promenu rada sa romskim studentima u visokoškolskim institucijama kod nas.

.....
1 *Elita* (od latinskog *elegere* – izabrati) „u najopštijem smislu reči predstavlja nešto što je odabrano po nekom vrednosnom kriterijumu kao ono što tu izabranu vrednost poseduje u natprosečnoj meri. U popularnom značenju danas se pod elitom podrazumeva odabran sloj ljudi „cvet“ nekog društva, društveni „krem“, izabranici, najbolji, najotmeniji, pripadnici „probranih“ vojnih jedinica. „Odabrani“ može značiti kako po izboru drugih ili naroda tako i po prirodnim ili iskazanim sposobnostima, ali je uvek bilo i onih koji su sami sebe „birali“ ili za sebe po nekom kriterijumu ili pretpostavci jednostavno smatrali da su odabrani da vladaju“. (Enciklopedije političke kulture, Savremena administracija, Beograd, 1993, 292).

Dodaci

Ćidipe e Rromane Studentonengo
Udruženje romskih studenata
Adresa: Bože Kuzmanovića 44, 21000 Novi Sad
Kontakt osobe: Dejan Dimitrov
tel: 0637143512
d.dejan@Eunet.yu

Udruženje romskih studenata – **Ćidipe e Rromane Studentonengo** je nevladina, neprofitna i nestranačka organizacija osnovana u decembru 2000 godine u Novom Sadu. **Misija** Udruženja romskih studenata je «Buđenje svesti kod mladih Roma o značaju obrazovanja kroz socijalnu podršku i organizovanje obrazovno-vaspitnih aktivnosti». Naša je uloga da zajedno sa stanovnicima romskih naselja ukažemo da je obrazovanje i zdravlje siromašnih ljudi, koje je u ovim naseljima na veoma niskom nivou, u direktnoj vezi sa socijalno-ekonomskim uslovima u kojim ovi ljudi žive, i da učinimo sve kako bi se Romima omogućilo da vode kvalitetniji život.

Vizija i vrednosti organizacije: Udruženje romskih studenata je posvećeno jačanju veza između Roma i drugih naroda zasnovanih na principima građanskog društva kroz dijalog, kulturnu koegzistenciju, saradnju i kroz međusobnu solidarnost. Naše **vrednosti** su bazirane na saradnji, jednakim mogućnostima, toleranciji, odgovornosti, uspostavljanju kontakata i partnerstva sa drugim organizacijama i postavljanje obrazovanja kao prioriteta u sistemu vrednosti. Udruženje romskih studenata u svakodnevnoj komunikaciji ističe humanost, uvažavanje ljudskog dostojanstva, tolerantnost, poverenje.

Rad Udruženja obezbeđuje visoke standarde transparentnosti u radu i uvažavanje korisnika kao ravnopravnih članova na ostvarivanju ciljeva Udruženja.

Udruženje romskih studenata angažovano je na rešavanju osnovnih egzistencijalnih, obrazovanih, socijalno-zdravstvenih i kulturnih problema *romske populacije*. Projekte realizuju romski studenti, saradnici i volonteri. Kroz an-

gažovanje volontera Udruženje nastoji da razvija pozitivan stav prema sticanju znanja među Romima stanovnicima naselja sa nehipigijenskim uslovima, i time omogućiti da stečeno znanje trajno ostaje u naseljima.

U proteklom periodu postignuti su značajni rezultati u rešavanju problema u nehipigijenskim naseljima u oblasti preventivne zdravstvene zaštite, na polju opismenjavanja Roma, usmeravanju romske dece u institucionalni sistem obrazovanja, ublažavanju teških životnih uslova kroz mnogobrojne humanitarne i razvojne projekte.

Donatori projekta su: Ekumenska humanitarna organizacija, Duga, Tabita, Međunarodna dobrotvorna pravoslavna organizacija (IOCC), Fond za otvoreno društvo, UNHCR, Italijanski konzorcijum za solidarnost, Humanitarna organizacija Malteser, Novosadski humanitarni centar (NSHC), kao i državne institucije, Roma Education Fund - REF

Projekti Udruženja romskih studenata:

– **Zdravstvena edukacija Roma:** Zdravstveno prosvetovanje i prevencija sa posebnom pažnjom na dečiju populaciju uzrasta od 0 do 7 godina. (IOCC), 2001.g.;

– **Univerzitet u očima Roma:** Razvijanje sklonosti kod dece osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta ka nastavljanju školovanja, te priprema za polaganje kvalifikacionih ispita za upis u srednje škole i na fakultete. (Fond za otvoreno društvo), 2002.g.;

– **Zdravstvena zaštita Roma u naselju Bangladeš i Veliki rit.** Kao deo programa *Integrativno zbrinjavanje Roma putem gradskih zdravstvenih struktura*, Udruženje romskih studenata sprovodilo je pripremu vakcinacije dece kao i zdravstvenu edukaciju stanovnika. (Malteser), godina 2003, 2004;

– **Romska škola u Velikom ritu:** program podrške romskoj deci koja žive u Velikom ritu za uključivanje u redovan školski sistem. (UNHCR, ICS), godina 2004; 2005; 2006

– **Zaštita starih lica u Velikom ritu.** Cilj ovog programa je unapređenje svih vidova života starih Roma samaca iz Velikog rita. (Malteser) godina 2004;

– **Program dodele novogodišnjih paketića** (Duga), godina 2003, 2004;

– **Podela odeće i obuće za stanovnike naselja Veliki rit** (Tabita), godina 2004;

– **Podela školskog pribora i materijala** (EHO), godina 2003.

– **Zapošljavanje Roma** godina 2006;

– **'Participativno istraživanje potreba, glavnih problema i potencijala Roma u obrazovanju u Vojvodini'** ('Participatory Research of the Roma needs, main problems and potentials in education in Vojvodina'). Donator projekta je Romski edukacioni fond (Roma Education Fund - REF). godina 2006; 2007

– **Podela jednokratne novčane pomoći romskim studentima u Vojvodini** – Projekat realizovan uz pomoć Pokrajinskog sekretarijata za upravu, propise i nacionalne manjine. Godina 2007.

UNIJA ROMSKIH STUDENATA UNIVERZITETA U NOVOM SADU

Ignjata Pavlasa br. 3

Novi Sad , Autonomna Pokrajina Vojvodina

Serbija

Telefon(00 381 64 635 66 32)

E-mail: ursuns@yahoo.com

Mi smo Unija romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu, koja je osnovana 06.12.2005.godine kao nevladina organizacija koja ima za cilj školsko, obrazovno, ekonomsko, materijalno i duhovno osnaživanje, negovanje kulture, tradicije, običaja kao i afirmisanje izdavačke delatnosti i pisane reči.

Misije organizacije su::

1. Uključivanje Roma u javni život i u lokalnu zajednicu
2. Integrisanje Roma u moderne društvene tokove
3. Stvaranje kritične mase školovanih i obrazovanih Roma

Unija romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu broji oko 40 studenata koji pohađaju skoro sve više škole i fakultete Univerziteta u Novom Sadu.

Osnovne prioritetne oblasti na kojima Unija romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu radi su

1. Obrazovanje.
2. Zdravstvo
3. Ljudska prava
4. Ravnopravnost polova
5. Kultura

Obrazovanje

U okviru delatnosti u oblasti obrazovanja uradili smo sledeće:

- pomoć pri upisivanju u srednje, više škole i fakulteta u saradnji sa Maticom romskom, Kancelarijom za inkluziju Roma, Pokrajinskim sekretarijatom za obrazovanje i kulturu Izvršnog veća AP Vojvodine, Univerzitetom u Novom Sadu, Sekretarijatom za romsku nacionalnu strategiju Službe

- za ljudska i manjinska prava Republike Srbije, Ministarstvom prosvete i sporta R. Srbije. Takođe se zahvaljujemo svim ostalim koji su pomogli pri sprovođenju ove akcije;
- pomoć pri konkurisanju i dodeli studentskih domova;
 - pomoć pri konkurisanju za jednokratnu pomoć koju je dodeljivao Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu;
 - pomoć pri konkurisanju za stipendiju (Roma memorial University Scholarship Program) Instituta za otvoreno društvo iz Budimpešte, Mađarska;
 - pomoć pri konkurisanju za stipendiju Ministarstva prosvete i sporta Republike Srbije;

Ljudska prava

Ljudska prava su osnovna prava svakog čoveka koja su nam data po rođenju i kojih se mi pridržavamo. U skorije vreme planiramo da održimo edukaciju u oblasti ljudskih prava u saradnji sa Anti trafficking centrom iz Beograda.

Ravnopravnost polova

U okviru sastava organizacije imamo ravnopravno zastupljene polove među imenovanim u telima organizacije. Planiramo u budućnosti da i dalje negujemo ravnopravnost polova kao i da organizujemo treninge na ovu temu.

Kultura

Unija romskih studenata je osnovala odbor za kulturu koji je doneo plan i program aktivnosti za sprovođenje kulturnih programa u okviru organizacije.

Pored ostalog, Unija romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu je na svojoj sednici koja je održana 20.11.2006.godine u Novom Sadu, osnovala i odbor za sport i zdravlje. Odbor takođe, treba da usvoji plan i program koji će sprovesti pri radu Unije romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu.

NAČIN NA KOJI RADIMO

Naš rad je javan.

Trudimo se da svaku našu akciju koju uradimo unutar naše organizacije prenesemo i drugima na uvid kroz različite vidove komunikacije.

UKOLIKO STE NEKO KO ŽELI DA SE AKTIVIRA I PRI TOM DRUŽI SA NAMA I URADI NEŠTO KORISNO PRIDRUŽITE NAM SE JER SMO ZA JEDNO JAČI

Udruženje građana Ženske studije i istraživanja: 1997-2007.

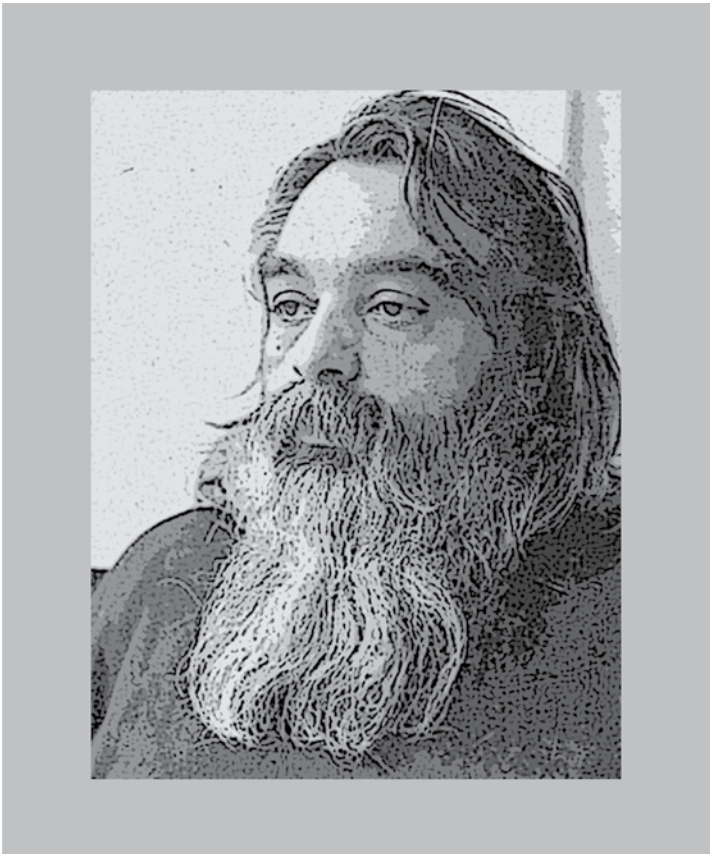
Udruženja građana Ženske studije i istraživanja u Novom Sadu (1997-2008) više od deset godina nastoji da se izjednači, ili barem poboljša, položaj žena u odnosu na položaj muškaraca u zemlji. Pokazujemo da je i pre nas postojalo mnogo dobronamernih, hrabrih, pametnih i upornih žena koje su sagradile našu sadašnjost. Naša je onda dužnost da o tome vodimo računa, da stalno podsećamo da su neke pre nas bile dok smo mi sada, a one koje dolaze, znaće to da cene. Važan je kontinuitet u društvu i unutar sopstvenog ženskog pokreta.

Udruženje građana Ženske studije i istraživanja osnovala smo 1997. godine kao visokoškolski obrazovni program o ženama i za žene i muškarce. Pre deset godina to je bio alternativan akademski program, a danas je deo Univerziteta u Novom Sadu. Tokom jedne decenije oko 1000 žena se obrazovalo u dvogodišnjem programu, a 150 žena i 3 muškarca dobilo sertifikate. Ženske studije su tokom ove decenije bile mesto susreta novih ideja, inovatorskih akcija i ostvarenja. Mnoge žene koje su pohađale naše programe danas su u institucijama i organizacijama u kojima takvo znanje mogu pokazati. Studije su danas stub mreže ženskih organizacija u Novom Sadu i Pokrajini, pripadamo širokoj mreži ženskih studija u državi i u regionu jugoistočne Evrope. Tu je rasadnik ideja o ravnopravnosti svih različitih - osmišljen program promena usmerenih ka građanskom društvu. U ovom delu radile smo mnogo toga što su radile i naše prethodnice tokom prethodna dva veka. Ali, pomerile smo položaj žena u društvu time što smo uspele da jedan alternativni visokoškolski program za žene i o ženama 'umestimo' u redovno školovanje. Sada mogu žene da uče o ženama iz prošlosti, što kao oblik kontinuiteta sa našim prethodnicama nije do sada postojao.

Tokom deset godina postojanja naša je pažnja bila na ženama iz nacionalnih zajednica koje žive u Vojvodini, a najviše pažnje posvetile smo Romkinjama i Romima: u Studijama su se obrazovale Romkinje i dobile diplome, nakon toga su osnivale svoje organizacije u kojima su stečeno znanje dalje prenosile; štampale smo knjige o Romkinjama i podsticale razne istraživačke projekte,

uglavnom one koje se tiču obrazovanja i ljudskih prava Romkinja i Roma. *Škola romologije* je aktivnost koja u kontinuitetu pruža osnovno znanje o romskoj zajednici romskim i neromskim studentima.

Trifun Dimić (1956, Gospođinci - 2001, Novi Sad)

Trifun Dimić

GODINE

Čudno me ponekad zagrle tvoje ruke,
dok ogledam svoje godine
u tvome detinjem licu,
i sasvim nežno,
uz dodir obraza,
zamiriše stara zima
i predgrađe velegrada.

Kao begunac
sunovraćam se u staračkoj odeći
ne bih li zametnuo svoje tragove
na tuđem putu.

Pokrila je studen glad
i razvaljene gradove.
U zimska jutra
mogu nacrtati ševu
na zajedničkom uzletištu,
iako znam da me tamo ne poznaju
i ne očekuju dobrodošlicom.

2. ISKUSTVA MENTORSKOG RADA **Svenka Savić**

A. Predistorija mentorskog rada sa romskim studentima na Univerzitetu u Novom Sadu (UNS)

Mentor je nastavnik koji usmerava i nadgleda kandidata pri izradi nekog rada (seminarskog, diplomskog, magistarskog - otuda i naziv magistarski rad). Mentorskom poslu u svojoj profesorskoj karijeri bavila sam se mnogo prilikom izrade studentskih diplomskih, magistarskih i doktorskih studija kod nas i u svetu.

Ali mentorski posao sa romskim studentima započela sam u školskoj 1997-1998. godini sa pet Romkinja upisanih na univerzitet, uz finansijsku pomoć Fonda za otvoreno društvo (1997-2000) u Udruženju građana *Ženske studije i istraživanja*. U toku tih nekoliko godina Romkinje su stekle samopouzdanje, sigurnost u obavljanju svojih studentskih obaveza, učile su azbuku istraživačkog rada (posebno metod životnih priča) i senzibilisale se za rodna pitanja Romkinja (iskustvo je prikazano u dve knjige o životnim pričama Romkinja (2000, 2007). Rezultat je naše saradnje u kontinuitetu nekoliko godina to da su one danas svaka u svojoj struci samostalne istraživačice i zaposlene.

U periodu 2003-2008. na predlog Udruženja građana *Ženske studije* i istraživanja organizovala sam sa saradnicima *Školu romologije* na Univerzitetu u Novom Sadu, uz finansijsku pomoć Fonda za otvoreno društvo (u 2007. i Sekretarijata za obrazovanje i kulturu Vojvodine). To je dobar primer povezivanja građanskih inicijativa sa institucijama visokog obrazovanja kod nas. Osnovna ideja ovog posla je bila da se u obrazovnom procesu romskih studenata začne praksa koja inače postoji na raznim univerzitetima u svetu da studenti starijih godina pomažu studentima mlađih godina u različitim aktivnostima vezanim za studiranje: prikupljanje svih potrebnih elemenata za sticanje znanja iz pojedinih kurseva i obaveštenja o funkcionisanju univerziteta kao akademske ustanove, angažovanje u studentskim organizacijama kao obliku saradnje u akademskim

koj zajednici i sl. U svetu su mentori deo ukupnog obrazovnog visokoškolskog sistema i za svoj rad dobijaju finansijsku nadoknadu, što kao sistemsko rešenje izostaje na Univerzitetu u Novom Sadu, sa izuzetkom nekoliko katedara.

Zato smo predložili Romskom edukativnom centru u Budimpešti da finansira projekat u kojem je osmišljen upravo ovakav model rada sa romskim studentima upisanim na fakultete Univerziteta i na više i visoke strukovne škole školske 2006-2007. i u 2007-2008. godine. Ukoliko bi se pokazalo da je iskustvo dobro, metod bi mogao postati sistemski na UNS-u, država bi trebalo da ga finansijski podrži, kao deo ukupne univerzitetske nastave.

B. Današnje stanje

Da bismo uočili novine u načinu rada sa romskim studentima, potrebno je da se podsetimo šta je uspešno studiranje na visokoškolskom nivou uopšte?

Na samom početku rada na projektu mentori su konstatovali da romski studenti imaju iste probleme u studiranju (naročito upisani na prvu godinu) koje imaju i neromski studneti, ali da se ti problem kod romskih studenata više ispoljavaju.

Naročito su se ispoljili sledeći takvi problemi:

1. studenti ne prijave ispit u roku predviđenom roku za prijavu ispita;
2. ne izlaze na prvi ispitni rok nego ostavljaju više ispita za poslednji ispitni roka u godini; tako se akumulira količina ispita od kojih se položi eventualno jedan ili ni jedan;
3. najčešće se ne koriste svojim studentskim pravom da idu na konsultacije sa asistentima ili nastavnicima pre izlaska na ispit;
4. ako više od tri puta izlaze na ispit, ne traže svoje pravo da polažu pred komisijom;
5. kada dođe do problema izazvanog njihovom neaktivnošću, najčešće ne rešavaju to sami, nego traže intervenciju nekog autoriteta (unutar romske zajednice ili unutar nastavničkog kadra.)

Može se govoriti o pet osnovnih kriterija za napredovanje u studijama:

I Prvi kriterij podrazumeva:

1. odgovornost prema studijama i predmetima, što podrazumeva prisustvovanje predavanjima, učešće na vežbama, izlazak na kolokvijume, obuka na sredstvima, obavljanje stručne praksa i izrada seminarskih radova uz mentorski rad nastavnika.

II Drugi podrazumeva količinu opšteg znanja, a posebno poznavanje strukture odgovarajući predmeta (ili kurseva).

III Treći je kvalitet – retoričke sposobnosti izražavanja na ispitima, kao što su: sigurnost u izlaganju i stručnost (bogat profesionalni rečnik, -upotreba

terminologije, -frazologije ustaljene u datoj disciplini), korišćenje izvora saznanja iz savremene literature.

IV Četvrti je mogućnost primene izloženog znanja na ispitu što se može oceniti kao potpuno moguće, nepotpuno, delimično i improvizacija.

V Peti kriterij jesu uslovi studiranja koji obuhvataju finansiranje, stanovanje, stalne aktivnosti na studijama od značaja za struku, ali i Univerzitet, grad, državu...

Ako sada ovih pet kriterija primenimo na podatke koje smo dobili iz upitnicima koje su sami studenati popunjavali, onda vidimo da su samo neki od njih uočili teškoće u studiranju, a mnogi nisu imali na umu sve ovde pomenute kriterije (I-V).

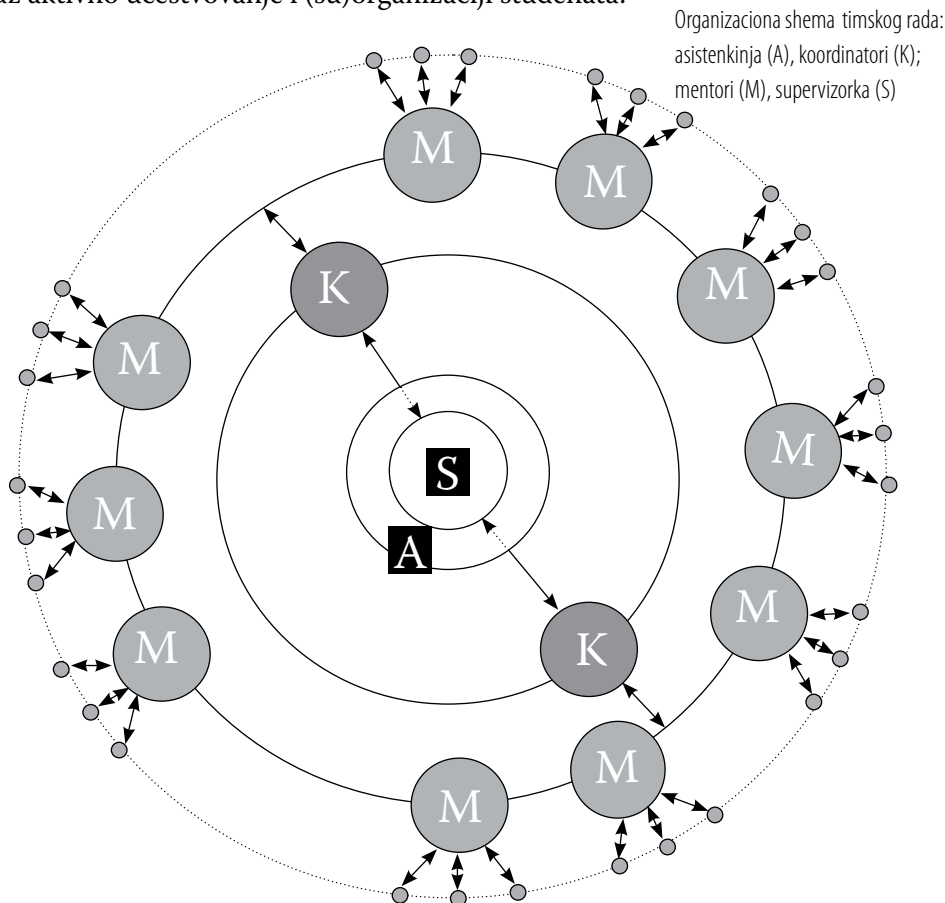
Od prvih 37 upitnika koje su popunili studenti i studentkinje, 14 je izjavilo da ima teškoće sa **gradivom** pojedinih predmeta (samo je jedan student napisao da ima teškoće koji se tiču odnosa sa profesorom); niko nije naveo da imaju problema sa retoričkim veštinama (tj. usmenim i pismenim načinom izražavanja na ispitu). Nadalje, konstatovali smo i na osnovu podataka u upitniku, a i u ličnim kontaktima da jedan broj romskih studenata ne zna dovoljno kako treba pripremati ispite shodno onome što nastavnici traže (na primer, nemaju potpun spisak pitanja za ispit, ili spisak literature na osnovu koje nastavnik ispituje i ocenjuje na ispitu), pa odustaju od ispita.

Naš je zadatak bio da, imajući sve ovo u vidu, osmislimo model rada sa romskim studentima u cilju njihovog dobrog akademskog afirmisanja:--organizacionu shemu timskog rada (supervizorka, asistentkinja, koordinatori, mentori), izbor mentora, izbor studentske populacije, rad mentora individualno sa studentom, rad supervizorke sa mentorima, specifičnost apsolvantske grupe, model komunikacije u timu, mentorski rad u drugim mestima Pokrajine – u Subotici.

Organizaciona shema timskog rada. Osnovna je organizaciona shema projekta predstavljena tako da pokaže strukturu odgovornosti i međusobnu povezanost članova **tima** u projektu tokom trajanja rada (videti shemu u dodatku). Timski rad je podrazumevao poziciju osobe koja odgovara za ukupnost projekta (supervizorka), osobe koja joj neposredno pomaže (asistentkinja), osobe koje su neposredna dvosmerna veza između supervizorke i asistentkinje i -grupe mentora (10 mentora), koordinatori.

Supervizorka organizuje, nadzire i odgovara za ukupan rad na projektu. Predlaže tip upitnika, izveštaja, i ostalih dokumenata koji se koriste u mentorskom radu, podučava tim mentorskom poslu, uvodi tim u akademski rad (pisanje diplomskog rada, prikaza knjiga, sažetka naučnog rada, vođenje intervjua, pisanje projekata, pisanje izveštaja i sl.); uvodi tim u akademsku zajednicu

time što podučava načinu organizovanja različitih tribina, susreta, konferencija uz aktivno učestvovanje i (su)organizaciji studenata.

Koordinator/ka koordinira jedan deo ukupne studentske visokoškolske populacije: jedan za (dvogodišnje stručne) više i visoke škole, a jedna studentkinja (za sve fakultete UNS). Njihov je zadatak bio da budu aktivna spona između supervizorka i mentorskog tima u svim aspektima mentorskog posla.

Asistentkinja sprovodi administrativne poslove, komunicira sa svima u timu, a pre svega sa koordinatorima i supervizorkom (uglavnom putem kompjutera). Vodi evidenciju o svim studentima i studentkinjama u korpusu (ukupno 120) sa kojima se u projektu radi; vodi zapisnik na svim sastancima, koje zatim prekucan i sređen u kompjuterskoj formi prosleđuje svim članovima i članicama tima. Priprema, zajedno sa voditeljima tribina, materijale za održavanje tribine, poziva medije na tribinu, kao i osobe iz javnog života; obavlja komunikaciju sa osobljem na Univerzitetu, zajedno sa dva koordinatora; (su)organizuje sa supervizorkom nedeljne sastanke tima i njima prisustvuje.

Mentor ima određenu grupu studenata i studentkinja sa kojima je u neposrednom kontaktu. Osmišljava načine pomoći u studiranju o čemu se konsultuje sa supervizorkom preko koordinatora i asistentkinje. Mentori vode zabeleške u poseban dnevnik o svakom susretu sa svakim studentom ili studentkinjom (beleže: vreme, mesto, dužinu susreta, temu, ishod razgovora i zaduženja obe strane do sledećeg susreta). O iskustvima referišu na nedeljnom grupnom sastanku tima, ali i na individualnim sastancima sa supervizorkom i/ili koordinatorima. Učestvuju na svim sastancima tima; učestvuju u izgradnji baze podataka za studente koji pripadaju grupi kojoj su mentori.

Čitaju relevantnu literaturu o Romima (pohranjenu u Studijama) kako bi nadogradili svoje znanje o sopstvenoj zajednici.

Učestvuju u organizovanju tribina i drugih javnih predstavljanja u akademskoj sredini. Po potrebi učestvuju u diskusiji o izradi predloga sistemskog zapošljavanja diplomiranih romskih studenata i studentkinja.

Dostavljaju mesečni izveštaj za svakog pojedinog studenta u grupi (videti formular za izveštaj u dodatku).

Izbor mentora je usledio nakon izrade strukture tima, i nakon dobijenih preliminarnih podataka o studentima na osnovu upitnika. Najpre su uspostavljeni orijentacioni kriteriji. Jedan je bio bliski odnos mentora sa studentima određenog fakulteta. To znači sledeće. Studenti upisani na Univerzitet u Novom Sadu rasuti su po različitim fakultetima i višim školama u mestima u kojima Univerzitet poseduje svoje visokoškolske institucije (Novi Sad, Subotica, Sombor, Zrenjanin). Mentori i mentorke su studenti **romske** nacionalne pripadnosti koji studiraju na višim godinama studija, koji znaju da se služe računarom i koji, po mogućnosti, znaju engleski jezik (videti listu biografija). Mentori se određuju prema broju studenata datog fakulteta ili više škole (5-8 ukupno: u slučaju da ih je više, određuju se dva mentora za datu instituciju). Prvi kriterij je bio da za svaki fakultet ili školu bude po jedan mentor ili mentorka.

Forma rada mentora je razgovor sa studentima, na osnovu kojeg konstatuju stanje i eventualan problem u vezi sa studijama i biraju odgovarajuću strategiju za dalji uspešan rad i saradnju. Svi mentori su najpre obučeni kako da popune upitnik prilikom prvog susreta sa studentom ili studentkinjom dok vode razgovor (zabeležen i na magnetofonsku traku).

Izbor unutar studentske populacije. Osnovnu grupu studenata i studentkinje u projektu čine, kao što smo rekli, svi upisani u nastavni proces. Unutar našeg projekta smo ih podelili u četiri osnovne grupe po kriteriju hitnosti mentorskog rada.

Prvu grupu čine oni studenti koji su upisani, ali već u prvom susretu sa nama znaju da ne žele dalje da studiraju na datoj grupi, ili da uopšte ne žele dalje da studiraju.

Drugu grupu čine oni koji ne uočavaju da imaju problem u studiranju pa i ne traže bilo kakvu pomoć od drugih, niti od mentora, a po svemu sudeći rezultat studiranja će biti negativan.

Treću grupu čine studenti koji pokazuju volju za studiranjem, ali imaju neke ozbiljne teškoće i ako bi im se pomoglo da ih prebrode, mogli bi položiti godinu.

Četvrtu grupu čine oni studenti koji uspešno studiraju i kojima uglavnom nije potrebna ozbiljnija dodatna pomoć (videti izjavu u novinama Biljane Nikolić).

Valja objasniti akademski rad na Univerzitetu u Višim školama. U 2007-2008. godini na Univerzitetu u Novom Sadu nastavio se proces reforme studija shodno zahtevima Bolonjske deklaracije, ali su na različitim fakultetima ti procesi različito ostvareni. To znači da se diploma negde dobija na kraju četvrte godine, negde na kraju pete i sl. Više strukovne škole nisu deo Univerziteta u Novom Sadu. One su takođe u procesu reorganizovanja od dvogodišnjih na trogodišnje, ali su u različitim stepenima toga procesa i na različite načine vode promene.

Na samom početku rada u korpus podataka -uključili smo sve studente i studentkinje za koje smo dobili podatke da su upisani na Univerzitet u Novom Sadu i na Više strukovne u 2006-2007. godinu – ukupno njih 34. Ubrzo se pokazalo da je broj daleko veći, ali da na Univerzitetu o tome ne postoje podaci. Naš je prvi zadatak bio evidentiranje svih studenata i studentkinja koji su se izjasnili da su pripadnici romske nacionalne zajednice, a studiraju i u drugim gradovima Pokrajine u kojima postoje delovi Univerziteta (Subotica, Sombor, Zrenjanin). Ukupno smo evidentirali u 2006-2007. godini 76 studenata i studentkinje na osnovnim studijama (neke od njih zahvaljujući merama afirmativne akcije), troje na postdiplomskim (videti tabelu sa podacima u dodatku).

Napomena: Ni ovaj broj nije sasvim pouzdan jer je nekoliko njih bilo (na studijama) van zemlje, nekoliko ih je prilikom intervjuisanja izjavilo da ne želi da nastavi studije pa otuda ni da popuni upitnik, a nekoliko je odbilo saradnju, bez obzira na to što se izjašnjavaju kao Romi. Ostaje izvan našeg posmatranja grupa studenata koja se ne izjašnjava da su Romi, ali šire okruženje ih smatra Romima. To ukratko znači da danas postoji na Univerzitetu u Novom Sadu oko 80 pripadnika romske nacionalne zajednice.

Nakon formiranja datoteke bilo nam je jasno da mentori ne mogu podjednako raditi sa sve četiri grupe studenata. Fokusirali smo se na *treću grupu* zato što smo smatrali da je pomoć tim studentima neophodna i dovoljna za postizanje uspeha. Poseban je fokus bio na studentkinjama Romkinjama iz uverenja da imaju veće teškoće da se u svojoj patrijarhalnoj zajednici izbore da studiraju.

Rad mentora individualno sa studentom. Za I i II grupu jedan od koordinatora je organizovao individualne intervjuje sa odabranim studentima i studentkinjama za koje smo procenili da bi bilo korisno razgovarati u poverljivoj atmosferi intervjuja, dati im mogućnost da iznesu svoje teškoće u studiranju i viziju da teškoće prebrode uz mentorsku pomoć, ili da se takve pomoći odreknu. Ukupno je takvih bilo osam studenata i studentkinja. Ishod ovakvog tipa rada bio je da većina studenata ne sagledava dovoljno dobro svoje šanse za završavanje studija i nije spremna da prihvati rešenje koje je koordinator predložio, pa ovaj vid rada nije nastavljen i kasnijim fazama. Pokazalo se da su ti studenti, ustvari, već odlučili da studije neće nastaviti, ili da će u sledećoj školskoj godini promeniti grupu ili fakultet, ali ostaju upisani da bi dobijali stipendiju i, eventualno, smeštaj u studentksom domu.

Sledeći oblik mentorskog rada bio je takođe individualan, ali ovoga puta se radilo o dugoročnijoj individualnoj pomoći mentora u pripremanju ispita iz predmeta iz kojeg student ne poseduje dovoljno znanja stečenog u srednješkolskom obrazovanju. Takvi časovi traju više od devedeset minuta tokom nekoliko meseci i mentor pretače znanje studentu, zadaje domaće zadatke, proverava naučeno gradivo, ali i podiže motivaciju, i samopouzdanje studenta. U jednom primeru je bio apsolutan uspeh ovakve saradnje i studentkinja je ne samo uspešno položila predmet nego ga je i zavolela.

Biti romske nacionalnosti? To zasigurno znači biti stanovnik celog Sveta...

Biti student... Jeste izazov. To znači uputiti se, krenuti na jedan dug put.

To što sam krenula tim putem doživljavam kao dobru priliku da budem i ostanem znatiželjna. U samorazvoju. U interakciji. Humana.

Na neki način, studiranje je i privilegija. Zašto? Zato što verujem da u tako dinamičnom procesu možeš da upoznaš sebe, druge, razvijaš se i oplemenjuješ svesno i spontano.

A svaki razvoj svesti je privilegija.

Upoznavši ostale romske studente prepoznala sam kod njih želju koja je zajednička svim studentima: biti mlad, doživljavati iskustva, učiti i odrastati...

Jedan od najvažnijih predmeta na studijama Ekologije je Hemija koja se izučava tokom celih studija. Upisala sam taj Fakultet iako je moje predznanje iz prirodnih nauka bilo minimalno. Brzo sam se suočila sa preprekama. Negativne emocije koje su one izazvale veoma su me pasivizovale. Ipak, nisam želela da odustanem.

U pravom trenutku dobila sam pomoć i podršku prof. Svenke Savić.

Trebalo je nadoknaditi celokupno srednjoškolsko znanje iz hemije tokom

samo jednog leta. U projektu «Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu» omogući su mi časovi iz hemije, što je i bio veoma efikasan individualni pristup koji me je ohrabrio i u najvećoj meri aktivirao moj lični napor. A lični napor je faktor koji je, izgleda, najvažniji.

Mislim da je pomoć i podrška u vidu individualnog pristupa dragocena na više načina. Kod mene je izazvala dozu odgovornosti koja je poželjna i potrebna svakom studentu.

Kristina Kolompar Novi Sad 6.10.2007.

U drugom slučaju bio je u pitanju isti mentor, isti predmet, ali druga studentkinja nije položila ispit! Stanovište je mentora bilo da studentkinja nije dovoljno uvežbavala stečeno znanje, naime, nije dovoljno investirala onaj deo koji je neophodan da se do rezultata dođe. Ovaj rezultat, ali negativan, samo pokazuje da je u mentorskom poslu potreban podjednak angažman i studenta i mentora i da u zajedničkom naporu stižu do cilja. Naime, neće poboljšati uspeh romskih studenata sama činjenica da postoji mogućnost (plaćenog) mentorskog rada i značajan naučni učinak. Rezultat je tek onda kada se sami studenti angažuju, motivišu i žele da pobeđu neznanje.

Rad supervizorke sa mentorima. Budući da su romski studenti rasuti po raznim fakultetima i katedrama u nekoliko mesta u Vojvodini, što otežava njihovu identifikaciju i vidljivost u datoj akademskoj mikro zajednici, bilo je potrebno odrediti svakom mentoru grupu studenata i onda ih obavestiti da takav mentor postoji. U ostvarivanju ovog projekta aktivni suorganizatori su i dva udruženja romskih studenata: Unija romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu i Udruženje romskih studenata (videti opis njihovog rada u dodatku) koji su znatno pomogli u identifikaciji studenata. Nama u timu su udruženja znatno doprinela da nam problematika romskih studenata postane dostupnija (Unija romskih studenata nas je pozivala na njihove redovne sastanke, razgovarali smo o problematici studiranja uz prisustvo predstavnika Matice Roma i Kancelarije za inkluziju Roma).

Za svaki fakultet određen je jedan mentor ili mentorka. Vodili smo računa da bude podjednak broj mentora i mentorki u timu: pet mentora i pet mentorki. Nakon odabira postalo je jasno da oni nemaju ujednačeno **znanje** koje mentorska uloga podrazumeva. Nekima je nedostajala kompjuterska pismenost (većina nema privatni kompjuter nego koristi usluge u studentskom domu), neki su tek ulaskom u tim učili da rade na slanju poruke mejlom). Znanje engleskog jezika takođe nije ujednačeno, pa su jedni, čije je znanje engleskog jezika bolje, čitali literaturu na engleskom i prenosili ga onima čije je znanje slabije ili ga uopšte nemaju. Zapravo većina nije raspolagala svim elementima neophodnim za mentorski i za timski rad, pa je supervizorka najpre intenzivno radila sa čla-

novima tima individualno, pa u grupi na redovnim nedeljnim sastancima tima. Svaki nedeljni sastanak je imao dva dela: obrazovni i organizacioni. To su sve razlozi zbog kojih sam se u početku bavila mentorima više nego studentima i javnim predstavljanjem celog projekta i članova tima u akademskom prostoru.

Već na samom početku postalo je jasno da mentorima nedostaju *osnovna znanja* iz administrativnog i akademskog diskursa (kao što su: vođenje zapisnika, pravljenje izveštaja, vođenje tribine, vođenje intervjua, pravljenje i obrada upitnika, poznavanje kompjuterske obrade upitnika. U veštine potrebne akademskoj prezentaciji spadaju: učešće u panel diskusiji i osnovni oblici akademskog pisanja: pisanje diplomskog rada, sažetka, prikaza rada ili knjige). Posao supervizorke je bio da ove sposobnosti razvije i koliko je to moguće, kod mentora, kako bi brže i efikasnije obavljali mentorske poslove.

Proces u kojem su romski mentori učili da prepoznaju različite dimenzije svoga zadatka i da odvoje ono što pripada mentorskom poslu od onoga što su drugi problemi studenata - jer mentori ne treba da rešavaju sve probleme studenta (npr. da upišu brata studenta na fakultet, da organizuju kupovinu novog instrumenta studentu na Akademiji umetnosti i sl). Kako romska studentska populacija ima više problema koji se odnose samo na studiranje, mentori, koordinatori i supervizorka su se trudili da pomognu i u onim pitanjima koji nisu direkto vezana za uspeh studiranja, jer je svakodnevica romskih studenata u mnogo čemu drugačija, drugačiji je i kulturni obrazac nego kod studenata koji nisu Romi.

Zadatak mentora je da prema prihvaćenom pogramu rada u timu saraduju sa studentima u grupi tako da oni ne zaostaju u procesu studiranja. Prvobitna zamisao je bila da mentorske poslove obavljaju studenti starijih godina ili *apsolventi* – oni koji imaju više znanja o procesu studiranja na određenom fakultetu (katedri, odseku) ili višoj i visokoj školi, zatim, da imaju dovoljno znanja o fakultetima ili višoj školi kao instituciji i o studentskom životu tokom studiranja (pre svega onom u studentskim domovima, studentskim udruženjima), kako bi na dobar način pomogli mlađim studentima da se uključe u akademsku zajednicu (za učinak supervizorke u radu sa mentorima vidi evaluaciju u dodatku).

Specifičnost apsolventske grupe. Na samom početku rada bilo je potrebno ustanoviti broj apsolvencata iz dva razloga: prvi je da bi oni bili potencijalni mentori, drugi je što je u projektu predviđena određena aktivnost vezana za zapošljavanje studenata nakon diplomiranja, a izvesno je da će apsolvenci biti prvi diplomirani studenti. Supervizorka je prve konsultacije za mentore vodila sa apsolvencima i apsolventicinjama na UNS-u i višim školama. Ukupno je u 2006-2007. apsolventski staž imalo 12 studenata i studentkinja (8 na višim školama i 4 na fakultetima UNS-a). Ustanovila je da imaju dug apsolventski staž. Iz razgovora sa apsolvencima i nekim studentima IV godine pokazalo se da prvobitna ideja neće moći biti u potpunosti ostvarena, jer apsolvenci:

1. žive van grada Novog Sad i ne moraju da prisustvuju predavanjima;
2. zasnovali su sopstvene porodice i imaju drugi tip obaveza;
3. aktivni su u različitim romskim (i neromskim) građanskim organizacijama i ne mogu prihvatiti nove poslove,
4. ne žele da saraduju na ovom projektu,
5. neki ne žele uopšte da završe studije.

Istovremeno je supervizorka istražila razloge dugog apsolventskog statusa svakog od studenata i ustanovila nekoliko otvorenih pitanja:

1. apsolventi sami imaju teškoća u studiranju, te je i njima potrebna pomoć;
2. nekima je prestao apsolventski staž još 2001. godine, a ostao veliki broj ispita za polaganje, što znači da su oni prividno u apsolventskom statusu;
3. neki od apsolvenata Roma se ne izjašnjavaju da su romske nacionalne pripadnosti;
4. neki su odavno zaposleni, zaosnovali su porodice i nemaju vremena za učenje.

U statusu apsolventa (= status kada studenti odslušaju predavanja) nalaze se studenti upisani od 2000. do 2008, koji su nastavu imali po -tzv. starom programu prema kojem nije bilo ograničenja što se tiče broja položenih ispita prilikom prelaska iz godine u godinu. To znači da je odgovor na pitanje koliko će apsovenata diplomirati do kraja trajanja projekta, odgovor: jedan ili nijedan! Odgovor na pitanje: Kada će oni diplomirati? zamagluje podatak da su svi već zaposleni u različitim građanskim organizacijama i svojim radom doprinose razvoju romske nacionalne zajednice na različite načine i neće postati aktivni deo nove akademske elite, nego ostaju u eliti nevladnihog sektora. Otuda smo prvobitnu zamisao o mentorima modifikovali: pored osnovnog zahteva da se studenti izjašnjavaju da su pripadnici romske nacionalnosti i da bude podjednak broj studenata i studentkinja, odlučili smo se da odaberemo i one studente sa mlađih godina studija iz uverenja da bi mogli, ukoliko se projekat produži, preuzeti mentorski rad u sledećim godinama i tako ostvariti kontinuitet unutar samog projekta. Uslov je bio da budući mentori žele da se bave ovim poslom, da imaju osnovnu kompjutersku pismenost (imejl adresu i pristup kompjuteru) i, po mogućnosti, da znaju ili da uče engleski jezik.

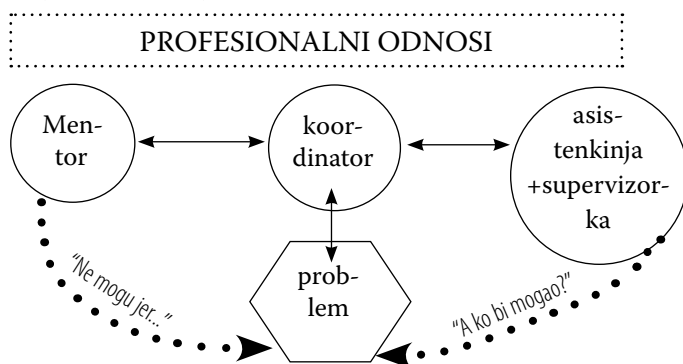
Svaki mentor je specifičan po disciplini koju studira i po količini podrazumevanog znanja neophodnog za mentorski posao. Zajedničko je svima da nisu radili mentorski posao na način na koji je zamišljen u projektu i da su svi još uvek studentii znaju probleme studiranja. Dužnost supervizorke je bila da se različita znanja i sposobnosti mentora nivelišu i uigraju u efikasan i delatan tim.

Ubrzo se u praksi pokazalo da je mnogo više otvorenih pitanja od onih koje smo u početku odredili da rešavamo. Pokazalo se da su neki od najboljih

studentata odbijali saradnju sa mentorom; neki koje smo imali na spiskovima nisu želeli da saraduju, mada se izjašnjavaju kao Romi iz uverenja da pripadnost romskoj zajednici ne treba da bude njihovo obeležje kao studentata, nego uspeh u studiranju. Drugi tip teškoća odnosio se na stepen autoriteta mentora u odnosu na studente (starijih godina), što se očitovalo u skrivanju od mentora, izbegavanju bilo kakvog kontakta ili u nadmenom ponašanju prema mentoru (u situaciji kada je, na primer, neko predsednik studentskog udruženja, a mentor sa III godine studija). U ovakvim slučajevima su koordinatori i supervizorka pomagali da se do podataka na projektu ipak dođe i institucionalnim putem (preko studentskih službi fakultetima i viših škola). Tako se stvarni broj studenata sa 34 povećao na 71 na fakultetima i višim i visokim školama.

Nakon četiri meseca rada podaci su pokazali da nije moguće raditi sa svim upisanim studentima i studentkinjama jer su neki tokom školske godine napustili studije i nisu bili u Novom Sadu, ili su bili u procesu napuštanja studija. Uočljivo je osipanje studenata nakon prve godine i na prelazu u drugu godinu studija kako na Univerzitetu, tako i na dvogodišnjim stručnim višim školama.

Model komunikacije u timu. U ovako osmišljenom hijerarhijskom modelu rada sa studentima jedan od ishoda je **profesionalizacija rada** i izgrađivanje odnosa **poverenja** u timu svake osobe prema svakoj. Radi se o dvosmernoj, statusno različitoj komunikaciji:

U toj komunikaciji učestvuju pripadnici iste (romske) nacionalne zajednice: studenti, mentori i koordinatori - jedni drugima nadređeni u pogledu statusa, ali svi isti u pogledu odgovornosti prema supervizorki kojoj, preko -asistentkinje daju izveštaj o urađenom poslu. Na prvi pogled bi se moglo reći da su u pitanju predstavnici dvaju kulturnih modela, te da će se interkulturni dijalog polagano izgrađivati uz osvećšćeno učešće svih aktera. Samo uslovno se ovde podrazumeva da su svi članovi romske zajednice predstavnici iste kulture, ali u praksi nije tako (neki su iz mešovitih brakova, neki već dugo žive u gradu, a drugi na selu, neki žive u romskim zajednicama, a neki ne, neki su iz Vojvodine, a neki su se doselili u Vojvodinu, posle 1990. iz drugih krajeva Srbije, ili i dalje

tamo žive a samo studiraju u Novom Sadu itd.). Znanje o sopstvenoj kulturi je takođe različito, pa je većina pohađala *Školu romologije* (oktobar-decembar 2007) kao vid sistematskog sticanja znanja o sopstvenoj kulturi, jeziku, običajima i istoriji.

Ono što je uočljivo u komunikaciji romskih studenata, mentora i koordinatora je aktiviranje kulturnog modela pripadnika iste grupe. Grupa mentora i koodinatora koja radi na projektu u timu izgradila je vrlo čvrstu međusobnu povezanost i solidarnost, nekada i po cenu profesionalnih obaveza u timu. U timu se stoga ostvaruju dva procesa: proces profesionalnog odnosa prema radu i proces interkulturalnog odnosa u kojem jedni i drugi više doznaju i svoje strategije komunikacije preoblikuju.

U završnici projekat tim treba da osmisli predlog Univerzitetu na koji način bi se sistematski, kontinuirano tokom ostvarivanja Dekade Roma (2005-2015) i dugoročno nakon toga vodila briga o romskim studentima u cilju izgrađivanja romske intelektualne elite ne samo na Univerzitetu u Novom Sadu nego kao iskustvo dobre prakse da se proširi na ceo region. Projekat je bio usmeren na to da putem stalne provere u praksi izgradimo modele rada i strategije za budućnost. Otuda smo svi zajedno tokom rada na projektu kreirali metodologiju i dinamiku realizacije projekta, vodeći računa o osnovnim obavezama koje su predviđene projektom. Dok je u prvom delu projektnog vremena bio fokus na sticanju različitih znanja i veština (u čemu je uloga supervizorke bila naglašenija), u drugom delu uloga mentora i koordinatora postaje dominantna i odgovorna.

Raslojili smo mentorski rad u tri osnovna delatna polja:

1. rad jednog mentora sa grupom studenata;
2. rad jednog mentora sa jednim studentom ili studentkinjom u prevazi-
laženju jednog problema za koji se procenjuje da je najvažniji (na primer, strah
od izlaska na ispit);
3. rad jednog mentora po principu vaučera (metod koji je u našem radu
izostao).

Izveštaj o radu podnose svi članovi tima jednom mesečno u kojem su da-
vani podaci pojedinačno za svakog studenta i studentkinju u mentorskoj grupi,
za svaki pojedinačan ispit ili predmet (videti formular za izveštaj u dodatku).

Naš rad ne bi bio dovoljno sveobuhvatan bez formirane baze podataka svih
mentora i studenata. Izgledalo je da su potpuni i tačni podaci koje smo dobili iz
raznih izvora i od dvaju udruženja romskih studenata. Kako smo dublje ulazili
u saradnju sa studentima lično, postajalo je jasno da je gotovo 70% postojećih
podataka nepotpunih (počev od promene adrese, broja telefona, prelaska sa
jednog fakulteta na drugi, do činjenice da su neki na spisku studenata, a da to
nisu već nekoliko godina).

Prvobitna je zamisao bila da se mentori putem popunjavanja upitnika
zbliže sa studentima koji su u grupi. Pokazalo se, međutim, da je najveći broj

upitnika popunila supervizorka – polovinu od prvobitnog spiska (18), zatim dva mentora (po 13 i 11 upitnika), a ostali članovi tima mnogo manje od predviđenog broja, u zavisnosti od toga sa kojim su studentima imali neposredan kontakt. Supervizorka je želela da u kratkom vremenu sačini inventar otvorenih pitanja sa kojima se romski studenti susreću i da podaci potiču od samih studenata, a ne od nekih foruma koji ih zastupaju. Sem toga, od njih smo saznali za druge upisane studente na Univerzitet i višim školama. Najbrže je bilo postići to kroz razgovor direktno.

Mentorski rad u drugim mestima u Pokrajini – u Subotici. U podacima koje smo dobili kada smo započinjali rad na projektu nije bilo podataka o romskim studentima upisani na fakultete koji su deo Univerziteta u Novom Sadu i više škole u Subotici. Naše istraživanje je pokazalo je jedanast studenata i studentkinja u tom gradu i da neko mora biti tamo zadužen za mentorski rad. To je početak stvaranja mreže mentora u raznim gradovima, što bi trebalo u narednom periodu da bude u fokusu rada. Vidimo da postoji potreba za **mrežom mentora** po gradovima Vojvodine, što znači da bi u nastavku radu na projektu mentorski rad izgledao drugačije.

Predlog: formirati mrežu mentora kao neophodan uslov uspešnog rada. Okupljeni u mrežu oni bi na svojim sastancima razmenjivali iskustva i pomagali jedni drugima u ostvarivanju programa.

Supervizorka je najpre otišla u Suboticu da se upozna sa mentorkom (Ružica Nikolić) i da na praktičnom primeru intervjuisanja jednog romskog studenta pokaže na koji način treba upitnike popunjavati i slati u Novi Sad u datoteku projekta. Pošto je ustanovljeno da ima 11 studenata i studentkinja upisanih na fakultete, više i visoke škole, konstatovano je da neki od njih imaju potrebu za dodatnim časovima engleskog jezika (koji polažu kao predmet na fakultetu), dok je drugima bila potrebna pomoć u vezi sa nabavkom literature. Specifičnost subotičke grupe je da romski studenti slušaju nastavu na srpskom, ali i na mađarskom jeziku, pa je lep je podatak da su izuzetno uspešni u studijama studenti koji pohađaju nastavu na Učiteljskom fakultetu u Subotici na mađarskom nastavnom jeziku.

Grupa je dovoljna da bi se mogla registrovati kao udruženje studenata Subotice i nastaviti samostalan rad, što je bio predlog za razmišljanje na sastancima tima. I među studentima u Subotici postoje oni koji su aktivni u romskim nevladinim organizacijama i tako doprinose poboljšanju života u njoj. Specifično je da se u ovoj maloj populaciji romskih studenata formirala grupa hip-hop umetnika koja je već postala poznata po svojim izvođenjima u gradu i izvan Subotice. Planirano je da se ova grupa podstiče i razvija, (ukoliko dođe do produženja projekta).

Podaci o studentima u Subotici samo potvrđuju jos jednu važnu dimenziju mentorskog rada, a to je da se on uvek oblikuje u odnosu prema konkretnoj

grupi studenata. U slučaju Subotice to su dvojezični studenti, to je grupa omladinaca i studenata, to su oni koji su usmereni prema umetnosti.

Navodimo deo iz izveštaja mentorke:

Što se tiče predloga o formiranju Udruženja studenata tokom nastavka mentorskog rada u Subotici, mi bismo uradili sledeće. U okviru Edukativnog centra Roma (ECR), formirala bi se omladinsko-studentska grupa kao ogranak ECR-a. U Subotici imamo mlade devojke od 15 do 18 godina koje neguju indijski ples, a idu u srednje škole. Takođe postoji muški deo omladine koji su hip-hop grupa i završavaju srednje škole. Jedan od članova je student. U okviru omladinsko-studentske grupe, podsticali bismo mlade da upisuju četvrti stepen kako bi se dalje mogli upisati na visoke škole, kao i radionice vezane za obrazovanje. Takođe smatram da bi bilo dobro nastaviti mentorski rad sa studentima kako bi se održalo njihovo studiranje na fakultetima. Ukoliko se nastavi mentorski rad, smatram da bi trebalo predvideti sredstva za nabavku osveženja (grickalice, sokovi, kafa...) i za mobilne telefone mentora u vreme kada se održavaju susreti sa studentima. Studentska grupa je heterogena: dok su devojke koje igraju indijski ples sa Kosova, muška hip-hop grupa je iz Makedonije. Omladinsko-studentska grupa ili udruženje bi imalo svoj podračun i mogli bismo i da koristimo prostorije ECR-a, stim da učestvujemo u plaćanju režijskih troškova. S poštovanjem, Ružica

C. Budućnost rada

U školskoj 2008-2009. godini upisano je na Univerzitet u Novom Sadu i više škole u Vojvodini 56 novih studenata. Neki su na Učiteljskom fakulteta u Somboru, neki na višim školama u Kikindi, Sremskoj Mitrovici i drugim gradovima u Pokrajini. U Somboru je do sada bio jedan student koji je, u stvari, diplomirao ranije na Akademiji umetnosti u Novom Sadu (Odsek violine), a sada radi kao nastavnik u Muzičkoj školi te mu je za rad sa decom i pedagoško znanje neophodno. Ovaj podatak navodim zato da pokažem da su romski studenti usmereni na sticanje znanja i nakon završenih studija, ukoliko se za to pokaže potreba. Zapošljavanje većeg broja diplomiranih Roma i Romkinja povećava njihovu potrebu za doživotnim učenjem.

Mentorski rad podrazumevao je sticanja novih znanja vezanim za ponašanje u akademskoj zajednici, a u mnogim aspektima i primena toga znanja u grupi sa romskim studentima.

Mentorski rad podrazumeva određen prostor za susretanje i razmenu znanja, kao i tehniku za komuniciranje (kao što su kompjuter, štampač, telefon). Nažalost, za vreme trajanja projekta nije postojao poseban prostor na univerzitetu namenjen samo ovoj delatnosti (kao što, na primer, imaju poseban

prostor Udruženja studenata sa hendikepom). Radni prostor je bio u Ženskim studijama gde je korišćena infrastruktura za rad.

Zaključak

Ako sada pokušamo da zaključimo o svemu što smo radili sa mentorima u ovom eksperimentalnom projektu, onda možemo zaključiti da su mentori znatno proširili svoje opšte znanje (videti spisak podeljene literature), zatim znanje potrebno za timski rad i znanje u radu sa studentima u grupi i pojedinačno.

Za tu vrstu različitih znanja dobijali su potporu u pisanim izvorima koje je supervizorka pripremala:

- za sumu znanja o administrativnoj praksi (upitnik u radu sa studentima, formular za izveštaj, vođenje zapisnika na sastancima tima, vođenje dnevnika o razgovorima sa studentom, vođenje i snimanje razgovora (intervjua) na magnetofonsku traku i skidanje sa trake, dokumentovanje kasete u dokumentaciji, vođenje intervju sa uspešnim Romima).

- Za lično napredovanje tokom studija mentori su stekli razna znanja (pisanje diplomskog rada i njegovog sažetka, prikaza rada, zatim biografije i sl.);

- Za budući samostalni rad na nekom drugom projektu (pisanje projekata donatorima).

- Za organizovanje javnih skupova (pravljenje plakata, pisanje službenih dopisa, pisanje izveštaja nakon održanog događaja: tribine i sl.) i komuniciranje sa osobama u javnoj sferi (vođenje intervju).

- Za proširivanje opšteg znanja i posebnih znanja o sopstvenoj romskoj zajednici i o problemima sa kojima se suočava.

Većina mentora i koordinatori učestvovali su u akademskoj zajednici izvan projekta, postali vidljivi po svojim sposobnostima i postepeno postali samosvesni svojih vrednosti.

Ovde možemo ponoviti nekoliko stvari kao uputstvo za mentorski rad sa studentima.

- Najpre odaberi grupu studenta sa kojima želiš da radiš.

- Napravi spisak sa njihovim osnovnim podacima (u tabeli: ime, prezime, visokoškolska ustanova na kojoj student studira, adresa, kontakti: telefon, e-mail).

- Na prvom zajedničkom sastanku podeliti podatke sa svima u grupi da svako u grupi ima mogućnosti sa svakim da komunicira.

- Na prvom sastanku studenti pišu rukom biografiju i motivaciono pismo.

- Na osnovu podataka u motivaiconom pismu, ustanovi potrebe svakog pojedinačno i potrebe cele grupe.

– Odredite etape razvoja tih potreba i viziju koju želite da ostvarite u datom vremenskom periodu (na primer za I i za II semestar tekuće godine).

– Ustanovite način na koji ćete sa grupom i sa individuama u grupi komunicirati i o tome obavezno vodite zabeleške u dnevniku o svakom studentu posebno (na primer, jednom nedeljno sa svakim lično ili putem telefona, jednom u dve nedelje u grupnom sastavu). Na početku odrediti stalno vreme i mesto susretanja kako bi svi u timu računali na to 'rezervisano' vreme).

– Na svakom grupnom sastanku voditi zapisnik sa svim potrebnim informacijama.

– Nastojte da steknete uzajamno poverenje u grupi i da se vaša komunikacija zasniva na njemu i poštovanju.

– Ustanovite pravila na osnovu kojih se ponašate u grupi u slučajevima kada se saradnja ne odvija na očekivani način.

– Preporuka je da se dogovorena pravila primenjuju i ne menjaju često.

Dodaci

Biografije članova tima na projektu

“*Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu*”: asistentkinja (A), koordinator i koordinatorica (K); mentori i mentorke (M), supervizorka (S)

Marija Aleksandrović (M) (1972, Novi Sad), diplomirala na Odseku za srpski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, završila specijalizaciju na istom fakultetu, apsolventkinja magistarskih studija na istom fakultetu u na istom odseku. Završila *Ženske studije i istraživanja* i *Školu Romologije* u Novom Sadu; priredila nekoliko publikacija i tekstova o pitanjima Roma, običajima, jeziku i pitanjima ravnopravnosti Romkinja. Radila je u Romskom resursnom centru (Ekumenske humanitarne organizacije) sa romskom decom; bavi se prevodjenjem sa srpskog jezika na romski i sa romskog na srpski jezik u časopisu “THEM”. Na dužnosti direktorke programa *Inkluzija romskih učenika u srednjim školama AP Vojvodine*, u Pokrajinskom sekretarijatu za obrazovanje i kulturu. Jedna od osnivačica i sadašnja predsednica Udruženja građana “Mladi istraživači Romi”(1998).

Pored srpskog, govori romski i engleski, (pasivno) ruski jezik. Kompjuterski je pismena.

Pohađala je veći broj seminara i treninga vezanih za romsku zajednicu i rodnu ravnopravnost. Ima sina od 9 godina.

Milan Beljić (M) (1984, Šabac), apsolvent na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu na Odseku elektronike. Stručnjak za kompjutere. Radi na razvoju romske zajednice (u Udruženju građana Khetana – Zajedno). Član je Unije romskih studenata. Stipendista Ministarstva prosvete.

Pored srpskog, govori engleski jezik.

Aleksandar Balinović (M) (1983, Stara Pazova), apsolvent Pravnog fakulteta u Novom Sadu; član je Unije romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu; predsednik Udruženja građana *Romska omladina danas (ROD)* u Starim Banovcima, gde: organizuje radionice sa mladima, učestvovao je u kulturno-umetničkoj predstavi „Romski način života“, organizovao folklornu sekciju, koordinator projekta Ekonomsko osnaživanje Roma. Tokom 2004. godine radio je u regionalnoj romskoj kancelariji u Staroj Pazovi; pohađao je seminar za romske nastavnike.

Govori i piše na romskom jeziku, služi se engleskim jezikom. Zna da radi na računaru.

U školskoj 2004-2005. bio stipendista Otvorenog društva.

Milana Grbić (A) (1970, Bočar), diplomirala na Učiteljskom fakultetu u Somboru; magistrirala na Univerzitetu u Novom Sadu i dobila diplomu magistre Rodnih studija na ACIMSI Centru za rodne studije sa temom *Analiza diskursa rodnih stereotipa u udžbenicima za osnovnu školu*. Završila *Školu romologije* gde je asistentkinja (2005-2008). Koordinatorica je za Vojvodinu u regionalnom projektu „*Gender sensitive textbooks and classroom practice in the Balkan region*“ (2005-2007). U Udruženju građana *Ženske studije i istraživanja* u

Novom Sadu stekla je diplomu u 2007-2008. Učestvovala je na brojnim seminarima o obrazovanju, međureligijskoj saradnji i ljudskim pravima.

Kompjuterski je pismena.

Aleksandar Jovanović (M) (1982, Zemun), apsolvent Više škole za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu. Radio je kao novinar: RTV Novi Sad, Radio 021, časopis THEM. Učestvovao je na brojnim projektima o romskoj kulturi, o potrebama romskih studenata. Jedan je od osnivača Udruženja romskih studenata (2000) i njegov aktivni član. Bavi se prevođenjem sa romskog jezika i na romski jezik. Završio je *Školu romologije* i učestvovao na brojnim edukativnim seminarima. Zaposlen je u Sekretar-

jatu za obrazovanje i kulturu APV na programu: *Inkluzija romskih učenika u srednjim školama AP Vojvodine*. Pored srpskog i romskog, služi se engleskim jezikom. Kompjuterski je pismen. Ima sina od tri godine.

Đorđe Jovanović (K) (1979, Zemun), diplomirao je na Višoj školi za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu (2007). Učestvovao je u radu više projekata o romskoj kulturi, o potrebama romskih studenata i potrebama romske zajednice Jedan od osnivača i aktivni član Udruženja romskih studenata. Bavi se prevodjenjem sa romskog jezika i na romski jezik. Završio je *Školu romologije* i pohađao veći broj seminara i letnjih škola u zemlji i inostranstvu. Pored srpskog, govori romski i engleski jezik. Kompjuterski pismen.

Jelena M. Jovanović (M) (1980, Stara Pazova), diplomirala na Višoj poslovnoj školi u Novom Sadu, upisana na III godinu Pravnog fakulteta u Novom Sadu. Zaposlena je u Pokrajinskom sekretarijatu za upravu, propise i nacionalne manjine kao savetnica za pitanja Roma. Osnivačica je i saradnica Udruženja građana Istraživači Romi (1998). Završila je Ženske studije u Novom Sadu, gde je saradnica na projektu Životne priče Romkinja. Priredila je nekoliko knjiga o Romima u Vojvodini. Pored srpskog govori romski i engleski. Kompjuterski je pismena.

Jovanović T. Jelena (K) (1986, Ruma), studentkinja Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Odsek za pedagogiju (IV godina). Članica je Unije romskih studenata i Nadzornog odbora. Završila je *Školu romologije* i bila asistentkinja u školskoj 2006-2007. godini.

Učestvovala je na edukativnim radionicama i skupovima. Pored srpskog jezika govori ruski jezik. Poznaje rad na računaru.

Tanja Jovanović (M) (1981, Bačka Palanka), diplomirala je na Medicinskom fakultetu u Novom Sadu (jula 2007). Radila je u Centru za prava manjina u Beogradu kao istraživačica i saradnica na projektu, kao asistent-edukator na projektu Humanitarne organizacije “Malteser” (2003). Piše o zdravlju u listu “THEM”. Pored srpskog jezika, govori engleski, (pasivno) ruski i slovački jezik. Poznaje rad na računaru.

Romeo Mihajlović (M) (1985, Sremska Mitrovica), student Visoke poslovne škole u Novom Sadu. Zaposlen u Kancelariji za inkluziju Roma pri Pokrajinskom Izvršnom veću AP Vojvodine. Bavi se prevodenjem sa romskog i na romski jezik, piše poeziju na romskom i na srpskom jeziku. Pohađao je razne edukativne radionice. Radio je kao nastavnik Romskog jezika sa elementima nacionalne kulture u Osnovnoj školi “Branko Radičević” u Šidu; bio je sekretar Udruženja Roma “Rromani rrota” u Šidu; predsednik je Unije romskih studenata. Radio je kao edukator na projektu “Edukaciona druženja” za dopunsku nastavu iz srpskog jezika, matematike, kao i kurseva iz engleskog jezika i informatike. Radio je u Osnovnoj školi “Dositej Obradović” u Novom Sadu na projektu Ekumenske humanitarne organizacije za rad sa romskom decom, gde je i volontirao u Romskom resursnom centru. Radio je u Romskoj redakciji RTV Novi Sad. Član je tima za monitoring i evaluaciju na projektu *Inkluzija romskih učenika u srednjim školama AP Vojvodine*. Pored srpskog jezika, govori romski, ruski i engleski jezik. Poznaje rad na računaru.

Jelica Nikolić (M) (1984, Novi Sad), studentkinja IV godine Filozofskog fakulteta u Novom Sadu na Odseku za medijske studije. Završila je *Školu romologije* i pohađala nekoliko seminara kod nas i u svetu. Praktično se osposobljavala za novinarski rad u Novosadskoj novinarskoj školi na projektu Monitoring javnog servisa (RTV-Romski program) i TV Info Bečej. Imala je stipendirana Otvoreno društvo (2006-2007). Članica je Unija romskih studenata i Nadzornog odbora. Pored srpskog govori romski i engleski, (pasivno) ruski jezik. Kompjuterski je pismena.

Ružica Nikolić (M) (1986, Subotica), studentkinja IV godine Ekonomskog fakulteta u Subotici. Završila je Školu romologije i pohađala različite seminare kod nas i u svetu u vezi sa boljim životom Roma i Romkinja u društvu. Pored srpskog govori engleski jezik i kompjuterski je pismena.

Svenka Savić (S) (1940, Gospodinci), redovna profesorka Psiholingvistike na Odseku za srpski jezik i lingvistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Objavila više radova o jeziku romske zajednice, o obrazovanju Roma, a sa saradnicama dve knjige: *Romkinje: životne priče stariji Romkinj au Vojvodini* (objavljenu na srpskom 2001, engleskom 2003, romskom 2004) i *Romkinje 2: životne priče Romkinja u Vojvodini*, zatim *Škola romologije* (2006) u koautorstvu sa Veronikom Mitro. Organizuje rad i rukovodi *Školom romologije (2003-2008)*. Rukovodi projektom Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu. Pored srpskog, govori engleski, nemački i ruski jezik. Kompjuterski pismena.

Upustvo mentorima za rad sa studentima

Mentori i mentorke su osobe koje sa studentima osmišljavaju i ostvaruju plan i program učenja. Oni, s jedne strane, sarađuju sa studentima neposredno, licem u lice, i, sa druge strane sa koordinatorima. Mentorski rad treba organizovati prema sledećim pravilima.

Pravilo 1

Najpre pozvati svakog studenta i studentkinju, objasniti cilj projekta, zakazati sastanak i, po mogućnosti, dati svakom tekst projekta.

Pravilo 2

Sa studentima kontaktirati telefonom ukoliko su van Novog Sada, ukoliko su u Novom Sadu onda se sa njima srećete lično.

Pravilo 3

Potrebno je da motivišete studente i studentkinje da učestvuje u programu.

Pravilo 4

Pomozite studentu/studentkinji da prepozna svoj problem.

Pravilo 5

Sa studentom/studentkinjom dogovoriti se o dinamici i obimu rada.

Pravilo 6

Sve vreme biti u komunikaciji sa svojim koordinatorima i sa njima zajedno osmišljavati program mentorstva za svakog studenta/studentkinju posebno.

Pravilo 7

Kada naidete na problem- rešavate ga; ukoliko ne možete da ga rešite sami, obraćate se svom koordinatoru.

Pravilo 8

Ukoliko student ili studentkinja ne želi da sarađuje sa vama, ili ne želi da bude deo Projekta, obavestite svoga koordinatora koji će to izneti na sastanku tima i tim će doneti odluku kako će se nastaviti rad sa takvim studentima.

Pravilo 9

O svemu što radite vodite urednu evidenciju u svojoj svesci.

Pravilo 10

Redovno i na vreme podnosite mesečni izveštaj i plan o svome radu (mesečni, tromesečni, polugodišnji) u formularu koji je za to predviđen.

Dorđe Jovanović

Uputstvo za vođenje zapisnika

Zapisnik je službeni dokument neke organizaciji (kao što su statut, pravilnici, ugovori i sl.).

U njemu se nalaze sve važne odluke o radu i funkcionisanju organizacije u kojoj zaduženi putem svojih tela (skupština, savet i sl.) vode organizaciju. Pisanaje zapisnika je sposobnost koja se uči. To znači da zapisnik ima poseban (administrativni) jezik i prepoznatljivu strukturu teksta. U tekstu zapisnika neophodno je izbegavati dvosmislenosti odnosno mogućnosti tumačenja odluka na više načina.

Tekst zapisnika vizuelno upućuje na važne celine (izbeći pravopisne, štamparske i sve ostale jezičke greške koje mogu izazvati dvosmislenost).

Administrativni jezik kao što je zapisnik, traži određenu strukturu rečenice i tekstovne i jezičke stereotipe. Tekst zapisnika sadrži određene celine i mora biti rodno senzibilan (videti strukturu u dodatku): podaci o organizaciji ili telu u čije ime se vodi zapisnik; vreme (datum zakazivanja) i mesto održavanja i trajanja sastanka, podaci o prisutnim i odsutnim (a pozvanim) osobama; podaci o osobi koja rukovodi sastankom (ime prezime, funkcija), podaci o dnevnom redu po tačkama (poslednja tačka je uvek razno). Sledi tekst u kojem se navode odluke redosledom označenim u dnevnom redu, a koji je podeljen u pojedine celine ili paragrafe, odnosno podceline, označene brojevima (1, ili 1.1.2. ako ima više odluka u okviru jedne tačke dnevnog reda). U svakom pojedinačnom paragrafu navodi se tema o kojoj se diskutuje, ako je potrebno, identifikuju se osobe koje su o temi govorile, ili impersonalno: o argumentima davanim u diskusiji, zatim odluka koja je doneta, ko odluku treba da sprovede u kojem vremenskom periodu i kome dostavlja o tome izveštaj.

Tekst zapisnika mora biti jasan što se tiče formulacije odluka i što se tiče zaduženja. Svaki zapisnik se zavodi u dokumentaciju i nosi određenu identifikaciju: broj, datum (kako bi se lako mogao pronaći kao važan dokument kada se odluke sprovode u delo). Zapisnik sa prethodne sednice dostavlja se uz materijal za sastanak sledeće sednica svim članovima određenog tela (tima) na uvid i usvaja se kao prva tačka dnevnog reda na sledećem sastanku. Na taj način se obezbeđuje uvid u ono što je urađeno u periodu između dvaju sastanaka.

Preporuka članovima tima:-Poželjno je da svaki član tima vodi sopstvenu evidenciju, čuva sve zapisnike i ostala dokumenta vezana za određeno telo kako bi se komuikacija lako mogla ostvarivati između članova tima.

Uputstva za osobu koje vode zapisnik. Osoba koja vodi zapisnik mora imati jasnu sliku o cilju sastanka na kojem vodi zapisnik i o nameri pojedinih diskutantata kada (precizno) beleži izgovorene rečenice i finalnu odluku nakon diskusije. Ukoliko joj je još na sastanku takva odluka nejasna, obraća se

predsedavajućem i moli da se odluka precizno izdiktira. Nakon sastanka, ali pre nego što svi odu, sakuplja sve potrebne informacije (identifikaciju osobe: tačno ime, prezime, titula, funkcija), ili, ukoliko nešto od onoga što je na sastanku rečeno nije jasno, traži autorizaciju. Nakon sastanka formira tekst zapisnika koji pregleda osoba koja je sastanak vodila. Na kraju svaki zapisnik mora imati potpis osobe koja ga je vodila. Uz zapisnik zapisničar priključuje sve prateće materijale koji su na sastanku bili dostavljeni i, nakon usvajanja na sledećoj sednici, sve pohranjuje u dokumentaciju organizacije. Zapisnici se vode po redosledu i datumu održavanja sastanaka.

Uputstvo za mesečni izveštaj mentora za period _____	
1. Adresa, telefon, e-mail: Tel. Fax. E-mail:	Fax. E-mail:
2. Naziv fakulteta za koji ste mentor/ka:	3. Sex Mo Fo
4. Prezime:	5. Ime:
Student/kinja 1: prezime, ime, fak. ili viša škola, godina studija	

Predmet	Ocena	Nije izlazio/la	Nije položio/la

Dati ličnu procenu o stanju: Ostale aktivnosti mentora na projektu : sastanci: organizovanje tribine: organizovanje koncerata: posebni projekti zadaci: Potpis datum	
---	--

UPUTSTVA ZA PISANJE

1. Diplomskog rada

1. Sažetak je kratak rezime rada koji se daje na prvoj strani, odmah ispod naslova. Uvek je na istom jeziku na kojem i rad.

2. Ključne reči - termini koji se tiču predmeta rada, oblasti kojoj istraživanje pripada. Nije dobro da se u ključne reči pišu najopštiji termini, npr. lingvistika, za svako jezičko istraživanje.

Ključne reči se pišu ispod sažetka.

3. Uvod - sadrži podatke o predmetu istraživanja, odnosno u njemu se definiše tema istraživanja i postavlja pretpostavka. Zatim se mogu dati podaci o obrađenosti teme (pregled literature), njenom odnosu prema sličnim temama, terminološkim rešenjima i problemima i sl.

3.1. Cilj - kratko obrazloženje razloga i cilja istraživanja; obrazlaže se značaj datog istraživanja za obradu date teme (npr. istražuje se samo jedan segment), za određenu naučnu oblast ili se ukazuje na moguću primenu u praksi (školskoj, novinarskoj i sl.). Cilj istraživanja može se obraditi u okviru Uvoda ili zasebno. (1. Uvod; 3. Cilj).

3.2. Metodološko-teorijski okvir – istraživanja i obrade rezultata. Ovaj deo se takođe može uraditi u okviru Uvoda ili zasebno.

3.2.1. Podaci o korpusu – svi relevantni podaci o korpusu: vrsta korpusa (pisani tekst, snimci govornog jezika, snimak radijske emisije i sl.); veličina korpusa (broj stranica, broj snimljenih sati, broj priloga i sl.); način prikupljanja korpusa (intervju, ekscerpcija pisanog teksta...); priprema materijala za obradu (skidanje sa trake, unošenje u kompjuter, transkripcija, podela na osnovu utvrđenih kriterija i dr.); statistička obrada korpusa.

4. Analiza empirijskog materijala - 1. Utvrđivanje kriterija za klasifikaciju materijala i obrazloženje; 2. klasifikacija materijala na osnovu utvrđenih kriterija.

4.1. Rezultati analize – kvalifikativna i kvantitativna obrada podataka.

5. Zaključak – o najvažnijim rezultatima; odgovor na pitanje da li je istraživanje potvrdilo postavljenu pretpostavku, da li je ispunilo cilj, da li potvrđuje rezultate dotadašnjih istraživanja, da li upućuje na potrebu daljih istraživanja, da li se može primeniti i sl. Zaključak se tiče samo sprovedenog istraživanja.

6. Literatura – navodi se na kraju radu abecednim ili azbučnim redom.

Bibliografska obrada:

Knjige

prezime autora, prvo slovo imena: Savić, Svenka – Vesna Polovina

(Ako ima više autora, prvo se navodi prvo slovo imena a zatim prezime drugog autora, ta dva prezimena se povezuju crticom. Ako ima više od tri au-

tora, navodi se prezime prvog autora i inicijal imena uz koje se piše i drugi (i dr. ili et al.)

godina izdanja (1980)

naslov knjige (bold ili kurziv): Razgovorni srpskohrvatski jezik

izdavač: Institut za južnoslovenske jezike, Filozofski fakultet

mesto izdanja: Novi Sad

Savić, Svenka – Vesna Polovina (1980), Razgovorni srpskohrvatski jezik, Institut za južnoslovenske jezike, Filozofski fakultet, Novi Sad

Članak u zborniku

prezime autora, prvo slovo imena: Blagojević, Marina

godina izdanja (1999)

naslov članka (obično ili kurziv): Femninizam na kraju veka: lekcije o različitosti

naslov zbornika (bold ili kurziv) u: Feministička teologija

urednik zbornik: Savić, S., úr. (ili ed.)

izdavač: Futura publikacije

mesto izdanja: Novi Sad

br. strana: str. 9-17.

Blagojević, Marina (1999), Femninizam na kraju veka: lekcije o različitosti, u: Feministička teologija, úr. Svenka Savić, Futura publikacije, Novi Sad, str. 9-17.

Članak u časopisu

prezime autora, prvo slovo imena: Bošković-Stulli, Maja

godina izdanja (1983)

naslov članka (obično ili kurziv): Pričanja o životu

naslov časopisa (bold ili kurziv) Umjetnost riječi

mesto izdanja: Zagreb

br. strana; str. 28-37.

Bošković-Stulli, Maja (1983), Pričanja o životu, Umjetnost riječi, Zagreb, str. 28-37.

7. Napomene – postoje dve vrste napomena: bibliografske i tematske. Bibliografske napomene se mogu integrisati u tekst, a tematske se pišu uvek kao fusnote.

Bibliografske napomene: integrisane u tekst – (Savić, Svenka 1980: 34). U literaturi se daju kompletni bibliografski podaci. Ako u spisku literature isti autor ima više radova objavljenih iste godine, iznad godine se piše eksponent sa oznakom redosleda, npr. Savić, S. 1981.

Bibliografske napomene: neintegrisane u tekst – pišu se kao fusnote i sadrže kompletan bibliografski podatak. Tako se radi obično ako literatura nije obimna. Tada se ne daje poseban spisak literature. Ako se ponovo upućuje na

istu bibliografsku jedinicu, piše se: nav.delo; isto; op.cit.; vidi nap. X.

Tematske napomene sadrže dodatne ili manje važne podatke o onome o čemu se u tekstu govori. Znak za napomenu daje se obično na kraju rečenice, a ako je nužno iza reči na koju se odnosi.

8. Rezime – je kratak tekst preveden na jedan od svetskih jezika koji sadrži osnovne podatke o predmetu istraživanja i rezultatima. Dolazi na kraju teksta.

9. Prilozi – u prilogu se daje empirijski materijal, različiti dodatni podaci, npr. fotografije i sl., eventualno tabele i grafikoni ako ih ima puno. Ako je empirijski materijal kodiran, u radu se može samo uputiti na broj primera koji se obrađuje.

10. Sadržaj – može se dati ispred ili iza teksta.

11. Naslovna strana – sadrži sledeće podatke:

podaci o školi, npr. Ženske studije i istraživanja “Mileva Mrić-Ajnštajn” – stavljaju se u zaglavlje stranice

naslov - na sredini stranice, centrirano, većim slovima

mentor rada – ime i prezime i titula (sa jedne strane ispod naslova)

kandidat - ime i prezime; (sa druge strane ispod naslova u istoj visini sa mentorom)

mesto i godina – u donjem delu stranice, centrirano

Napomena: Mole se studenti i studentkinje da uz odštampanu verziju diplomskog rada dostave i disketu. Takođe se mole da koriste latinicu i font Times New Roman.

Vera Vasić

2. Sažetka rada

Većina naučnih časopisa danas ima ustaljenu šemu za pisanje tekstova. Jedno od pravila je da se na samom početku nalazi sažetak onoga što se u tekstu nalazi. Sažetak služi čitaocima da se odluče da li da tekst čitaju ili ne.

Nije lako napraviti sažetak, jer je potrebno da empatišemo sa potencijalnim čitaocima, da se stavimo u njihovu poziciju i procenimo šta bi iz druge perspektive njima bilo od koristi da pročitaju. Pisanje sažetka se uči vežbanjem.

Svaki sažetak treba da sadrži one delove koje ima tekst: uvod, cilj, metod, rezultati, (diskusija), zaključak, ključne reči. Na samom početku se daje kompletna referenca teksta/knjige o kojem je reč: autr/ka, godina izdanja, naslov, podatak o izdavaču, grad, stranice. Na primer: Svenka Savić (1998), Žena sakrivena jezikom medija: kodeks neseksističke upotrebe jezika, Ženske studije, Centar za ženske studije, Beograd, br. 10, str...

Uvod sadrži osnovne kontekstualne elemente koji pomažu čitaocima teksta da lakše prihvate cilj rada i ostale delove (na primer, nekoliko podataka o autoru ili temi, ili šta tema znači u trenutku kada se o njoj govori). Svuda gde je to moguće treba jasno pokazati kojoj teorijskoj opciji rad pripada.

Cilj rada mora biti jasno izražen već u tekstu, što nije uvek slučaj, pa je zadatak onoga ko tekst čita da 'iščita' cilj.

Metod je sledeći važan element sažetka, jer je cilj uvek u vezi sa načinom (metodom) na koji se ostvaruje dokazivanje, iil izlaganje u daljem radu. Metod sadrži podatke o korpusu, ispitanicima, načinu analize, jedinici analize.

Rezultati se nabrajaju redosledom izlaganja u tekstu: ako ih je više, onda oni rezultati koji su presudni ili za časopis, ili za publiku kojoj je namenjen sažetak.

Zaključak mora biti kristalno jasan tako da osoba koja ne želi da čita ceo tekst iz sažetka može da razume o kakvom je istraživanju reč.

Ključne reči se izlažu ABC redosledom - ne treba da ih bude više od 10 i markirane su kurzivom. Ključne reči pomažu da se shvati u koju (inter)disciplinu treba rad svrstati, koja je osnovna terminologija koja signalizira teorijski pristup (budući da različite struke koriste različite teorije, odnosno terminologije, često za iste stvari).

Sažetak, kao jedan tip naučnog ili akademskog teksta, ima vrlo svedenu jezičku formu i treba mnogo vremena promišljati šta je od onih rečenica koje smo odabrali za sažetak nužno da ostane u tekstu, a šta treba brisati. Na kraju treba sam tekst još sažeti različitim sintaksičkim postupcima, kao što su razne vrste kondenzatora (upotreba participa, infinitiva itd).

Naučni jezik ima svoje karakteristike. Najčešće jer to impersonalno izlaganje, u prezentu, uz korišćenje različitih konstrukcija kojima se povezuju delovi (S jedne strane... s druge strane, međutim, iako, mada i sl).

Ukratko, kada naučimo da pravimo sažetak teksta (knjige), ovladavamo sposobnošću kako da uđemo u naučni jezik koji nam je potreban u poslu. Onda to isto znanje primenjujemo i u čitanju tekstova u novinama i drugih dokumenata, tragajući za ključnim mestima u tekstu. Imamo sredstvo da odvajamo bitno od nebitnog i da ga svedenim jezikom izrazimo, ovoga puta u pisanoj formi.

Pisanje sažetka je i kulturno uslovljeno, a zavisi i od neke naučne discipline i njene tradicije u našoj sredini. Zato ove informacije date ovde samo podstiču na dalji rad u domenu pisanog jezičkog izražavanja.

3. Prikaza knjiga

Prikaz knjige je jedan od tipova teksta koji se mora savladati. Pisanje prikaza je samo jedno od umeća koje se uči i usavršava. U prikazu je osoba koja prikazuje u nadmoći nad autorom dela koje se prikazuje. U tom smislu možemo govoriti o statusno neravnopravnom odnosu autora i prikazivača. Otuda je važna znati da se prikazi mogu pisati na različite načine u zavisnosti od discipline, tipa knjige (monografije, skup članaka sa nekog skupa, zbornici radova koji u kontinuitetu izlaze, na primer, časopis Ženske studije u Bgd.), zatim od tipa novina, časopisa ili knjige u kojem je prikaz objavljen. Posebnu dimenziju prikaza čini podatak da je knjiga pisana u originalu na nekom drugom jeziku i da se na našem jeziku prikazuje za našu sredinu (što od prikazivača iziskuje i znanje o prevodu termina na naš jezik i mnoge druge stvari vezane za problematiku prevođenja).

Pojedine naučne discipline su razvile određena pravila za pisanje prikaza (o čemu se može doznati, najčešće, iz podataka napisanih na poleđini časopisa). Isto tako i pojedini časopisi, naročito svetski, imaju određen tip slova kojima se piše naslov, poglavlja i drugi odeljci u tekstu. Pravila se, dakle, odnose na način pisanja, ili dužinu prikaza. Neki časopisi, na primer, nemaju rubriku prikaza, drugi ograničavaju dužinu samo na 2 kucane stranice, neki prave razliku između kratkih prikaza i dužih koji su onda detaljnije raspravljane o jednom pitanju (tzv. pregledni prikazi, na primer, prikaz knjige Skinera koju je u jednom časopisu dao tada mladi Noam Čomski 1959 kojim je urnisao velikog, i tada nedodirljivog, velikana američke psihologije Skinera).

Postoji ipak opšta forma prikaza na osnovu kojeg znamo da je to upravo taj tip teksta.

1. Na samom početku se daju podaci o knjizi koja se prikazuje u izdvojenom pasusu, najčešće drugačijim slovima:

Svenka Savić (1993), Diskurs analiza, Filozofski fakultet, Futura publikacije, Novi Sad, 235str.

Daju se svi relevantni podaci o knjizi: ime i prezime autora, naziv knjige, podnaslov (ako ga ima), izdavač, mesto izdanja, broj stranica; ako ima dodatka, kao što su slike tabele i sl, onda i to treba navesti – to može biti i drugačije paginirano.

Ukoliko knjiga ima više autora, na primer do tri autora, navode se puna imena i prezimena svih, ukoliko ih ima više, navodi se prvi autor i dodaje et al (= i drugi).

Ako je knjiga koju prikazujete objavljena na stranom jeziku, onda sve treba u originalu navesti, naslov knjige u zagradi na našem jeziku, ukoliko pravila časopisa za koji pišete ne nalažu drugačije).

2. Sledi tekst prikaza koji ima: uvod (ili kontekstuiranje knjige u vremenu, prostoru, trenutku političkom, ekonomskom, društvenom i sl.), zatim sadržaj (ili ono zbog čega je knjiga pisana), pa procena/kritički ugao autora prikaza o knjizi i preporuka knjige kome može biti od koristi.

2.1. Cilj je svakog prikaza da pruži (zato se i zove tako) potencijalnim čitaocima dovoljno informacija za odluku da knjigu čitaju ili ne., autoru, temi... Zato je jedan od načina uvođenja u knjigu, ili kontekstuiranja, upravo nekoliko podataka o autoru/ima. Ako je on ili ona iz strane sredine, prvi put se delo prevodi i objavljuje u našoj sredini ili na našem jeziku, onda tako oformiti informacije da čitaoci mogu vezati neko sećanje ili neki elemenat znanja o autorima za ovaj prevod (na primer, Toni Morison je dobila Nobelovu nagradu, a kod nas se tek ovih dana prvi put pojavljuje njen roman).

2.2. Ako je, pak, autor ili autorka dovoljno poznat ili poznata osoba (kao što je slučaj sa Pavićem kod nas), onda uvod, ili kontekstuiranje ove vrste nije neophodno, pa može prikaz početi temom knjige: ko se njome pre bavio, na koje načine, odnosno da li se o toj temi piše prvi put. Kontekstuiranje teme prikazuje autora prikaza kao kompetentnu osobu za datu oblast i tu šansu treba iskoristiti.

Gotovo da se ne može navesti iscrpna lista svih mogućnosti kontekstuiranja (ili uvoda) u prikazu – šta bi bilo podjednako prikladno za svaki prikaz, jer to zavisi od toga kako autora prikaza percipira čitalaštvo novina, časopisa ili knjige za koju piše prikaz. Ukoliko je autor prikaza stalni saradnik nekog časopisa, novina ili revije, onda su čitaoci već navikli na njega i stekli potrebno znanje. Ako se neko prvi put pojavljuje prikazom u nekom listu, novinama, TV ili na radiju, to je, naravno, druga priča.

3. Najteži deo u pisanju prikaza je kako sadržaj knjige (koja nekada može biti i 1000 str. ili u nekoliko tomova) napisati na dve stranice teksta, koliko je uredništvo dozvolilo, a da bude informativno, kritičko, pitko itd. Postoje razne mogućnosti da se iz ove teškoće izađe, bez velike pogreške.

3.1. Mogu se navesti pitanja o kojima se u knjizi raspravlja prema postojećem sadržaju u knjizi. Sadržaj u knjizi nam je putokaz za segmentaciju problematike u tekstu prikaza. Sadržaj knjige nekada može biti neinformativan (na primer, samo oznake: Poglavlje I, II, III itd.), zato je dužnost prikazivača da tim delovima odredi tematske identifikacije:

U poglavlju II autorka se bavi teorijskim razmatranjem analize diskursa (i sl.).

U poglavlju III primerima pokazuje kako se teorije mogu potvrditi

U poglavlju VI..... itd.

Ovakvim postupkom omogućava se da čitaoci stvore mentalnu sliku ukupne problematike u knjizi i da, shodno tome, pokažu svoje interesovanje za kupovinu ili nalaženje knjige, odnosno za čitanje knjige.

3.2. Nakon toga što se navede ukupan sadržaj problematika, može se fokusirati na jedan problem za koji prikazivačica knjige, ili časopi/novine za koje piše, pokazuju posebnu zainteresovanost ili kompetenciju, pa samo to detaljnije razraditi. Na primer, ako je knjiga o feminizmu, a poglavlje o nasilju nad ženama i objavljuje se prikaz u časopisu koji je tematski posvećen nasilju, onda je takav pristup prihvatljiv. Na isti način se može pristupiti ako se želi naglasiti pozitivna, ili negativna strana samo tog jednog odabranog dela, a o ostalim delovima dati načelan sud.

Nikada ne znamo ko će pročitati neki prikaz, zato mora biti pisan dovoljno jasnim jezikom kako bi bio razumljiv najširem krugu čitalaca, sada, ali i iz istorijske perspektive (nekada se prikazi čitaju i 20-30 godina kasnije).

3.3. U kritičkoj proceni knjige namera osobe koja prikazuje je presudna za fizionomiju ili sadržaj prikaza. Nekada se putem prikaza obračunavaju dve strane (autor i prikazivač), a da čitaoci prikaza toga ne moraju biti svesni. Nekada je namera autora prikaza da afirmiše novo, nepoznato ime, temu ili tendenciju u sredini u kojoj se prikaz pojavljuje, pa daje mnogo više informacija nego što ih je u samoj knjizi, kako bi se stvorio novi kontekst svim navedenim elementima (na primer, pitanje seksualnih manjina danas kod nas). Nekada namera prikazivača može biti da umanjí važnost knjige pa ne kaže dovoljno, ili dovoljno jasno, o onome što je suštinski novo, dobro, preporučljivo ili bolje u knjizi i praktično knjigu ne preporučí, mada knjiga to zaslužuje.

Nije dobro kada se samo opiše čega u knjizi ima bez kritičke procene ili stava prikazivača (mada su i ovakvi prikazivačesti).

4. Preporuka čitaocima je važan deo u prikazu koji pomaže čitalaštvu da se odredi i opredeli. Najčešća je, i najmanje netačna, rečenica: knjiga je namenjena svima onima koji se na bilo koji način bave tematikom koju smo u ovom prikazu naveli, ali je najmanje korisna. Obaveza je prikazivača da se knjiga preporučí upravo onima koji još ne znaju da knjiga postoji. Zato traganje za pravim čitateljstvom, tj. nalaženje prave jezičke forme za one koji knjigu treba da kupe i pročitaju jednako je važna za autora knjige, koliko i za časopis (novine, reviju) u kojoj se prikazuje, koliko i za izdavača (izdavači žive od prodatih knjiga).

Ponekad jedna knjiga dobije mnogo prikaza, pa ste u lakšoj situaciji ako svoj prikaz pišete posle svih i otvarate samo deo ukupne problematike. Druga je pozicija kada ste prvi u tom lancu. Nadalje, može prikaz knjige na stranom jeziku (koju prikazujete na našem) da ima više prikaza objavljenih na jeziku u sopstvenoj sredini), što vam samo delimično može pomoći, jer su druge vrste znanja onih čitalaca kojima je jezik na kojem je knjiga pisana maternji i čitalaca koji knjigu čitaju u prevodu, ali je vaša dužnost da se o njima raspitate.

Trifun Dimić

TORBA

Svi mi
nosimo svoju torbu
na leđima.
Kada se ukaže potreba
iz nje vadimo svoju bedu.
Onda se veoma rastužimo
i plačemo.

Svi se mi
bojimo mesečine.
Čak i po mraku
može neko da nas vidi.

Jedna ulica u Gospođincima , rodnom mestu Trifuna Dimića, upravo dobija ime po rano preminilom pesniku i romologu

3. ROMSKI STUDENTI I STUDENTKINJE UPISANI NA UNIVERZITETU U NOVOM SADU? Milana Grbić

Da bi se ustanovilo koliko studenata romske nacionalnosti studira i da bi se prikupili osnovni podaci o njima, sačinjeni su upitnici koji su podeljeni studentima romske zajednice upisanim na Univerzitet u Novom Sadu školske 2007-2008. godine. Studenti su popunili te upitnike najčešće uz pomoć mentora. Međutim, studenti koji su absolventi, ili studenti koji ne žive u Novom Sadu nego u nekim mestima u Vojvodini, ili studenti koji su na školovanju u inostranstvu, popunjavali su upitnike sami (to je razlog što su neke rubrike ostale nepopunjene).

Upitnik ima nekoliko celina (videti tekst u prilogu), a podatke iznosim prema redosledu tih celina. Ukupno je 76 upisanih studenata, a od toga je njih 71 ispunilo upitnik. Pored ličnih podataka prikupili smo i podatke o tome koje su srednje škole upisani studenti završili, kao i podatke o tome koje su oblike akademskog obrazovanja (fakultete i više škole, zatim katedre i odseci) uključeni. Da li može biti faktor neuspeha na prvoj godini studija to što srednješkolsko obrazovanje nije kompatibilno sa akademskim?

Rezultati analize podataka dobijenih iz upitnika studenata u školskoj 2007-2008.

Prvi podatak odnosi se na ukupan broj upisanih studenata i studentkinja.

Lični podaci

Ukupni podaci o polnoj strukturi upisanih romskih studenata i studentkinja u 2007/2008.

Pol	Broj studenata	%
Ženski	42	59,7
Muški	29	40,3
Ukupno	71	100,0

Upisan je veći veći broj studentkinja nego studenata: 60% studentkinja i 40% studenata. Podatak je statistički značajan.

Ukupni podaci o mestu rođenja

Mesto rođenja	Broj	%
Vojvodina	57	79,1
Van Vojvodine	14	19,4
Bez odgovora	1	1,3
Ukupno	71	100,0

Od ukupnog broja studenata i studentkinja koji su dali podatak o mestu rođenja, većina je iz Vojvodine (skoro 80%), a manji deo je iz drugih delova Srbije (skoro 20%).

Ukupni podaci o mestu stanovanja u vreme studiranja

Mesto stanovanja	Broj	%
Novi Sad	53	74,6
Van Novog Sada (Žabalj, Čurug, Beočin, Futog)	5	7,04
Subotica	5	7,04
Bez odgovora	7	9,8
Ukupno	71	100,0

Za vreme trajanja studija velika većina ih boravi u mestu održavanja nastave (u Novom Sadu i Subotici) – 83%, zahvaljujući smeštaju u studentskim domovima; manji broj - 7% putuje na nastavu iz obližnjih (prigradskih) mesta. Činjenica je da 10% nije odgovorilo na ovo pitanje.

Podaci o završenoj srednjoj školi

Podaci o završenoj srednjoj školi romskih studenata i studentkinja upisanih 2007/2008.

Završena srednja škola	Broj	%
Trogodišnja	9	12,5
Četvorogodišnja	40	55,6
Bez odgovora	22*	31,9
Ukupno	71	100,0

Uslov da se neko upiše na fakultet ili na višu školu jeste završena četvorogodišnja srednja škola. Podaci pokazuju da je polovina od upisanih ispunila ovaj uslov, ali da je druga polovina upisana na visoko obrazovanje zahvaljujući afirmativnim merama pozitivne diskriminacije sa trogodišnjom školom - što je kasnije jedan od elemenata koji pratimo u mentorskom radu: da li tip završene srednje škole utiče na uspeh na fakultetima.

Zabrinjava podatak da 32% studenata nije dalo podatke o završenoj srednjoj školi (što može biti metodološki propust mentora i mentorki, ali i povod za razmišljanje da li ovaj podatak namerno nije dat).

Ukupni podaci o srednjim školama koje su romski studenti i studentkinje završili

Naziv završene srednje škole	Broj	%
Gimnazija	12	16,9
Muzička škola	3	4,2
Ekonomska škola	8	11,2
Tehnička škola*	18	25,3
Medicinska škola	6	8,4
Poljoprivredna škola	3	4,2
Bez odgovora**	29	40,8
ukupno	71	100,0

* trogodišnja i četvorogodišnja zajedno

**

Romski studenti završavaju više **stručne** četvorogodišnje škole - najčešće trogodišnju i četvorogodišnju tehničku školu kojom se stiče znanje za neposredno zapošljavanje. Mali broj završava gimnaziju (17%).

Kada uporedimo završene srednje škole sa fakultetima UNS-a na kojima su upisani, manji broj ima prohodnost od srednje škole do fakulteta, a veći je broj onih koji su se upisali na smerove koji su s obzirom na njihovo srednjoškolsko znanje i obrazovanje neodgovarajući, što može biti jedna od komponenata lošeg uspeha na I godini studija (konstatovano je osipanje studenata).

Ukupni podaci o fakultetima i višim i visokim stručnim školama

Ukupni podaci o upisanim romskim studentima i studentkinjama na fakultete i visoke škole:

	Broj studenata	%
Više i visoke škole	26	36,1
Fakultet	45	63,8
ukupno	71	100,0

Kao što se vidi više se upisalo na četvorogodišnje fakultete (64%); manje na više (dvogodišnje) i visoke (trogodišnje) stručne škole (36%). Ali u sumu onih koji su na fakultetu ulaze studenti svih godina studija (I-VI), ne samo I godina.

Podaci o fakultetima, višim i visokim školama

Podaci o romskim studentima i studentkinjama upisanim školske 2007/2008.

Naziv fakulteta ili visoke škole	Broj studenata	%
Akademija umetnosti	4	5,6
Fakultet tehničkih nauka	6	8,4
Fakultet za uslužni biznis (privatni)	1	1,4
Filozofski fakultet	14	19,7
Pedagoski fakultet (Sombor)	1	1,4
Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku – (Subotica)	2	2,8
Prirodno matematički fakultet	2	2,8
Pravni fakultet	8	9,8
Poljoprivredni fakultet	4	5,6
Ekonomsku fakultet (Subotica)	4	5,6
Viša i visoka poslovna škola*	10	14
Visoka škola za obrazovanje vaspitača (u Novom Sadu i u Subotici)	15	22
Viša tehnička škola (Zrenjanin)	1	1,4
Ukupno	71	100,0

* U toku školske 2007-2008. godine neke više (dvogodišnje) strukovne škole su reformisale sistem obrazovanja pa su sada dvogodišnje postale trogodišnje strukovne studije, a neke taj proces još nisu završile. Ovde ih dajemo zajedno.

Iz podataka se vidi da su se romski studenti i studentkinje više opredeljivali za društvene smerove nego za prirodne nauke, da su rasuti po različitim akademskim zajednicama u različitim gradovima Vojvodine, što onemogućava da homogeno deluju u svojim mikro akademskim zajednicama, pa su često drugima nedovoljno vidljivi. To i jeste jedan od razloga što u akademskoj sredini ne prepoznajemo prisustvo romskih studenata kao celine.

Ukupni podaci o studentima po odsecima

Podaci po odsecima pojedinih fakulteta i viših škola

Odsek	Broj studenata	%
Odsek za vaspitače	15	21,1
Srpska književnost	1	1,4
Industrijski inženjering	1	1,4
Sociologija	3	4,2
Gluma	1	1,4
Elektrotehnika i računarstvo	6	8,4
Filozofija	1	1,4
Pedagogija	2	2,8
Psihologija	1	1,4
Anglistika	3	4,2
Žurnalistika	2	2,8
Ekologija	1	1,4
Fitomedicina	2	2,8
Gudački: violina	3	4,2
Veterinarska medicina	1	1,4
Pedagogija: razredna nastava	2	2,8
Pravo: služba unutrašnjih poslova	2	2,8
Finasije, bankarstvo i osiguranje	4	5,6
Trgovina i međunarodno poslovanje	2	2,8
Pravo: opšti smer	5	7,04
Dizajn medija u obrazovanju	1	1,4
Matematika: nastavnički smer	1	1,4
Menadžment	9	12,6
Srpski jezik i književnost	1	1,4
Ratarstvo: povratar	1	1,4
Ukupno	71	100,0

Podaci u ovoj tabeli pokazuju prevalenciju za neke od pomenutih društvenih smerova. Na primer, vaspitač. Više ih je na ekonomskim smerovima nego što smo u početku procenili. Za one koji se bave planiranjem raspodele diplomiranih kadrova ovi podaci mogu biti od koristi.

Ukupni podaci o broju studenata na pojedinim godinama i stepenima studija UNS-a i viših i visokih škola u školskoj 2007-2008.

Godina studija	Broj studenata	%
Prva	23	33,3
Druga	18	25
Treća	11	15,3
Četvrta	5	6,8
Peta	2	2,8
Apsolventi	10	13,9
Postdiplomske studije: magistarske	2	2,8
Ukupno	71	100,0

Ukupni podaci pokazuju da je izrazito osipanje na svakoj godini, što nije mnogo drugačije od proseka osipanja uopšte na univerzitetima u Srbiji i na UNS-u, ali je iz perspektive romske zajednice ovo podatak za razmišljanje jer su oči zajednice uprte u svakog pojedinačnog studenta. Najviše je upisanih romskih studenata u I godinu (33%), što je podatak poznat i za neromsku studentsku populaciju upisanu na UNS i više i visoke škole. To znači da se romska studentska populacija ne razlikuje mnogo od opšte studentske populacije u Srbiji, dakle da sistem studiranja nije adekvatan i da ga je potrebno menjati. Upravo u toku 2007-2008. primena Bolonjske deklaracije donosi velike promene pa je i to jedan od faktora zbunjenosti ne samo romskih nego svih studenata (kada se šta polaže, šta je plan i program novih izbornih predmeta i sl.).

Svi ovi podaci su važni za mentorski rad sa romskim studentima u tom smislu što je fokus angažovanja na I godini studija, ali i na širenju informacija o promenama u režimu studiranja u saglasnosti sa Bolonjskom deklaracijom.

Podatak o broju romskih studenata na postdiplomskim studijama nije zadovoljavajući: samo dve studentkinje su apsolvirale i pišu svoje magistarske radove.

Podaci o romskih studenatima i studentkinjama upisanih školske 2007/2008. na fakultete Univerziteta u Novom Sadu po godinama studija

Godina studija	Broj studenata	%
Prva	15	34,7
Druga	8	17,3
Treća	10	21,7
Četvrta	5	10,8

Peta	2	4,34
Apsolventski status	3	6,52
Magistarske studije	2	4,34
Ukupno	45	100

Na četvorogodišnjim fakultetima samo petoro ima izgleda uskoro da diplomira; na fakultetima na kojima studije traju pet godina, samo dvoje. Ove podatke valja uporediti sa podacima o diplomiranju neromskih studenata na istim tim fakultetima, te sa podacima o upisu u I godinu studija. Ove podatke upoređujemo sa podacima o mogućnosti zapošljavanja diplomiranih romskih studenata.

Podaci o romskih studenatima i studentkinjama upisanim školske 2007/2008. na visokim i višim stručne škole (po godinama studija)

Godina studija (Visoke i više škole)	Broj studenata	%
Prva	7	26,9
Druga	11	42,3
Treća	1	3,8
Apsolventski status	7	26,9
Ukupno	26	100

Više škole su u toku 2007-2008. menjale status u visoke. Studenti su mogli preći sa više na visoku školu pod određenim uslovima, nakon položenih ispita na višoj školi. Podaci koje dajemo u ovoj tabeli pokazuju da je na Višoj školi za vaspitače u drugu godinu prešao znatan broj studenata. Ali to su oni studenti koji su još pre 8 godina u tom statusu sa velikim brojem nepoloženih ispita, pa je malo verovatno da će studije završiti. Većina njih već radi u različitim nevladinim romskim organizacijama, mnogi su zasnovali svoje porodice i imaju nove životne probleme drukčije od onih koji su tipično studentski. Za potpuniju sliku važan je podatak o tome koliko njih obnavlja godinu. Ti podaci su dati u sledećoj tabeli.

Podaci o obnavljanju godine u školskoj 2007/2008.

Obnavljanje godine	Broj studenata	%
Prvi put	46	66,1
Drugi put (obnovljena godina)	10	14,08

Treći put	/	
Promena grupe ili fakulteta	5	7,04
Bez odgovora	9	12,8
Ukupno	71	100,0

Poznato je pravilo da studenti koji obnavljanju godinu ne dobijaju više stipendiju i gube pravo na stanovanje u studentskom domu. Jedna od strategija studenta koji obnavljaju godinu jeste da pređu na druge fakultete ili grupe unutar istog fakulteta. Čini se da ovu strategiju više koriste studenti, a studentkinje pokušavaju da reše studentski status na drugi način (prekidom - udaju se i više se ne vraćaju na studije; udaju se i nakon bračnog neuspeha vraćaju se opet na studije).

Podaci u poslednjoj tabeli pokazuju da 21% studenata obnovi ili promeni studije, odnosno ne napreduje dalje u istom smeru. Pošto se neuspeh događa uglavnom na I godini onda su ponovo upisani ili oni koji su promenili fakultet opet upisani u I godinu studija. Nemamo podatke o ovoj pojavi za neromske studente, ali izgleda da je karakteristična uopšte za studentsku populaciju. Ako jeste, onda bismo zaključili da i kada studiraju romski studenti ne polažu godinu za godinom nego više koriste strategiju 'cik-cak' studiranja, i tako kasne u privođenju kraju studija.

Finansiranje na studijama

Podaci o finansiranju studija romskih studentima i studentkinjama upisanih školske 2007/2008.

Finansiranje studija	Broj studenata	%
Budžet	57	80,2
Samofinansiranje	13	18,3
Bez podataka	1	1,4
Ukupno	71	100,0

Biti finansiran iz budžeta znači da studenti ne plaćaju upisninu i da ne plaćaju (ili plaćaju minimalne svote) za polaganje ispita. Pokazuje se da je 80% takvih studenata upisanih na Univerzitet u školskoj 2007-2008.

Podaci o donatorima i stipendijama

Stipendije	Broj studenata	%
Institut za otvoreno društvo, Budimpešta	6	8,4
Ministarstvo prosvete	19	26,7
Jednokratna pomoć Izvršnog Veća Vojvodine	16	22,5
Bez odgovora	36	50,7
Ukupno	71	100,0

Jednokratnu pomoć Izvršnog veća Vojvodine (u iznosu od 10.000 dinara) dobili su svi upisani studenti u ovoj godini. Institut za otvoreno društvo iz Budimpešte dodelio je stipendije uspešnim studentima (koji imaju prosek 8, koji nisu obnovili godinu). Studenti koji nisu zadovoljili tj. ako treba da obnavljaju godinu, menjaju fakultet i time stiču pravo na stipendiju ponovo. Pojedini studenti su uspevali da dobiju i stipendije drugih institucija i organizacija u zemlji (u opštinama gde žive, u romskim organizacijama...).

Podatak da stipendije prima 35% upisanih veoma je važan jer ukazuje na to da su uslovi studiranja danas povoljniji nego ranijih godina, kada su stipendije bile sporadična, a ne sistemska pojava. Činjenica je, međutim, da te stipendije obezbeđuju strani donatori, a nisu deo institucionalnog sistema. Bitno bi bilo da romski studenti *sistematski* dobijaju pomoć Univerziteta kao vid akcije u okviru Dekade Roma. Ovome dodajmo i podatke do kojih smo došli u razgovoru sa studentima, koji nisu tipični samo za romske studente, ali se kod njih više vide, a odnose se na kašnjenje rata stipendija kao i na sposobnost za popunjavanje prijave za neke stipendije. To što su na engleskom jeziku otežava im efikasno popunjavanje podataka. Takođe, nedostaje im suma podataka o razičitim donatorima.

Uzimajući u obzir koliko je romskih studenata koji nisu iz Novog Sada smešteno u domove i navedenu finansijsku pomoć, možemo očekivati povoljan efekat tih činilaca na uspeh u studijama u dužem vremenskom periodu. Tokom našeg rada pokazalo se da su ta dva faktora (smeštaj u studentskim domovima i stipendije) veoma važni, ali ne rezultiraju obavezno boljim opštim uspehom na studijama.

Kada uporedimo podatke o smeštaju u studentskom domu i o finansijskoj potpori sa postignutim uspehom u studiranju, uočavamo da je jedan broj studenata koji su i smešteni u domu, a imaju i finansijsku potporu pokazao nedovoljan uspeh. Taj podatak nas ponovo navodi na pitanje: šta je presudno za dobar uspeh u studiranju?

Treba takođe reći da polovina studenata nije želela da iznese podatke o finansiranju, što ubuduće valja imati u vidu prilikom pravljenja upitnika i kontrolisanja popunjenih.

Stanovanje studenata za vreme studiranja

Podaci o uslovima stanovanju imaju direktne veze sa uspehom studenata. Da li su smešteni u studentskim domovima ili drugačije organizuju život. Interesovalo nas je takođe da li faktor druženja u studentskom domu sa studentima iz svoje nacionalne grupe ili sa studentima neromima ima uticaja na uspeh u studiranju.

Ukupni podaci o mestu stanovanja i o tipu zajednice sa kojom studenti žive: 2007-2008.

U Novom Sadu (mestu održavanje nastave)	Broj studenata	%
Sa roditeljima	15	25
U iznajmljenom stanu	12	20
U studentskom domu	2	3,3
U student. domu sa romskim studentom u sobi	11	18,3
U student. domu sa neromskim studentom u sobi	9	15
U stanu sa suprugom	1	1,7
U stanu sa bakom i bratom	1	1,7
Ukupno	51	100,0

Iz podataka se vidi da romski studenti radije žive sa porodicom, kada je to moguće, a 20% živi osamostaljeno u iznajmljenom stanu, što govori o ekonomskom statusu porodica iz kojih dolaze na studije u Novi Sad. Ukupno 37% je smešteno u studentske domove u kojima dele sobu sa romskim ili sa neromskim studentima.

U mestima van Novog Sada	Broj studenata	%
Sa roditeljima	26	36,6
Sa suprugom i decom	1	1,4
Sa roditeljima (u Subotici)	7	11,7
U iznajmljenom stanu (Sombor)	1	1,7
Sa roditeljima (Bački Monoštor)	1	1,7
Bez podataka	11	16,7
ukupno	47	100,0

Ukoliko su studenti odlučili da ne žive u studentskom domu, žive sa roditeljima, po pravilu u višočlanim porodicama sa više dece, što može biti faktor

lošijeg napredovanja u studiranju, ako ne postoje uslovi za učenje u roditeljskom domu.

Podaci o stanovanju romskih studenata po raznim studentskim domovima

Ime studentskog doma	Broj studenata	%
Feješ Klara, ženski	4	5,6
Ivo Lola Ribar	1	1,4
Slobodan Bajić, mešoviti	1	1,4
Bosa Milićavić (Subotica)	2	2,8
23. oktobar, ženski	11	15,4
Novi dom A, mešoviti	1	1,4
Novi dom B, mešoviti	1	1,4
Veljko Vlahović, mešoviti	1	1,4
Dečje selo (Sremska Kamenica)	1	1,4
Ukupno	23	100,0

Iz podataka se vidi da ima nekoliko studentskih domova u kojima su smešteni romski studenti, ali malo ih ima u onim eletnim (Novi dom A i Novi dom B).

Odluka o studiranju

U upitniku se neka pitanja odnose na izbor studija i zadovoljstvo izborom

Kako si se odlučio/la za studiranje?	Broj studenata	%
Samostalno	64	90,3
Drugi su mi predložili	6	8,3
Bez odgovora	1	1,4
ukupno	71	100,0

Studenti potvrđuju da su sami odabrali studijsku grupu, što može biti i rezultat podsticaja i podrške romskih lidera i romskih studentskih udruženja koji posreduju prilikom upisa, što je bio slučaj i sa ovom generacijom. Nažalost, mali je broj onih koji su se temeljno pripremali za prijemne ispite. Veći je broj onih koji su se upisali na osnovu afirmativnih mera pozitivne diskriminacije (ako su položili prijemni ispit, ali se ne nalaze u sumi onih koji su na budžetu finansirani, onda se upisuju na budžet pomoću pomenutih mera). Na osnovu

razgovora sa šestoro studenta kojima su studije drugi predložili saznajemo da neki nisu dovoljno znali o programu studija, a neki nisu znali ni šta će biti kad studije završe. Veoma je važno dakle, prethodno dobro pripremiti romske studente za studije koje žele da studiraju ili za one koje oni prihvataju da studiraju mada nerado, kako bi se njihova motivacija za studije učvrstila.

Ukupni podaci o zadovoljstvu studijama

Da li si zadovoljan/na rezultatima postignutim na studijama?	Broj studenata	%
Da	54	75
Ne	6	8,3
Bez odgovora	11	16,4
Ukupno	71	100,0

Ohrabruje podatak da je velika većina zadovoljna studijama, ali nije zanemarljiv podatak da 16% nije odgovorilo na ovo pitanje. Nezadovoljnih je 8%, pa smo sa tim studentima razgovarali i dobili lepezu različitih razloga zbog kojih im studije nisu po volji: neki nisu znali šta studiraju jer su im drugi predložili takve studije; neki su očekivali više podsticaja od nastavnika; neki su nezadovoljni načinom na koji im stiže stipendija i sl. Ne raspoložemo podacima o tome koliko su neromski studenti zadovoljni studijama, pa nemamo osnova za poređenje.

U kontekstu položaja romske nacionalne zajednice, romski studenti i studentkinje su zadovoljni postignutim rezultatima u studijama. One koji su zadovoljni studijama i onim što su postigli, pitali smo o stepenu zadovoljstva i dobili podatke da je manji broj potpuno zadovoljan, a da je veći broj delimično zadovoljan. Ono što brine jeste da više od polovine nije odgovorilo na ovo pitanje. Iznenađuju nas i podaci o nezadovoljstvu: više od polovine nije htelo da odgovori na pitanje da li su nezadovoljni.

Stepen zadovoljstva sopstvenim studijama

Stepen zadovoljstva sopstvenim studijama

Zadovoljan/na sam studijama	Broj studenata	%
Potpuno	11	15,3
Delimicno	21	29,2
Nema odgovora	39	55,6
Ukupno	71	100,0

Stepen nezadovoljstva svojim studijama

Nezadovoljan sam	Broj studenata	%
Nisam savim zadovoljan/na	4	5,6
Nimalo	5	6,9
Nema odgovora	62	87,5
Ukupno	71	100,0

Mali procenat studenata/studentkinja se izjasnio da je nezadovoljan postignutim rezultatima na studijama, što se ne poklapa sa podacima o rezultatima studiranja iz kojih se vidi da romski studenti i studentkinje teško upisuju drugu godinu i da je veoma mali broj njih (3 studenta/studentkinje) diplomiralo.

Promene u vezi sa studijama

Osnovni razlog da dug apsolventski staž studenata romske nacionalnosti jeste zaposlenost i angažovanje u nevladinim organizacijama u Novom Sadu. Sedam studenata i studentkinja je odgovorilo da ih zaposlenje ometa da uspešno studiraju; šestoro izjavljuje da bi trebalo promeniti odnos pojedinih profesora prema studentima, njih devet bi smanjilo teorijsku deo, a uvelo više praktične nastave; njih šest bi želeli drugačije da organizuju svoje vreme, a devet studenata i studenatkinja ne bi menjalo ništa.

Problemi na studijama

Želeli smo da ustanovimo da li romski studenti uočavaju probleme kojima imaju na studijama i kako se prema njima odnose.

Da li nailaziš na teškoće tokom studiranja?

	Broj studenata	%
Da	30	41,7
Ne	37	51,4
Bez odgovora	4	6,9
Ukupno	71	100,0

Nešto više od polovine studenata izjavljuje da nema teškoća tokom studiranja (51%), ali nije zanemarljiv procenat onih koji priznaje da ih imaju (42%). U sledećoj tabeli predstavljamo sa kojim predmetima ili kursevima studenti navode da imaju poteškoće.

Teškoće sa pojedinim predmetima ili kursevima

Naziv predmeta ili kursa

	Broj studenata
Krivično pravo	1
Sociologija	1
Filozofija	1
Istorija muzike i Solfedo	1
Rimsko pravo	3
Porodicna pedagogija	1
Opšta pedagogija	1
Engleski jezik	1
Ruski jezik	1
Kultura govora	1
Književnost za decu	1
Psihologija predškolskog deteta	1
Matematika	1
Engleski jezik	1
Hemija	1
Organska hemija	1
Fizičko vaspitanje	1
Uvod u pedagogiju	1
Matematičke metode	1
Mehanika	1
Matematika 2	2
Nacrtna geometrija	1
Ruski jezik 1	1
Psihologija predškolskog deteta	1
Nacionalna istorija	1
Gradansko pravo	1
Makroekonomija	5
Mikroekonomija	5
UKUPNO 29 PREDMETA	71

Ukupno je 27 raznih predmeta i kurseva. Ako bismo na osnovu ovog podatka organizovali ‘vaučer’ mentorski rad, bilo bi tu raznih profila mentora uključeni u obuku. Sasvim je izvesno da romski studenti, kao i neromski,

moraju više koristiti date institucionalne mehanizme sticanja znanja, kao što su konsultacije sa nastavnicima i sa asistentima. Činjenica je, takođe, da reformisana nastava više brine o pojedinačnom studentu nego što je to bio slučaj u staroj strukturi nastave, pa očekujemo da će na poboljšanje uspeha svih studenata, pa i romskih uticati u budućnosti i taj faktor. Ne postoji na UNS-u pojedinačan predmet ili kurs sa kojim većina studenata ima teškoće (pre će biti da je u pitanju neki individualni razlog) sem na Višoj poslovnoj školi (Makroekonomija, Mikroekonomija) što nije specifično samo za romske studente i studentkinje. Jasno je da je lista predmeta i kurseva sa kojima studenti imaju teškoće veća na društvenim smerovima, jer je više romskih studenata upravo na tim usmerenjima. Uočavamo da samo jedan student (mađarske nacionalnosti koji nastavu sluša na srpskom jeziku) navodi da ima teškoća na Akademiji umetnosti gde se uglavnom individualno radi sa studentima i rezultati su izvanredni: tu su mnogi romski studenti dobijali nagrade na prestižnim takmičenjima u zemlji i u svetu, što pokazuje da individualna nastava odgovara romskim (i ne samo romskim) studentima i da može biti preporuka za dalji mentorski rad koji bi se institucionalizovao na Univerzitetu.

Sledećim pitanjem smo želeli da dobijemo odgovor na pitanje da li su teškoće vezane za osobu koja predaje, i da li je u ovakvim odgovorima moguće prepoznati i elemente diskriminacije. Dobili smo samo nekoliko odgovora iz kojih se vidi da je u pitanju neujednačen kriterijum nastavnika prilikom ocenjivanja na nekoliko škola i fakulteta.

Pitanje zaposlenja uz studiranje

Poznato je iz literature o obrazovanju Roma da je neuspeh u studiranju često uslovljen time što romski studenti moraju da rade za vreme studiranja i da sebe izdržavaju, pa nemaju dovoljno vremena za studije. Nemamo podataka koliko neromskih studenata radi (puno radno vreme ili skraćeno) tokom studija, ali je činjenica da ima mnogo neromskih studenata koji su siromašnijeg ekonomsko statusa i moraju da rade uz studiranje i ipak postižu dobre rezultate. Pošto je većina romskih studenata koji sada studiraju upisana na budžet i znatan broj dobija stipendije, stanuje (besplatno) u domu, interesovalo nas je koliki je broj onih koji uz studiranje rade i zašto su (stalno ili privremeno) zaposleni. Najpre smo ih pitali da li rade uz studiranje, i ustanovili koje poslove obavljaju. Zaključili smo da polovina studentske romske populacije radi za vreme studiranja (stalno i povremeno) na nekim projektima, najviše u okviru različitih građanskih (nevladinih) organizacija, od kojih su neke vezane upravo za poboljšanje života u romskoj zajednici. Tome treba dodati i poslove za koje znamo da se Romi njima bave: preprodaja na pijaci; sviranje u nekom sastavu i sl.

Podaci o radu za vreme studiranja

	Broj studenata	%
DA	37	51,4
NE radim uopšte	32	44,4
Bez odgovora	2	4,2
ukupno	71	100,0

Povremeni poslovi

U udruženju romskih studenata
Privatan biznis
U vrtiću časovi engleskog jezika
Kod brata (automehaničar)
Rekord Erdes D.O.O.
U Ekumenskoj humanitarnoj organizaciji
U poslastičarnici
Udruženje građana Romska omladina danas
Privatna u stolarska radionica
Na pijaci
U nekom bendu (svira)
U Ženskim studijama
Na buvljaku (sa roditeljima)
U orkestru: vojvodjanski sinfoničari
Sezonac (fabrika voća i povrća)
U šećerani
Novosadska novinarska škola
U Uniji romskih studenata
U vrtiću
Romski asistent
ECR Subotica
Radio BOSS
Poljoprivredni radovi
Školica za romsku decu Čurug
Školica za romsku decu Novi Sad
Očitavam struju za ElektroVojvodinu

Stalno zaposlenje

Ekumenska humanitarna organizacija
Privatno preduzeće
Medicinska sestra u Baču
Projekat za NSHC-istraživanje glavnih problema i potencijala Roma u Vojvodini
RTV Vojvodine Kancelarija za inkluziju Roma
ECR Subotica
NGO "Khetane-Zajedno"

Pitanje je bilo za one romske studente koji su stalno zaposleni u romskim NVO.

Da li ti za uspešno studiranje smeta zaposlenje?

	Broj studenata	%
DA	23	31,9
NE	22	30,6
Bez odgovora	26	37,5
Ukupno	71	100,0

Romski studenti se gotovo podjednako opredeljuju i za opciju da im smeta kao i za opciju da im ne smeta radna obaveza uz studiranje. To zavisi od percepcije onoga što žele da postignu, na primer: bilo je sasvim izvesno da će jedna studentkinja izgubiti godinu, radeći u butiku, ali ona nije htela da prekine da radi, mada joj novac nije bio neophodan, a želela je da ima dobru garderobu da se ne bi razlikovala od neromskih studentkinja u kampusu, budući da stipendija obezbeđuje samo osnovne potrebe preživljavanja tokom studija.

Kuda posle diplomiranja?

Želeli smo da ustanovimo i kakvu viziju upisani romski studenti imaju kada završe studije. To je bilo teško pitanje za tek upisane studente, dok je većina onih koji su na završnim godinama studija odgovorila da žele da rade ono za šta su se tokom studija pripremali. Na primer,

- u struci, sa predškolskom decom ili u školi ili romskom naselju;
- terenski rad vezan za Rome;

- kao Duško Jovanović, Petar Nikolić, da pomažem drugim Romima;
- u Izvršnom veću APV;
- volela bih da radim sa napuštenom decom jer je njima potrebna pažnja;
- nakon diplomiranja bi volela da učim decu romske nacionalnosti.

Studentkinja sa Pravnog fakulteta izjavila je da bi se bavili pravnim statusom svojih sunarodnika, na primer:

- sudija, da bi se posvetila ljudskim pravima Romkinja;
- želela bih da se bavim zaštitom prava Roma.

Samo mali broj želi da se dalje usavršava posle diplomiranja, a velika većina želi da se zaposli, o čemu doznajemo iz odgovora na pitanje:

Šta želiš da radiš nakon diplomiranja?

Nakon diplomiranja	Broj studenata	%
U struci da radim	51	71,8
Dalje studiranje (usavršavanje)	8	11,2
Bez odgovora	3	4,2
Ukupno	71	100,0

Pitali smo i kada planiraju da završe studije, o čemu dajemo podatke u sledećoj tabeli.

Vreme završetka studija	Broj studenta	%
U roku	50	69,4
Produžiću	19	26,4
Bez odgovora	2	4,2
ukupno	71	100,0

Velika većina (69%) smatra da će završiti studije u roku, a manji broj procenjuje da će da produže studije. Ako uporedimo neke odgovore sa onim što znamo o obavezama koje moraju da obave do kraja studiranja (ispiti, praksa, seminarski radovi, diplomski rad) procenjujemo da je ovaj odgovor dat kao društveno poželjan, a nije rezultat realne procene stanja. Naime, romski studenti osećaju određenu dozu pritiska šire javnosti i svojih roditelja, naravno i romskih studentskih udruženja u koje su učlanjeni. Zato se njihov odgovor da će studije završiti na vreme, ili da će dati godinu zapravo motivisan smirivanjem potencijalnog nemira i pritiska. Ostaje da se proverí sud supervizorka da romski studenti koji su anketirani ne umeju dovoljno dobro da procene teškoće koje su pred njima. Dokaz za to je praksa romskih studenata (i ne samo njih) da gomilaju obaveze za poslednji ispitni rok i tako ne stižu na vreme da polože ispite, i da urade predispitne obaveze (kolokvijume ili seminarske radove).

Stoga romski studenti tokom mentorskog rada treba da savladaju sposobnost planiranja tokom studija.

Jedna grupa pitanja se odnosila na viziju o zaposlenju, budući da je drugi segment u projektu upravo bio fokusiran na zapošljavanje nakon diplomiranja. Na pitanje: Da li znaš gde ćeš se zaposliti posle završenih studija? - većina je dala negativan odgovor, a samo 14% je imalo predstavu o zaposlenju. Studenti/studentkinje koji su se izjasnili da znaju gde će da rade su zapravo već zaposleni (oni su već u radnom odnosu). Interesovalo nas je ako ne znaju gde će da li znaju gde bi želeli da rade.

Podaci po potencijalno zaposlenju

Da li znaš gde ćeš se zaposliti?	Broj studenata	%
Da	10	13,9
Ne	55	76,4
Bez odgovora	6	9,7
Ukupno	71	100,0

Najviše ih je odgovorilo da žele da rade u inostranstvu (naročito se za taj odgovor opredeljuju vrhunski umetnici sa Akademije i dobri studenti tehnike), što inače nije specifičnost romske studentske populacije kod nas. Nadalje, žele da rade u oblasti obrazovanja, u kulturnim institucijama i državnim organima. Želeli bi da rade i u romskim organizacijama, kao i da se bave humanitarnim radom.

Aktivnost u udruženjima za vreme studiranja

Smatrali smo da je aktivnost u udruženjima romskih studenta presudna za uključivanje studenata u akademsku zajednicu, pa se jedno pitanje odnosi i na taj podatak: Da li si aktivan/aktivna u nekom udruženju studenata na Univerzitetu? Pri tom smo očekivali da je većina aktivna, međutim samo nešto više od polovine je uključeno u studentska udruženja (uglavnom u Uniju romskih studenata). Imamo na umu da je veliki broj upisan u I godinu i da još nije povezan u strukovna udruženja na način na koja su to stariji studenti. Upravo ovde vidimo važnu ulogu mentora da novoupisane studente obaveste o postojanju udruženja i aktivnostima koje imaju.

Anketirani studenti su uglavnom uključeni u dva udruženja romskih studenata, ali potpuno izostaje članstvo u drugim studentskim udruženjima na Univerzitetu. Niti ova dva udruženja saraduju intenzivnije sa drugim studentskim udruženjima na Univerzitetu. Ovaj podatak bi trebalo iskoristiti za osmišljen program povezivanja romskih studentskih udruženja sa neromskim na Univer-

zitetu, kako bi se saradnja i prožimanje ideja o studentskim aktivnostima i interesima bolje ostvarilo.

Nemamo, međutim, podatke o aktivnosti i članstvu neromskih studenata u raznim studentskim udruženjima, da bismo mogli zaključiti da su romski studenti aktivniji od neromskih u strukovnim studentskim udruženjima.

Aktivnost u udruženjima romskih studenata

Aktivni u udruženjima	Broj studenata	%
Da	38	52,8
Ne	29	40,3
Bez odgovora	4	6,9
Ukupno	71	100,0

	Broj studenata	%
Udruženje romskih studenata URS NS	8	11,2
Unija romskih studenata URS	29	40,8
Savez studenata Filozofskog fakulteta	1	1,4
Bez odgovora	33	46,4
Ukupno	71	100,0

Želeli smo da proverimo da li su romski studenti aktivni u udruženjima izvan univerzitetske sfere, pa je jedno od pitanja bilo: Da li si aktivan/na u nekom (ne)romskom udruženju građana? Mada je odgovor više od polovine negativan, ipak 33% jeste aktivno u nekom udruženju građana (nažalost, nemamo uporedne podatke za neromske studente). Lista takvih organizacija je duga, u njoj su romske i neromske organizacije. Može se konstatovati da su romski studenti dobro povezani sa nevladnim organizacijama u kojima stiču različita znanja i veštine koje mogu primeniti i u procesu studiranja (na primer, rad na računarima, učenje engleskog jezika i sl.).

Da li si aktivan/na u nekom (ne)romskom udruženju građana?

Aktivnost u neromskim udruženjima	Broj studenata	%
Da	24	33,3
Ne	39	54,2
Bez odgovora	8	12,5
ukupno	71	100,0

Ovi podaci pokazuju da su romski studenti više učlanjeni u romske nevladine organizacije i tamo doprinose promeni ukupnog stanja u sopstvenoj zajednici, a manje u široj sredini u kojima se mogu potencijalno susresti i sa neromima. Ako bismo procenjivali gde romski studenti susreću neromske, biće to, izgleda, u nevladinom sektoru više nego u neromskom akademskom, studentskom okruženju. Možda bi u ovom smislu neke aktivnosti dobrodošle da se osmisli saradnja romskih i neromskih studenata unutar akademske zajednice kad je u pitanju rešavanje pitanja studiranja.

Spisak (pro)romskih udruženja

Nazivi neromskih udruženja	Broj studenata
EHO	2
URS	3
Istraživači Romi	1
Ženske studije	1
Romska ženska mreža,	1
Mreža šajkaških Roma	1
Romkinje balkanske mreže	1
Radio udruženje Maria mater	1
Romkinje Banata	1
Crvena linija	1
Pri fakultetu u SOFUB-u (studentska organizacija)	1
ECR Subotica	3
NSUSI-Udruženje studenata sa invaliditetom	1
Obrazovno kulturna zajednica Roma	1
Romski informativni centar (Kragujevac)	1
Prijatelji (Sremska Mitrovica)	1

Udruženje Roma: Rromano drom -Tornjoš	1
KUD "Rumenka" (Bački Monoštor)	1
Udruženje gradjana Mladost Vajska	2
Edukativni centar Roma ECR	2
Bez odgovora	47
Ukupno	71

Više od polovine su se izjasnili da sa njima nije niko kontaktirao niti su obavešteni o raznim nevladinim organizacijama koje nude razne vrste programa. Jedan broj neaktivnih studenata i studentkinja (15) obrazlaže da pored obaveza na studijama nema vremena za ovakav rad.

Edukacija izvan akademske nastave

Odgovori na ovo pitanje su nas podstakli da romske studente upitamo koliko znanja oni stižu izvan univerzitetske nastave. Zato smo ih pitali:

Da li si učestvovao ili učestvovala na nekim edukativnim programima?

Edukativni programi	Broj studenata	%
Da	49	68,1
Ne	17	23,6
Bez odgovora	5	8,3
Ukupno	71	100,0

Romski studenti i studentkinje stižu različite sposobnosti i veštine na seminarima koje organizuju različite organizacije: Gradjanske inicijative, EHO, "Khetane-Zajedno", REF - obrazovanje Roma, Helsinški odbor za ljudska prava u okviru svog programa o obrazovanju, pravima Roma i žena, borbi protiv trgovine ljudima i sl. Tu su zatim i seminari za nenasilnu komunikaciju, antitrafiking radionice, izgradnja mladih PR edukatora, saradnja MUP-a sa romskom zajednicom, radionice o zdravlju Roma, ženskim pravima, komunikacijskim veštinama...

Podrška porodice u studiranju

Na osnovu ovih odgovora očito je da različite nevladine organizacije plan-ski i sistematski pomažu romskim studentima. Interesovalo nas je da doznamo

da li postoji i podrška porodice i kako bi se ove dve podrške mogu objediniti i biti u funkciji (ne)uspešnog stidiranja. Polovina anketiranih ima podršku porodice, ali polovina nije odgovorila na postavljeno pitanje (samo je jedan negativan odgovor). Da li oni koji nisu odgovorili nemaju tu podršku, da li su olako prevideli važnost ovog pitanja... U svakom slučaju, bilo bi potrebno da se prikupe valjani podaci o udelu podrške i pomoći porodice u studiranju romskih studenata.

Da li imaš podršku porodice u studijama?

Podrška porodice	Broj studenata	%
Da	41	56,9
Ne	1	1,4
Bez odgovora	29	48,7
Ukupno	71	100,0

Većina navodi da ima podršku porodice, ali je procenat bez odgovora izrazito velik. Podršku roditelja smo dalje segmentirali u okviru članova porodice.

Od koga posebno?

Posebno od:	Broj studenata	%
Roditelja	21	29,5
Oca	8	11,2
Majke	5	7,04
Supruga	1	1,4
Supruge	1	1,4
Sestre, brata, babe	3	4,2
Bez odgovora	32	45,0
Ukupno	71	100,0

Oni koji su naveli da imaju podršku odgovorili su i na pitanje od koga podrška dolazi. Najveći je broj naveo oba roditelja - ali više od oca nego od majke u pojedinačnoj identifikaciji, zatim od drugih članova porodice (sestra). I na ovo pitanje izostao je odgovor 45% studenata. Jedna studentkinja ima podršku sina; druga da su to romska udruženja.

Poznato je da podršku u studiraju daju i romska udruženja. Ta podrška može biti moralna, ali i finansijska. Na pitanje: Da li imaš podršku nekog romskog udruženja? više od polovine je odgovorilo da dobija pomoć (u Vojvodini ia oko 300 aktivnih romskih nevladinih udruženja).

Da li imaš podršku nekog romskog udruženja?

Podrška nekog romskog udruženja	Broj studenta	%
Da	40	55,6
Ne	22	30,6
Bez odgovora	9	13,9
Ukupno	71	100,0

Nazivi udruženja	Broj studenta	%
Matica romska	14	19,7
Udruženje romskih studenata	8	11,2
Unija romskih studenata	1	1,4
“Khetane-Zajedno”	3	4,2
Eddukativni centar Roma (Subotica)	4	5,6
Kancelarija za inkluzija Roma	1	1,4
Udruženje građana ROD	1	1,4
Fond za otvoreno društvo: romski program	1	1,4
Ekumenska humanitarna orgnaizacija	1	1,4
DKZ Roma Romanipen (Kragujevac)	1	1,4
Forum NVO (Sombor)	1	1,4
Rromano drom (Tornjoš)	1	1,4
PHRALIPE (Novi Sad)	1	1,4
Ženske studije i istraživanja	2	2,8
Bez odgovora	33	46,4
Ukupno	71	100,0

Najvećem broju podršku pruža Matica romska (19,7%). Jedine neromske organizacije u Vojvodini koje se ističu po davanju podrške su Ekumenska humanitarna organizacija (Romski resursni centar) i Ženske studije u kojima se dugoročno odvijaju mnogi projekti vezani za obrazovanje Roma i Romkinja: *Škola romologije*, i projekat *Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu*.

Vidljivo je da romske studente ne zanemaruju ni njihova udruženja na Univerzitetu, niti nevladin sektor, niti romske orgnaizacije. Mada rasuti po

Univerzitetu, oni su ipak homogenizirani oko nekih punktova kao što su dva romska udruženja studenata, Matica romska, neke aktivne nevladine organizacije koje pomažu na različite načine kako bi se stalno unapređivao proces studiranja studenata romske nacionalne zajednice.

Zaključak

Podaci dobijeni na osnovu upitnika pokazuju da su romski studenti upisani na Univerzitet u Novom Sadu prema mestu rođenja (i življenja) sa prostora Vojvodine i Srbije, ali da za vreme nastave većina njih živi u mestu u kojem se realizuje nastava, zahvaljujući stipendijama koje dobijaju, te da faktor stanovanja ne mora biti uzrok neuspeha u studijama.

Podaci pokazuju da je većina njih završila srednje stručne škole (neki trogodišnje), što može biti uzrok neuspeha na studijama, naročito u početnim fazama (I godina).

Većina ih se upisuje na fakultete, manje na više i visoke škole, što može biti rezultat uslova pod kojima donatori daju stipendije (Open Society Institute).

Podaci pokazuju da se romski studenti opredeljuju više za one akademske institucije koje su okrenute društvenim naukama. Podaci o odsecima i katedrama na kojima su upisani dokumentuju disperziju širokog spektra, a na malom broju fakulteta su u većem broju (na Filozofskom ili na Višoj školi za vaspitače). Ako bismo se pitali gde je uporište promena u poimanju romskih studenata i romske zajednice, onda je vidljivio da je to akademska sredina.

Podaci o **polu** dokumentuju da je više upisanih romskih studentkinja od romskih studenata, što ima veze i sa osnovnom orijentacijom ka društvenim naukama (na primer znatan broj upisanih je na višoj školi za obrazovanje vaspitača na kojoj je i inače 95% upisanih studenata ženskog roda). Važan je podatak da je do sada diplomirao podjednak broj Roma i Romkinja, što može biti i rezultat intenzivnog rada Udruženja građana Ženske studije sa Romkinjama. Činjenica je takođe, da su na poslediplomskim studijama apsolvirale samo dve studentkinje, nema studenata. Mada je ovaj broj mali, ipak ohrabruje podatak o odluci studentkinja da ulažu u znanje koje će, verujem biti jedan od osnovnih faktora promene shvatanja romske zajednice kod nas od strane većinske zajednice u kojoj žive.

Što se tiče aktivizma romskih studenata za vreme studiranja u udruženjima građana (tzv. nevladinom sektoru) osnovni je rezultat da je većina aktivna u udruženjima studenata, zatim u nekoj nevladinoj romskoj organizaciji, manje u neromskoj, ali više i u romskoj i u neromskoj od onog u drugim neromskim studentskim organizacijama na Univerzitetu. Smatramo da bi bila korisna buduća veća saradnja romskih studenata i u neromskim studentskim organizacijama ili veća saradnja romskih studentskim udruženja sa neromskim.

Dodaci

ANKETNI UPITNIK ZA STUDENTE ROME I ROMKINJE UPISANE NA UNIVERZITET U NOVOM SADU U ŠKOLSKOJ 2007-2008. GODINI

1. Lični podaci

Prezime _____ Ime _____

Datum rođenja : godina mesec dan mesto

Adresa stanovanja: ulica br. mesto telefon
e mail:
mobilni

2. Podaci o studijama

Završena srednja škola: trogodišnja, četvorogodišnja

Naziv škole: _____

2.1. Fakultet Odsek

2.2. Godina studija: I II III IV V VI (zaokružiti)

2.3. Da li si u 2007-2008. upisan/na na Univerzitet:

- prvi put

- drugi put (obnovljena godina)

- treći put

- prešao/prešla sa druge grupe ili fakulteta: (navesti sa koje.....)

3. Finansiranje studija:

3.1. budžet 3. 2. samofinansiranje 3. 3. stipendija

(navesti koja)

4. Podaci o stanovanju:

4.1. U Novom Sadu

- sa roditeljima

- u domu ----- (navesti naziv doma)

- u domu u sobi sa romskim studentom/studentkinjom (označiti krstićem opciju)

- u sobi sa neromskim studentom/studentkinjom

- u sobi sa starijim studentom/studentkinjom

- u sobi sa mlađim studentom / studentkinjom

4.2. Van Novog Sada

- sa roditeljima _____ (navesti broj članova porodice)

- sam/sama

- sa suprugom sa suprugom i decom (navesti broj dece): 1, 2, 3

- sa nekim drugim _____
(navesti s kim)

5. Sopstevni pogled na studije:

5.1. Kako si se odlučio/odlučila za studiranje?

a. samostalno b. drugi su mi predložili _____ KO? _____

5.2. Da li si znao/zнала nešto o studijam pre upisa? DA NE

5.3. Da li si zadovoljan/na rezultatima postignutim na studijama?

DA _____ Zašto _____

a) potpuno

b) delimično

NE

a. nisam sasvim zadovoljan/zadovoljna

b. nimalo

5.4. Ako bi mogao/mogla nešto da promeniš u vezi sa svojim studiranjem šta bi to bilo?

5.5. Da li nailaziš na teškoće tokom studiranja?

NE DA

Ako DA: Teškoće se odnosi na pojedine **predmete** – koje?

5.6. Teškoće se odnose na **odnos sa profesorom/profesorkom** koja predmet predaje:

5.7. Teškoće se odnose na pronalaženje **literature** za dati predmet (navesti koje)

5.8. Teškoće se odnose na **udaljenost** fakulteta od mesta stanovanja.

5.9. Teškoće su **materijalne** prirode:

a. putni troškovi b. dužina putovanja (navesti u satima ili minutima)

6. Zaposlenost tokom studija

6.1. Da li uz studiranje radiš:

DA

- povremeno - gde _____

- stalno - gde _____

NE radim uopšte

6.2. Da li ti za uspešno studiranje smeta zaposlenje? DA NE

7. Planovi nakon završenih studija

7.1. Šta bi želeo/želela da radiš posle diplomiranja?

7.2. Kada planiraš da završiš studije?

a. u roku b. produžiću

7.3. Da li znaš gde ćeš se zaposliti posle završenih studija?

DA _____ NE
/navesti gde/

7.4. Navedi gde bi želeo/želela da radiš?

8. Društveni aktivizam tokom studiranja

8.1. Da li si aktivan/aktivna u nekom udruženju studenata na Univerzitetu?

DA u kojem ? _____

NE

8.2. Da li si aktivan/aktivna u nekom (ne)romskom udruženju građana?

DA U kojem _____

NE

Zašto? _____

8.3. Da li si učestvovao/učestvovala na nekim edukativnim programima kao što su seminari, konferencije, radionice...

DA - navedi kojim _____

NE - zašto _____ -

8.4. Da li imaš podršku porodice u studijama?

DA Od koga posebno? _____

NE – zašto? _____

8.5. Da li te podržava neko romsko udruženje ili NGO?

Da Koje? _____

NE **Hvala na saradnji!**

SPISAK ROMSKIH STUDENATA I STUDENTKINJA UPISANIH NA
VISOKE ŠKOLE U VOJVODINI U ŠKOLSKOJ 2007-2008.

Visoka škola za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu

	Prezime i ime	God. studija	Odsek	Mesto
1	Aleksandrović Ksenija	apsolventkinja	Vaspitač	Novi Sad
2	Balog Nikola	apsolvent	Vaspitač	Novi Sad
3	Đukin Jovana	1. godina	Vaspitač	Novi Sad
4	Jovanović Aleksandar	apsolvent	Vaspitač	Novi Sad
5	Jovanović Dejan	2. godina	Vaspitač	Mali Radinci
6	Milošević Marina	2. godina	Vaspitač	Žabalj
7	Nikolić Maja	apsolventkinja	Vaspitač	Novi Sad
8	Nikolić Miroslav	2. godina	Vaspitač	Žabalj
9	Nikolić Ruža	apsolventkinja	Vaspitač	Silbaš
10	Petrović Nada	1. godina	Vaspitač	Vajska
11	Radul Bogdanka	2. godina	Vaspitač	Čurug
12	Pavel Milica	1. godina	Vaspitač	Kikinda

Visoka poslovna škola

	Prezime i ime	God. studija	Odsek	mesto
1.	Golja Kimet	1. godina	Trgovina	Srpski Krstur
2.	Jovanović Branislav	1. godina	Turizam i hotelijerstvo	Stari Banovci
3.	Jovanović Milan	1. godina	Trgovina	Žabalj
4.	Malić Vlada	1. godina	Trgovina	Mol
5.	Mihajlović Romeo	3. godina	Informatika	Šid
6.	Nikolić Sandra	2. godina	Preduz. malim i srednjim preduzećima	Novi Sad
7.	Petrović Vesna	2. godina	Menadžment turizma i ugostiteljstva	Vajska
8.	Selimi Emin	1. godina	Turizam i hotelijerstvo	Beočin
9.	Simeunović Bojana	2. godina	Menadžment finan. i računovodstva	Ljubovija

10.	Stefanović Julkica	2. godina	Menadžment turizma i ugostiteljstva	Novi Sad
11.	Stojkov Božidar	2. godina	Menadžment unutraš. i spoljne trgovine	Novo Miloševo

Spisak romskih studenata i studentkinja upisanih na Univerzitetu u Novom Sadu: u Subotici i Somboru u školskoj 2007-2008.

	Prezime i ime	God. stud.	Odsek	Mesto
	Pedagoški fakultet u Somboru			
1	Nikolić Miloš	1. godina	Dizajner medija u obrazovanju	Subotica
	Ekonomski fakultet			
2	Đin Dalibor	3. godina	Menadžment	Kikinda
3	Nikolić Ružica	2. godina	Bankarstvo	Subotica
4	Jovanović Zoran	1. godina	Menadžment	Sr. Mitrovica
	Učiteljski fakultet			
5	Dimović Zoltan	2. godina	Razredna nastava	Male Pijace
6	Roštaš Laura	2. godina	Razradna nastava	Tornjoš
	Visoka škola za obrazovanje vaspitača			
7	Balaž Laura	1. godina	Vaspitač	Subotica
8	Petrović Ivan	apsolvent	Vaspitač	Bački Monoštor
9	Kertiz Kajtaz	1. gododina	Vaspitač	Subotica
10	Dimović Nada	apsolventkinja	Vaspitač	Subotica

30. 06. 2008.

Visoka tehnička škola u Zrenjaninu

	Prezime i ime	God. studija	Odsek	Adresa
22	Dimić Dragana	apsolventkinja	Tekstilna konfekcija	Bačka Palanka

Fakultet za uslužni biznis (privatni)

	Prezime i ime	God. studija	Odsek	Mesto
1	Halilović Slađana	apsolvent	Finansijski	Sremska Mirovica.
2	Petrović Sanja	3. godina	Finansijski	Sonta

Akademija umetnosti UNS

	Prezime i ime	God. stud.	Odsek	Mesto
1	Kurina Gustav	3. godina	Violina	Novi Sad
2	Lakatoš Robert	3. godina	Gudački	Novi Sad
3	Željko Šišić	4. godina	Violina	Obrenovac

Fakultet tehničkih nauka UNS

	Prezime i ime	God. studija	Odsek	Mesto rođenja
1	Asanović Marija	1. godina	Industr. inženj. i menadžment	Vranje
2	Beganović Željko	3. godina	Elektrotehnika i računarstvo	Lukodra
3	Beljić Milan	5. godina	Elektronika (E1)	Šabac
4	Miler Petar	5. godina	Mehatronika	Kovin
5	Mihajlović Spasa	3. godina	Elektronika (E2)	Sr.Kamenica
6	Mišković Goran	1. godina	Elektronika (E1)	Novi Sad

Pravni fakultet UNS

	Prezime i ime	God. studija	Odsek	Mesto
1	Balinović Aleksandar	4. godina	Opšti smer	Stara Pazova
2	Dinić Aleksandar	4. godina	Sup smer	Vranjska Banja
3	Đurđević Dragoslav	1. godina	Opšti smer	Vitojevci
4	Jovanov Jelica	apsolventkinja	Opšti smer	Tovariševo
5	Jovanović M. Jelena	2. godina	Opšti smer	Stara Pazova
6	Nikolić Aleksandra	1. godina	Opšti smer	Bačko Novo Selo
7	Nikolić Biljana	4. godina	Sup smer	Silbaš.
8	Nikolić Petar	1. godina	Opšti smer	Mačvanska.Mitrovic
9	Simeunović Marina	3. godina	Opšti smer	Ljubovija

Filozofski fakultet UNS

	Prezime i ime	God. studija	Odsek	Mesto
1	Aleksandrović Marija	postdipl.magistar. apsolventkinja	Srpska književnost i jezik	Žabalj
2	Asanović Jelena	1 god (obnavlja)	Sociologija	Vranje
3	Dević Marjana	1 godina	Psihologija	Tovariševo
4	Dimić Snežana	2. godina	Pedagogija	Novi Sad
5	Erdeš Edit	2. godina	Engleski jezik	Novi Sad
6	Erdeš Judit	4. godina	Engleski jezik: pedagoški smer	Novi Sad
7	Ivanov Snežana	2. godina	Psihologija	Veternik
8	Jovanović Ljubica	1. godina	Žurnalistika	Vrdnik
9	Jovanović T. Jelena	3. godina	Pedagogija	Vrdnik
10	Miladinović Sladana	1. godina	Sociologija	Smederevska Palanka
11	Nikolić Jelica	3. godina	Žurnalistika	Bečej
12	Petković Dobrica	4. godina	Srpski jezik i lingvistika	Grdelica
13	Popov Aleksandar	3. godina	Engleski jezik	Novi Sad
14	Vladislavljev Nenad	apsolvent	Sociologija	Novi Sad

Prirodno-matematički fakultet UNS

	Prezime i ime	God. stud.	Odsek	Mesto
1	Ilić Milovan	3 godina	Biologija i ekologija	Novi Sad
2	Kolompar Kristina	2 godina	Ekologija	Novi Sad
3	Žikić Tamara	1 godina	Matematika	Odžaci

Poljoprivredni fakultet UNS

	Prezime i ime	God. stud.	Odsek	Mesto
1	Marković Nata	apsolventkinja	Zaštita bilja	Kruševac
2	Lazarević Jelena	1. godina	Fitomedicina	Kruševac
3	Matić Danijel	1. godina	Veterinarska medicina	Ševarice
4	Nikolić Marina	1. godina	Ratar provrtar	Kisač.

Romeo Mihajlović

VIDI

Vidi, vidi ali
ne predvidi,
Koliko te srce voli,
Da ne može nikada više
Da te preboli.

Gledaj, gledaj ali
Ne progledaj,
Samoj sebi kaži idi
I u životu nek ti
Se sve sviđi.

Skoči, skoči i
Zatvori oči,
Lezi mi na grudi
i Zauvek moja,
Ljubav budi!

4. O PRISUSTVU TIMA U AKADEMSKOJ ZAJEDNICI I U MEDIJIMA

Romeo Mihajlović i Svenka Savić

Termin *akademska zajednica* odnosi se na zajedništvo koje se na bilo koji način ostvaruje u nastavnoj i naučnoj sferi u institucijama kao što su univerzitet ili naučni instituti, odnosno akademije nauka. Akademska zajednicu čine u našem slučaju nastavnici i studenti i sveukupnost događanja na univerzitetu tiče se i jedne i druge populacije. Unutar akademske zajednice se organizuju manje zajednice, kao što su udruženje nastavnika univerziteta, ili udruženja studenata, a ond au okviru ovih udruženja studenata na pojedinim godinama au okviru pojedinih fakulteta itd. Projekat

“Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu” odnosi se na sve romske studente, na nastavno osoblje koje je sa studentima u stalnoj komunikaciji. Odnosi se i na mnoge aktivnosti koje se na univerzitetu odvijaju u cilju susreta jedni sa drugima (kao što su tribine, javna predavanja, sportska takmičenja i sl.). Akademska zajednica ima svoje prepoznatljive osobine u odnosu na neku drugu zajednicu (na primer političara). Program aktivnosti na projektu okrenute akademske zajednice bile su:

1. senzibilizacija rukovodstva Univerziteta za potrebe romskih studenata;
2. senzibilizacija rukovodstva pojedinih fakulteta Univerziteta;
3. senzibilizacija šire akademske zajednice za dostignuća romskih studenata.
4. senzibilizacija medija za pitanja romskih studenata na univerzitetu.

U pogledu obaveštenosti o projektu procedura je počela i pre samog početka rada na projektu - već krajem 2006. godine. Evo nekoliko hronoloških podataka koji se odnose na senzibilizaciju rukovodstva Univerziteta za potrebe romskih studenata.

1. U *decembru 2006.* godine Svenka Savić je inicirala sastanak predstavnika dvaju udruženja romskih studenata u Novom Sadu (Romeo Mihajlović

i Đorđe Jovanović) sa predstavnicima Rektorata Univerziteta u Novom Sadu (prof. dr Miroslav Plančak, prorektor za nastavu i studentkinja prorektor, Helena Hiršenberg). To je bilo prvi put od kako postoji Univerzitet u Novom Sadu i od kako postoje dva udruženja romskih studenata da su se dve strane sastale, upoznale i razgovarale o zahtevu da romski studenti imaju svoje predstavnike u Studentskom parlamentu UNS (upravo je tada procedura za formiranje Studentskog parlamenta bila u toku).

2. U *martu* 2007. godine, kada je izabrano novo studentsko rukovodstvo na Univerzitetu, i kada je otpočeo rad na projektu "Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu", Svenka Savić je inicirala sastanak predstavnika romskih studentskih udruženja (Romeo Mihajlović, Djordje Jovanović) sa novoizabranim studentom prorektorom (Nikola Čubrilo). Na tom sastanku su utvrdili neke oblike saradnje - s obzirom na to da nisu postojale proceduralne mogućnosti da predstavnik romskih studenata bude u predsedništvu Studentskog parlamenta. Ipak, dogovoreno je sa studentom prorektorom da romski student prisustvuje redovno sastancima parlamenta *kao posmatrač*. Iz našeg tada tek započetog projekta odredili smo Jelicu Nikolić da bude veza između Studentskog parlamenta i ostalih romskih studenata. Nažalost, zbog mnogih organizacionih teškoća u konstituisanju Parlamenta, tokom 2007. godine nije bilo mnogo sastanaka, niti je na dnevni red stavljana problematika romskih studenata, ali je međusobno upoznavanje predstavnika ovih organizacija bilo na zadovoljavajućem nivou- jedni su učili od drugih. Ipak putem različitih aktivnosti koje smo organizovali na projektu u kampusu, a kojima su prisustvovali predstavnici studentskog parlamenta, oni su upoznali naš rad. Tako su postepeno sticali znanje o pitanjima romskih studenata koja bi valjalo rešavati na sastancima Studentskog parlamenta. Iz jednog izveštaja koji je Jelica Nikolić podnela u projektu vidimo te oblike saradnje.

Razgovarala sam sa Nikolom Čubrilom, 3.IX 2007 s ciljem da saznam više o studentskim udruženjima na Univerzitetu i načinu na koji možemo što efikasnije da usistemimo 2 romska studentska udruženja među ostale. Iz razgovora sa njim saznala sam sledeće.

1. Postoji Parlament na nivou Fakulteta i na nivou Univerziteta, a kandidati se biraju tek pošto se kandiduju da predstavljaju studente svog Fakulteta i na taj način budu odabrani od strane drugih studenata. Parlament na nivou Univerziteta ima 31 člana (svaki Fakultet ima po 1 mesto zagarantovano + 1 mesto za studente sa invaliditetom, što ukupno čini 15 zagarantovanih mesta, a 16 po broju studenata na Fakultetu). Izbori za aktuelni parlament bili su u novembru 2006, a naredne 2 sednice Parlamenta planiraju se od druge polovine septembra. Na jednoj od tih sednica ću predočiti problematiku romskih studentskih udruženja.

Na pitanje kako usistemiti 2 romska studentska udruženja u okviru svih drugih udruženja na Univerzitetu, Nikola Čubrilo, student prorektor, kaže da bi nam Savez studenata FTN-a mogao pomoći u planiranju i realizovanju promocije romskih studentskih udruženja, s obzirom na to da su oni jako udruženje.

2. On nam predlaže da se angažujemo na nekom od međunarodnih studentskih projekata, kako bismo povećali budžet našeg udruženja. Aplikacije su do 1. oktobra, a više informacija o tome možemo naći na sajtu univerziteta www.ns.ac.yu.

3. Takođe, predlaže i humanitarnu žurku, kao jedan od načina da promoviramo naše studentske organizacije. Pomoć koju nudi ispred univerzitetskog Parlamenta, jeste štampanje materijala za promociju. Predlaže da osmislimo bilbord, a oni će nam i to obezbediti, jer smatra, da je kao mobilna reklama veoma efikasan i upečatljiv.

Jedan od njegovih predloga bio je promocija uz neku javnu ličnost i smatra da bi Rambo Amadeus bio odličan u tome, s obzirom na to da se zalaže za jednakost i multikulturalnost.

4. Kada su druga studentska udruženja u pitanju o njima možemo saznati više na sajtu Univerziteta, svaki Fakultet ima svoje studentsko udruženje, kao udruženja opšteg karaktera, dok su, recimo, ISTEK i TRIPOLI strukovne studentske organizacije.

Nikola Čubrilo predlaže da organizujemo jedan sastanak, sa ciljem da se upoznaju romska studentska udruženja sa udruženjima strukovnog karaktera na Univerzitetu, kako bismo se bolje upoznali sa njihovim načinom rada, s obzirom da su i romska studentska udruženja specijalizovana kao takva.

Jelica Nikolić 9. IX 2007. Novi Sad

Kada je za studentkinju prorektorku izabrana Jelena Đeri, saradnja je intenzivirana kroz nekoliko sastanaka i dogovora sa njom o različitim oblicima saradnje. U maju 2008. godini, organizovali smo sastanak sa rektorkom Univerziteta na kojem su prisustvovali Nebojša Novaković, predsednik Studentskog parlamenta UNS i Duško Jovanović, direktor Kancelarije za inkluziju Roma, predstavnik Unije romskih studenata. Posle toga je Unije romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu uputila pismeni predlog Senatu i Savetu UNS-a da u predsedništvu Studentskog parlamenta bude i jedan romski student, ili studentkinja, na isti način kakoji je to već odlučeno za predstavnike Udruženja

studenata sa hendikepom. Savet, a potom Senat i Skupština Univerziteta, razmatrali su ovaj predlog i usvojili ga. Tako će od ove, 2008. godine jedan romski student ili studentkinja biti član/članica Studentskog parlamenta UNS-u.

2. Drugi oblik aktivnosti na projektu bio je organizovanje sastanaka nastavnika i romskih studenata na pojedinim fakultetima UNS. Prvi je bio sastanak nastavnika i romskih studenata upisanih na Filozofskom fakultetu u školskoj 2007-2008. godini (6.11. 2007), zatim sa nastavnicima Pravnog fakulteta (7.11. 2007), te sa direktorom i nastavnicima Više škole za vaspitače u Novom Sadu. Cilj sastanaka je bio da se nastavno osoblje obavesti o rezultatima rada na Projektu koji je u toku na UNS i da se nastavnici bolje upoznaju sa romskim studentima kojima predaju. Svi sastanci su bili veoma korisni jer nastavnici nisu znali detalje o upisanim studenata na njihove fakultete, niti o njihovim problemima. Zato su svim ovim institucijama ostavljene detaljne informacije i dokumentacija.

3. Istovremeno sa dvema opisanim aktivnostima odvijale su se aktivnosti članova projekta na senzibilizaciji za romske studente u široj akademskoj sredini u kampusu. Postalo je jasno da neki romski studenti imaju izrazite talente i da su pritom dobri studenti, a da se o njima malo znalo, pa su organizovane sledeće aktivnosti.

- 3.1. promocija knjiga iz romološke problematike;
- 3.2. večer poezije koju pišu romski studenti;
- 3.3. koncert romskih i neromskih studenata Akademije umetnosti u Novom Sadu;
- 3.4. javna prezentacija Projekta u kampusu (videti izveštaj u dodatku).

Sve ove manifestacije su pratili mediji, što je dodatni faktor veće vidljivosti i prisutnosti romskih studenata u širem akademskom prostoru na UNS (videti pres kliping u dodatku). Dodajmo još i da su sama udruženja romskih studenata imala pojačanu aktivnost na UNS i da su pojedni romski studenti i studentkinje imali prilike kroz takve aktivnosti da se afirmišu svojim sposobnostima. Istovremeno su se događale i aktivnosti vezane za ostvarivnaje *Dekade Roma* u celom gradu i Pokrajini, što je doprinelo da i ove ovde nabrojane aktivnosti bolju prepoznatljivije.

Predlog: Potrebno je nastaviti sve ove aktivnosti tokom sledećih godini još kreativnije osmisliti druge aktivnosti, kako bi se vidljivost romskih studenata u akademskoj sredini i u samom kampusu UNS i nadalje omogućavala i postala imanentni deo života na Univerzitetu. Posebno treba stimulisati saradnju romskih i neromskih studentskih udruženja na zajedničkim studentskim pitanjima kao bi se intenzivije razvijala razmena znanja jednih o drugima. Zato je Udruženje romskih studenata predožilo sastanak 26. jula 2008. na koje će biti predstavnici romskih studenata iz zemalja u okruženju.

4. Na projektu je postojala stalna briga za prisutvo u medijima kako bi

se šira javnost informisala o fazama ostvarivanja projekta. Neki mediji su od samog početka doprinosili da se projekat afirmiše u široj zajednici. Na primer, Televizija Vojvodine: Romska redakcija u kojoj su gostovali studenti i mentori projekta. Neki mediji su se kroz naše aktivnosti zainteresovali za ovu problematiku tako što smo za svaku aktivnost pripremali mnogo pisanih materijala, dostavljali ih lično novinarima i novinarkama osmišljavali razne načine da oni do naših informacija dođu (u dodatku vidi tekstove o projektu objavljene u štampi).

Drugi vid medijske prisutnosti su tekstovi koje su pisali članovi tima za pojedine medije – serija intervju sa uspešnim Romima i Romkinjama u Srbiji. Cilj je ove aktivnosti bio da sami romski studenti afirmišu svoje uzore uspešnih Roma i Romkinja. Aktivnost je zamišljena tako da mentori savladaju diskursni oblik intervju i novinarsko oblikovanje teksta za štampu. Ukupno je snimljeno i za štampu pripremljeno 10 takvih intervju koji će biti objavljeni *na romskom jeziku* u časopisu THEM, a ovde na srpskom jeziku dajemo u dodatku nekoliko intervju kao primer.

Zaključak

Prisustvo informacija i dokumentacije na različitim nivoima u akademskoj zajednici i u medijima doprinelo je brzom senzibilizaciji raznih grupa nastavnika i studenata u kampusu za različita pitanja romskih studenata. Ovaj način saradnje sa medijima i sa širom akademskom zajednicom valja nastaviti i dalje kreativno unapređivati. Na primer, otvoriti na sajtu Univerziteta deo koji se odnosi na aktivnosti i rad romskih studenata (što smo do sada sporadično činili).

Dodaci

Izveštaj o javnom izlaganju

Javno izlaganje smo organizovali 10.10.2007. godine u 10 h u Novom Sadu na Studentskom trgu u okviru kampusa Univerziteta. Sve je proteklo u najboljem redu; studenti koji su pozvani na javno izlaganje su došli, kao i mentori. Izlaganje su pratile Radio televizija Novi Sad, Panonija i Duna. Za medije su izjave davali Beljić Milan, Jovanović Jelena T. Jovanović i Nikolić Jelica. Od promotivnog materijala na javnom izlaganju delili smo flajere: "Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu" (štampano u 1000 primeraka), Unije romskih studenata (100), Udruženja romskih studenata (100), Škole romologije (100), Ženskih studija (100).

Interesovanje studenata (neroma) je bilo na zavidnom nivou za kratko vreme smo podelili sve flajere. Studenti su ovim izlaganjem dobili mnogo novih informacija, a, dobili smo i podršku da treba da nastavimo sa radom. Šefica Odseka za pedagogiju, profesorica Milica Andevski, bila je oduševljena idejom i načinom izlaganja. Jedan deo flajera je uzela da bi upoznala i ostale profesore. Veliku podršku i pomoć smo dobili od studenta prorektora Čubrila Nikole koji je obezbedio dozvolu za javno izlaganje, štampanje flajera kao i obezbeđenje koje je bilo prisutno tokom celog izlaganja.

Kao koordinator ovog izlaganja želim da zahvalim saradnicima u timu: Balinović Aleksandru, Jovanović T. Jeleni, Jovanović M. Jeleni, Mihajlović Romeu i Nikolić Jelici. Svi zajedno smo rešavali problemekoji su se javljali tokom pripreme i realizacije ovog zadatka (kiša je jako padala).

Milan Beljić 03.11.2007

POČETAK SARADNJE SA UDRUŽENJEM ROMSKIH STUDENATA I UNIJOM ROMSKIH STUDENATA UNIVERZITETA U NOVOM SADU

Ubrzo nakon mog izbora za studenta prorektora Univerziteta u Novom Sadu, na inicijativu prof. dr Svenke Savić otpočela je saradnja novoizabranih predstavnika studentskog organizovanja sa organizacijama romskih studenata našeg Univerziteta. Na inicijalnom sastanku dobio sam detaljne informacije o aktivnostima, planovima ali i problemima sa kojim se suočavaju kako sama udruženja tako i studenti Romi. Tada je zajednički stav bio da se kroz razne aktivnosti (kao što je prisustvo na sednicama Studenskog Parlamenta u vidu jednog člana-posmatrača) pre svega približi tj. ojača veza sa drugim opštim i strukovnim studentskim organizacijama na Univerzitetu u Novom Sadu, kako bi bila olakšana promocija vrednosti za koje se zalažu predstavnici romskih studenata, ali i koja bi dovela do ukupnog poboljšanja položaja romskih studenata.

Medjutim, iako je obostrana želja postojala, saradnja sa studentkim parlamentom nije bila intenzivirana jer kao potpuno novo studentsko telo – Studentski Parlament se formirao dosta polako i nesigurno što se odrazilo na tempo saradnje sa predstavnicima romskih studenata.

Saradnja je nakon toga intenzivirana prilikom realizacije projekta "Izgradivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu" kada smo ragovali na temu bržeg integrisanja Udruženja romskih studenata i Unije romskih studenata u procese studentskog organizovanja kroz zajedničke projekte sa nekom od studentskih organizacija, aplikacijom za realizaciju međunarodnih projekata koje je finansiralo AP Vojvodine, javnim prezentovanjem planova i aktivnosti, dakle o svim mogućim načinima upoznavanja šire akademske zajednice sa ovom problematikom.

Uz ovaj kratak pregled aktivnosti na relaciji rektorat – predstavnici romskih studenata, dodao bih par ličnih opažanja : snažnu podršku i pomoć studenti Romi imaju u prof. dr Svenki Savić, koja zaista nesebičnim zalaganjem

utiče na akademsku zajednicu u smislu poboljšanja položaja romskih studenata; takođe je primetna lična inicijativa za realizaciju projekata samih članova udruženja što je pohvalno i što svima daje podsticaj za dalji rad; posebno bih naglasio da Univerzitet u Novom Sadu na čelu sa prof. dr Radmilom Mainković-Nedučin, rektorkom Univerziteta predstavlja otvorenog i sigurnog partnera za sprovođenje zajedničkih aktivnosti u cilju povećanja broja studenata Roma, ali i rešavanju drugih problema koji se vezuju za studente Rome. Saznao sam da je, nakon mog odlaska sa funkcije prorektora studenta, dalja saradnja ubrzana i konkretizovana što je jasan pokazatelj da smo svi zajedno na pravom putu, putu promena koje će omogućiti svim studentima Univerziteta u Novom Sadu bolje uslove za uspešne i kvalitetne studije.

Nikola Čubrilo
Sombor
23. jul 2008.

S jednog od nedeljnih sastanaka tima

INTERVJUI SA POZNATIM ROMIMA I ROMKINJAMA

Ideja o intervjuima sa poznatim Romima i Romkinjama imala je za cilj da se studentima predstavi model napredovanja u profesionalnoj karijeri osoba iz njihove nacionalne zajednice. Studenti su sačinili spisak poznatih Roma i Romkinja o kojima bi trebao svi više da znaju. Dogovoreno je da o takvim osobama sačine intervju za romski časopis THEM. Sa sačinjenog spiska svako je sebi odabrao osobu sa kojom želi da razgovara. Napravili smo kratku obuku o tome šta je intervju, koje su moguće prepreke u ostvarivanju dobrog intervjuja, i omogućili svakom da razgovara sa odabranom osobom. Razgovor je sniman na kasetofon, potom skinut sa trake i pripremljen tekst za objavljivanje. Ovde donosimo nekoliko intervjuja, jer su objavljeni na romskom jeziku i široj čitačkoj publici, koja taj jezik zna nisu nedostupni.

Svaki intervju je imao sledeću informaciju na kraju teksta:

”U okviru projekta *”Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu”*, koji se u 2007 godini ostvaruje na Univerzitetu u Novom Sadu (rukovodi prof. dr Svenka Savić) u saradnji sa tri nevladine organizacije (Savez romskih studenata; Unija romskih studenata i Ženske studije i istraživanja), a uz finansijsku pomoć Roma Education Fund iz Budimpešte. Jedna od aktivnosti na projektu su razgovori sa poznatim i uspešnim Romima u Vojvodini i Srbiji, koji se, zahvaljujući već ustaljenoj, štampaju u časopisu THEM. Objavljujemo prvi u nizu od 10 u 2007. godini.

Srđan Šajn, osnivač i predsednik Romske partije

Intervju vodila: Tanja Jovanović

Srđan Šajn (1963) je po obrazovanju pravni tehničar; dugi niz godina bavi se različitim pitanjima poboljšanja života romske zajednice u Vojvodini. Oženjen je, ima suprugu i dve kćerke. U ovoj anketi (koju vode romski studenti sa Univerziteta u Novom Sadu) sa uspešnim Romima i Romkinjama cilj je da ustanovimo kako su postigli uspeh u životu.

Na pitanje o elementima uspeha koji je postigao u životu, Srđan Šajin daje odgovor u obliku recepta: “Rad i samo rad! Rada nikad dosta, pogotovo na studijama!” Smatra da je za Rome, pa i mlade Rome važno da se uključe u politički sistem u zemlji: “Mi moramo da

budemo deo političkog sistema! Moramo se boriti na onom terenu gde se svi bore! Romi moraju stvoriti svoju političku intelektualnu elitu koju će uključiti u aktuelne političke događaje u zemlji. Jedino tako možemo imati dugoročan uspeh." Politička elita se ne stvara preko noći i otuda je potrebno usmeravati mlade da se bave i onim pitanjima koja su vezana za politiku kako bi poboljšali položaj cele romske zajednice u zemlji. To je deo programa koji Sršan Šajin u ovom periodu ostvaruje u svom političkom radu u Parlamentu.

Da li ste u okviru svojih stranačkih ciljeva predvideli strategiju zapošljavanja mladih Roma?

"Romska partija je uspjela da se u Parlamentu dogovori da se u Zakonu o državnim službenicima definiše član koji će primorati državne organe da se nacionalna struktura stanovništva preslika u državnim organima. To direktno otvara 1000 novih radnih mesta za Rome. Dakle, moja preporuka je da se organizujemo i da se uključimo u rad državnih institucija. Pomenuti amandman je, upravo, rezultat naše institucionalne borbe."

Na pitanje: *Koje su Vam lične osobine pomogle da dođe do uspeha*, predsednik Romske partije je odgovorio: "Možda baš to što prepuštam drugima da govore o meni..."

Roza Ilić

Rozalija Ilić* (1968, Kragujevac), od 1995. profesionalno angažovana u nevladinom sektoru. Jedna od osnivačica Romskog Informativnog Centra (RIC) (1999), gde je od 2001. izvršna direktorka.

Jedina je Romkinja koja ima zvanje trenera za NVO menadžment. Vodila je brojne treninge za različite ciljne grupe (NVO aktiviste, predstavnike političkih partija, vladine institucije...) i na preko 20

različitim tema, kao što su NVO menadžment, ljudska prava, prava manjina, prava žena, dečjih prava, zastupanje...

Bila je angažovana kao stručna konsultantkinja od strane mnogih međunarodnih organizacija, kao što su OXFAM, Svetske banka, Save the Children, OSI, OSCE/ODIHR, UNDP i druge, na temama: ravnopravnost polova, obrazovanja Roma, borbe protiv trafikinga ljudskim bićima, smanjenje siromaštva, zastupanje...

Radila na mnogim programima u zemlji i regionu kao nezavisna evaluatorka, monitorica, supervizorka (Oxfam, CordAid...)

Angažovana i od strane domaćih Vladinih ministarstava i institucija kao stručni konsultant na pitanjima obrazovanja (kreiranje Strategije za obrazovanje Roma) i zdravlja (komisija Ministarstva zdravlja za sprovođenje konkursa u okviru Dekade Roma), smanjenja siromaštva (Strategija za smanjenje siromaštva) i drugo...

Učestvovala u više istraživanja međunarodnih i domaćih organizacija i, da ne treba da se stide zato što su Romi - za mene je to uspeh. Zato što je teško boriti se u društvu koje diskriminiše bilo koju zajednicu. Da li su to Romi, da li su to žene, da li su to deca, da li su to deca sa posebnim potrebama. Ako u takvom okruženju postavite velika očekivanja, onda ćete biti nezadovoljni. A ako postavite mala, i malim koracima idete napred, to je motiv koji mene vodi. Ja sam malim koracima pokušavam da dođem do uspeha u radu sa decom i sa ženama. Kad ih ohrabrite i date im neko samopouzdanje onda je to uspeh. Za mene je uspeh znači ta promena: stekli ste neki kredibilitet koji je došao radom.

Osnivačica ste nevladine organizacije Romski informativni centar koji postoji dvanajst godina. Štavišće smatrate posebnim uspehom te organizacije?

Dosta toga smo pokrenuli da se u državi naprave određene strategije rada sa Romima, posebno u vezi sa zapošljavanjem Roma, što je bila tabu tema. Sada je veliki izazov za romsku zajednicu, ne samo za mene i našu organizaciju, da se iskoristi neki kredibilitet i uđe u priču o obrazovanju. Radimo timski. Ljudi koji su radili sa nama u RIC-u i koji su nas podržavali jesu deo našeg uspeha.

Bila ste u timu koji je pravio strategiju razvoja romske zajednice kod nas. Da li ste zadovoljni tempom kojim se ta strategija ostvaruje?

Ona se ostvaruje, ali, možda ne na način na koji bih ja želela. Mislim da Ministarstvo kao Ministarstvo ne vodi akciju, nego ljudi koji su strategiju pisali, vodi je nevladin sektor i ljudi iz međunarodnih organizacija koji podržavaju sve ono što je strategijom zapisano. To treba da radi Ministarstvo. U Vojvodini se ipak dobro vodi akcija obrazovanja Roma. Verovatno zato što u Vojvodini žive i druge nacionalne zajednice, pa je obrazovanje Roma ušlo u već razrađen mehanizam obrazovanja nacionalnih zajednica.

Koje su Vaše sugestije da se strategija brže i bolje ostvaruje?

Ministarstvu prosvete nedostaje osoba koja bi se isključivo bavila ostvarivanjem strategije razvoja Roma, nije bitno da li je Romkinja ili Srkinja, nego da je prosto osoba koja će se baviti tim procesom. Dekada Roma je počela 2005, a mi još nismo usvojili strategiju za njeno ostvarivanje, nego postoje jedinstveni akcioni planovi... Ipak, ima puno stvari koje su urađene, a ne znamo šta je bilo dobro, a šta je loše, šta treba da menjamo. Još uvek se ne sumiraju svi rezultati na jednom mestu, nego svako ima po nešto.

Bilo je predviđeno otvaranje kancelarije koje će pratiti ostvarivanje strategije. Ali, nažalost, nije otvorena, a dala bi odgovor na pitanje zašto se

strategija ne sprovodi. Ovako mi ne znamo ni kome da se obratimo. Prebacuje se sa jednih na druge... U Kragujevcu smo napravili strategiju za obrazovanje Roma i Romkinja.

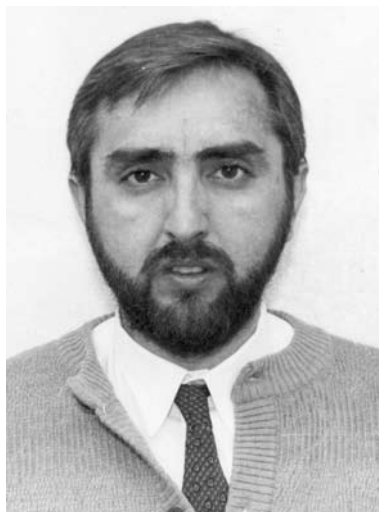
Kakav je Vaš savet našim studentkinjama Romkinjama u vezi sa obrazovanjem?

Moraju biti profesionalne: mogu da budu kuvarice, ali ako se u tom poslu profesionalizuju, to će ih dovesti do uspeha. Naravno, uslov je da vole svoj posao.

Znači: rad je nešto što će vas dovesti do uspeha, ali morate da volite posao kojim se bavite. Uspeh ne dolazi posle godinu-dve, nego posle pet-deset godina bavljenja, kao i u biznisu, kao i u svemu.

Zoran Mulić. kompozitor
Uspeh je velik rad

Interviju vodila: Jelena T. Jovanović

Možete li da nam kažete nešto o sebi i o svom obrazovanju?

Rođen sam pre pedeset godina u Novom Sadu. Nižu muzičku školu i osnovno obrazovanje završio sam u Bačkoj Palanci. Učiteljica mi je bila Jelica Grubanov, a u Muzičkoj školi me je na prve korake uputila nastavnica Nadežda Kozomora. Nakon predseljenja u Novi Sad, završio sam teoretski i instrumentalni odsek u Srednjoj muzičkoj školi "Isidor Bajić"; profesorica klavira mi je bila Ivana Žilnik. Upisao sam se 1976. godine na studije kompozicije u klasi akademika Rudolfa Bručija, jednog od najistaknutijih i najvećih naših kompozitora (dobio je 1966. jednu od najprestižnijih nagrada za kompozitorsko delo na konkursu kraljice Elizabete u Belgiji).

Diplomirao sam 1980. godine kao student generacije. Magistarske studije sam završio 1986. godine kod profesora Bručija. Nakon diplomiranja sam proveo dve godine kao korepetitor Baleta u Srpskom narodnom pozorištu. To mi je bilo prvo radno mesto, ali dragoceno iskustvo za dalji kompozitorski rad, jer sam kasnije napisao dva baleta "Večiti mladoženja" i "Izbiračica" u saradnji sa našom poznatom koreografkinjom Lidijom Pilipenko.

Posle vojske sam se zaposlio na mestu šefa dirigenta u Narodnom orkestru Radio-televizije Novi Sad. Tamo sam imao sreću da radim sa tamburaškim orkestrom. Radio sam sa najboljim amaterskim orkestrom – to je Subotički tamburaški orkestar koji vodi Stipan Jarmazović. U toku tog perioda bilo je dosta kreativnog posla i sa tim orkestrom sam osvajao nagrade na mnogim takmičenjima, kako u zemlji tako i u inostranstvu. Bili smo proglašeni apsolutnim pobednikom na takmičenju u Belgiji 1989. To smo ponovili i ove godine, ali sa nagradom pod nazivom 'kumlaude', što je nešto manja nagrada. Ispričaću Vam jednu crticu sa ovogodišnjeg takmičenja koja govori nešto koliko znaju o nama izvan naše zemlje. Kada smo otišli na takmičarsko mesto, a tamo jedna velika mapa sveta i u nju su ucrtani svih 140 orkestara, mesto i država odakle su. A kod nas je pisalo Subotica – Slovakija! Ove godine morali smo bar 30% bolje da sviramo i više da pokažemo nego drugi orkestri da bismo bili zapamćeni - uspeli smo da ponovimo onaj veliki uspeh od pre dvadeset godina.

Od 1996. godine smo imali projekat pod nazivom "100 tamburaša" i ostvarili smo niz koncerata. Radili smo i radimo mnogo i svuda. Zanima me kompletno muzičko poimanje svega iz sveta, jer mislim da ako nema muzike u životu i u svetu onda je svet osiromašen.

Ko Vam je oslonac i podrška?

- Moja porodica. Moram da podvučem da je cela moja porodica okrenuta muzici: moj otac je bio muzičar i moj deda, moj sin je završio Muzičku akademiju i radi danas u orkestru u Srpskom narodnompozorištu i moja ćerka Ivana je završila Muzičku školu i bavi se pevanjem - genetski kod! Mislim da je to jako lepo!

Radite na Akademiji umetnosti kao redovan profesor.

- Predajem kompoziciju na Akademiji u Novom Sadu od 1997. godine, u zvanju sam redovnog profesora za predmet Kompozicija. Svi me pitaju odakle ta ljubav za tamburicu? Kad nešto volite, onda to ne možete racionalno da objasnite, jer čim postoji neki racionalan momenat - to nije ljubav, ono pravo u jednom bajkovitom i umetničkom vidu. U mom slučaju bila je to magija zvuka. Pokušavajući sa današnje tačke gledišta nekako da racionalizujem taj proces, mislim da oni koji su rođeni u Vojvodini vole tamburu: nijedan Vojvođanin nije pravi ako ne nosi tamburu u srcu. Osećam ljubav prema tom predivnom narodnom instrumentu i dok god budem živ ja ću voleti to da radim kako god budem znao i umeo.

Šta je ključ Vašeg uspeha?

- Ne znam sta to znači uspeh? Mislim da možemo pričati o smislu života, ne o uspehu, jer današnja merila uspeha su, nažalost, merena materijalnim merilima. Po mom mišljenju to je potpuno pogrešno jer postoje mnogo lepše stvari u životu - u pronalaženju jedne istinske ravnoteže u pogledu onoga što volite, a to je na prvom mestu porodica, muzika i pokušaj da se dosegnu neke

druge vertikale koje vuku ka nekoj energiji koja mora da postoji, jer bez toga ljudi ne bi bili ljudi. U odbacivanju te energije koja je oko nas i kada ljudi na potpuno drugačiji način sagledavaju svet i smisao života, nastaju problemi koji nas okružuju. Mislim da sam uspeo da nađem ravnotežu između porodice, muzike i prijatelja sa kojima se družim. To je moj smisao života i ravnoteža za uspeh.

Šta je ključbiste poručili mladim Romima i Romkinjama?

- Pa, mi kao narod smo vekovima već na marginama društvenih događanja i uvek smo nekako skrajnuti sa civilizovanog načina života samo zato što smo Romi. Ne vidim neki drugi razlog jer je istorija pokazala da mnogi uspešni Romi nisu hteli da se deklariraju kao Romi. Tako se briše trag doprinosa Roma civilizacijskim tokovima. Egzaktne nauke nisu nam bile toliko bliske koliko duhovne, kao što je umetnost (Čarli Čaplin, Ava Gardner, Elvis Prisli, vladika Nikolaj Velimirović). Oni među nama koji su uspeli da prođu sistemom obrazovanja, uspeli su da dosegnu veoma visoke ciljeve. Svaki život je za sebe priča, a moj životni kredo je bio *znanje*: učiti, učiti i samo učiti. Mislim da je to jedini put... da radite na samom sebi i jedino je to način kojim možemo da pobedimo i siromaštvo i predrasude koje vladaju o nama Romima i tako kompletno da promenimo sliku o nama. Do znanja se stiže samo velikim radom, upornošću...

Koje svoje osobine izdvajate na tom putu ka postizanju uspeha?

. Ne smatram da je samo moj uspeh ovo što radim, nego postoji obaveza prema narodu kome pripadam, da pokažem i drugo lice romskog naroda. Zato je moja prva osobina veliki rad. Znači nema cenu ono što volite da radite. Da biste nešto radili, u životu moraju da postoje preduslovi (finansije su samo jedno od sredstava). Međutim, ja sam uvek smatrao da nemam te preduslove i uvek sam samo radio. Ja i danas sedim i vežbam kao da ništa ne znam, čitam, učim... Mislim da je smisao života u dosezanju određenih znanja. Ne možete biti sveznajući, a 'višeznajući' verovatno možete što pokušavam kao kompozitor... Moja je motivisanost i u onome čime se bavim da dosegnem znanje, radom pre svega na sebi, a onda se to reflektuje u kompozicijama nekada se tiče tamburaške muzike, koncerata, nekada je to pretočeno u baletsku muziku... uopšte u stvaralaštvo.

To je možda i savet drugima kako mogu stići do uspeha?

- Nije mi namera da dajem recepte, ali mi je drago da ste mi dali priliku da ukažem na jedan od načina kako može da se promeni gledište o Romima: učiti i raditi i znanjem možemo pobediti dosta toga. U budućnosti, ako me Bog poživi, neke moje kompozicije koje stvaram u ovom periodu biće potvrda onoga o čemu sam pričao.

Univerzitet u Novom Sadu
Udruženje romskih studenata
Unija romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu
Ženske studije i istraživanja

*Projekat: Izgrađivanja romske intelektualne elite
na Univerzitetu u Novom Sadu
Finansira: Roma Education Fund, Budimpešta*

Povodom obeležavanja Dana Evrope: 9. maj

tribina

Studenti Romi na Univerzitetu u Novom Sadu: dostignuća i perspektive

Organizuje i vodi

prof. dr Svenka Savić

U diskusiji učestvuju
studenti na Univerzitetu u Novom Sadu i na Višim školama

U muzičkom programu učestvuju
studenti Akademije umetnosti
Filozofski fakultet
sreda, 9. maj 2007, 11 sati, sala 30 I sprat

Univerzitet u Novom Sadu: *Škola romologije*
Udruženje romskih studenata
Unija romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu
Projekat: Izgrađivanja romske intelektualne elite
na Univerzitetu u Novom Sadu
Finansira: Roma Education Fund, Budimpešta

tribina

NEISPEVANI STIHOVI

Stihove čitaju

DRAGOSLAV ĐURĐEVIĆ, Pravni fakultet
PIROŠKA KOVAČ, Viša škola za obrazovanje vaspitača
ROMEO MIHAJLOVIĆ, Viša poslovna škola

Sviraju

ALEKSANDAR ALEKSANDROVIĆ, Srednja muzička škola
DUŠAN MULIĆ, član orkestra Srpskog narodnog pozorišta
GUSTAV LAKATOŠ, Akademija umetnosti

Vode

MARIJA ALEKSANDROVIĆ, Filozofski fakultet
TANJA JOVANOVIĆ, Medicinski fakultet

FILOZOFSKI FAKULTET

četvrtak, 31.maj 2007. sala, 30/I, 18 sati

Univerzitet u Novo Sadu: *Škola romologije*

Projekat **Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu**

Okrugli sto

***“Pitanja standardizacije romskog jezika:
prevođenje sa romskog i na romski jezik”***

subota:

15,00 – 15,30 Teorijska pitanja prevođenja, Svenka Savić

15,30 - 18 Iskustvo simultanog prevođenja sa romskog jezika i na romski jezik,
Sejdo Jašarov

nedelja:

9,30 – 11: Kako prevoditi u javnim ustanovama, Sejdo Jašarov

Kako prevoditi tekstove za novine, Sejdo Jašarov

Iskustvo u prevođenju za THEM, Igov Dimić i Stevan Nikolić

11. 12,30 Osnovna pravila prevođenja, Sejdo Jašarov

12,30 Pauza

13- 15 Zaključci i preporuke.

Učesnici okruglog stola su mentori na Projektu, srbisti koji se bave pitajima prevođenja na srpski jezik, učesnici *Škole romologije*.

SVEČANA SALA IZVRŠNOG VEĆA

KONCERT

studentata Akademije Umetnosti Novi Sad

SREDA, 28. 11. 2007. u 18 sati

Nastupaju:

Željko Šišić, violina, IV godina

Nadežda Pajić, klavir, III godina

Petar Holik, kontrabas, IV godina

Stevan Jović, gitara, III godina

Kristina Ivanković, violončelo, II godina

Dejana Živković, flauta, III godina

Gustav Kurina, violina, III godina

Klavirska saradnja:

Marina Mikić stručni saradnik

P r o g r a m :

Ernest Bloch:

- *Nigun*

izvode: Željko Šišić, IV godina

Marina Mikić, stručni saradnik

Aram Khachaturian

Igra sablja i tokata

izvodi: Nadežda Pajic, III godina

Giovanni Bottesini

Tarantela

izvode: Petar Holik, III godina

Marina Mikic, stručni saradnik

Astor Piazzola
- Tema de Maria

izvodi: Stevan Jović, III godina

N. Paganini
- Mose-fantasia

izvode: Kristina Ivanković, II godina
Marina Mikic, stručni saradnik

Albert Franc Doppler
- Mađarska pastoralna fantazija

izvode: Dejana Živković, III godina
Marina Mikić, stručni saradnik

Pablo de Sarasate
- Ciganske melodije

izvode: Kurina Gustav, III godina
Marina Mikić, stručni saradnik

Projekat «Izgrađivanje romske intelektualne elite
na Univerzitetu u Novom Sadu»
Univerzitet u Novom Sadu: *Škola romologije*
Unija romskih studenata; Udruženje romskih studenta
Ženske studije i istraživanja
Finansijska podrška Romski edukativni fond, Budimpešta

Univerzitet u Novom Sadu: *Škola romologije*

Projekat: Izgrađivanje romske intelektualne elite na
Univerzitetu u Novom Sadu

Poziv svim nastavnicima i romskim studentima
Filozofskog fakulteta

Kako studirati efikasno?

Filozofski fakultet
utorak, 6.11.2007, 18,30 sati, sala 30, I sprat

Univerzitet u Novom Sadu: *Škola romologije*

**Projekat: Izgrađivanje romske intelektualne elite
na Univerzitetu u Novom Sadu**

Poziv svim nastavnicima i romskim studentima Pravnog
fakulteta

Kako studirati efikasno?

Pravni fakultet
sreda, 7.11.2007, 18,30 sati, sala Dekanata

Univerzitet u Novom Sadu: *Škola romologije*
Udruženje romskih studenata i Unija romskih studenata
Projekat: »Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univer-
zitetu u Novom Sadu«

obeležavanje godišnjice rođenja

Trifuna Dimića

(29. februar 1951)

- 1. Doprinos Trifuna Dimića romologiji, Svenka Savić**
- 2. Poezija Trifuna Dimića, studenti *Škole romologije***
- 3. Standardizacija romskog jezika u Srbiji: od zamisli Tri-
funa Dimića do danas, saradnici na projektu »Standardi-
zacija romskog jezika: pitanja terminologija«**

Svira Željko Šišić, student Akademije umetnosti

Video zapis o radu Trifuna Dimića kao romologa

Filozofski fakultet, Zorana Đinđića 2, Novi Sad petak
29.2.2008, 10,30 h sala, 30 I sprat

Sekretarijat za obrazovanje i kulturu AP Vojvodine
Univerzitet u Novom Sadu: Škola romologije
Ženske studije i istraživanja

pozivaju na konferenciju

Akademsko obrazovanje Roma

Zaključci projekta *Izgrađivanje romske intelektualne elite na
Univerzitetu u Novom Sadu*

Predsedavaju

Đorđe Jovanović i Danica Stefanović

Učestvuju

prof. dr Svenka Savić, supervizorka

Romeo Mihajlović, mentor

mr Milana Grbić, asistentkinja

dr Gordana Štasni, saradnica

četvrtak, 3. juli 2008. u 11 h, u velikoj sali APV na III spratu
Novi Sad, Bulevar M. Pupina 16

Donator: Romski edukativni fond

**U NOVOM SADU ODRŽANA KONFERENCIJA
„AKADEMSKO OBRAZOVANJE ROMA”**

Grejanjem stolice u bolji život

Sekretarijat za obrazovanje i kulturu AP Vojvodine, Univerzitet u Novom Sadu – Škola romologije, Udruženje romskih studenata Univerziteta u Novom Sadu, Unija romskih studenata i Udruženje građana Ženske studije i istraživanja u Izvršnom veću Vojvodine održali su juče konferenciju na temu „Akademsko obrazovanje Roma”, gde je predstavljen projekat „Izgradivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu”.

Na ovom projektu vredno su radile tri nevladine organizacije – Udruženje romskih studenata, Unija romskih studenata i Ženske studije i istraživanja, finansirao ga je Romski edukativni centar iz Budimpešte kojim rukovodi prof. dr Svenka Savić.

Predstavljajući projekat, mr Milana Grbić je istakla da se na Novosadskom univerzitetu u školskoj 2007/2008. godini upisalo 120 romskih studenata i studentkinja na različite fakultete u Novom Sadu, Somboru i Subotici, a to je znatan broj mladih koji će uskoro preuzeti

Grbićeva i dodala kako se nada da će ovaj program zaživeti u budućnosti na svim univerzitetima u zemlji.

U okviru projekta održavale su se razne aktivnosti, a počeo je 2006. godine kada je dr Svenka Savić inicirala sastanak dvaju udruženja romskih studenata s predstavnicima Rektorata i na

vaspitačkoj bilo ih je šestoro, od kojih je diplomirao jedan, na UNS i Akademiji umetnosti diplomiralo je četvoro. Takođe prethodne godine diplomirale su dve studentkinje, koje su sada na postdiplomskim studijama.

Međutim alarmantan je podatak da ostali absolventi neće tako brzo diplomirati, jer je u razgovoru s njima zaključeno da imaju status absolventa iako

dva romska studenta. Međutim 2005/2006. godine, kada je konkurs raspisan, nije primljen nijedan romski student. Predočeno je i da prevodilačka služba Izvršnog veća nema predviđeno radno mesto za prevodioca za romski jezik, a nisu ni razmatrali da se predlog usvoji. Opštinski sud prima volontere, ali nemaju posebne odredbe koje bi se odnosile na zapošljavanje Roma.

Lazar Dimić

obaveze u svojoj zajednici.

Njih 80 odsto školuje se iz budžeta i njihovo školovanje finansira Ministarstvo prosvete i Fondacija „Soros”, a deo njih dobija novac od svojih opština i nevladinih organizacija.

– Cilj projekta prvenstveno se odnosi na izgradivanje mentoring-mentor programa, odnosno na metodu po kojoj stariji studenti saraduju s mladim. Tu je i izgradivanje strategije zapošljavanja diplomiranih romskih studenata u godinama koje su pred nama – navela je

sastanku je konstatovano da bi i romski studenti trebalo da imaju svoje predstavnike u Studentskom parlamentu.

Bitan segment projekta jeste zapošljavanje romskih studenata. Najpre je ustanovljeno koliko je ukupno absolvenata i absolventkinja na višim školama i UNS kako bi se razradila strategija njihovog zaposlenja nakon dobijenih diploma. U prošloj školskoj godini na Višoj poslovnoj školi bila su dva absolventa koja su u međuvremenu diplomirala, na Viškoj

imaju mnogo ispita da polože, a praktično su završili prvu ili drugu godinu studija. Kada je zapošljavanje u pitanju, može se zaključiti da većina njih radi u nevladinom sektoru, a nekoliko ih je u Udruženju studenata, rečeno je na konferenciji.

Inače, Kancelarija za inkluziju Roma raspolagala je jedno vreme radnim mestima, ali su u međuvremenu popunjena. Sekretarijat za zapošljavanje Izvršnog veća Vojvodine svake godine raspisuje konkurs za volontiranje, a primana su po

– U Predškolsku ustanovu „Radosno detinjstvo” nisu ih primili, a u preduzećima Gradsko zelenilo i „Čistoća” ima mnogo Roma i Romkinja koji čiste ulice, ali nema nikog u administraciji, dok na Medicinskom fakultetu nemaju podatak o tome da li postoji doktor romske nacionalnosti. Zato sledi zaključak da postoji mnogo diskriminacije kada je u pitanju zapošljavanje diplomiranih studenata – zaključak je dr Svenke Savić.

Lj. Natošević
Foto: A. Ramović

Pravac Bangladeš i Veliki rit

Predsednik Skupštine Novosadske romske mreže Lazar Dimić istakao je za GL da su ovakvi projekti potrebni kako bi se podsticali mladi Romi da se upisuju na više škole i fakultete, jer jedino će tako moći da stignu na bolja radna mesta, kao i da učestvuju u vlasti.

On, međutim, smatra da bi više trebalo da se radi i na edukaciji Roma koji žive u Bangladešu ili Velikom ritu, jer preko 90 odsto tamošnje dece ne pohađa ni osnovnu školu.

Фото: С. Николић

НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ У НОВОМ САДУ

Завршена Школа ромологије 4

Полазницима Школе ромологије 4 у суботу су, на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, уручена уверења о успешно завршеном једносеместралном курсу о језику и култури Рома. Више од 30 полазника, који су похађали више од половине часова, положили завршни тест и написали дипломски рад, добило је овај документ о завршеном курсу на којем су научили много о ромском народу, његовој култури, али и проблемима с којима се Роми свакодневно срећу. Уверења су уручиле проф. др **Свенка Савић**, координаторка овог високошколског програма ромологије, и проф. др **Љиљана Суботић**, деканка Филозофског факултета, а сваки полазник добио је књигу на поклон.

На учешћем свечаном скупу проф. др **Љиљана Пешкан-Љуштановић** одржала је предавање о методолошким питањима белжења усмене ромске

књижевности, а студенти су представили своје групне дипломске радове. У њима су се углавном бавили условима становања, здравственим и хигијенским навикама ромске деце, повезаношћу социјалних услова с њиховим успехом у школи, као и представама и предрасудама које о њима имају неромска деца. Полазници Школе ромологије 4 јуче су представили свој форум театар „Рецимо...Ружа“, уз помоћ координаторке **Јармиле Жилаи**. Школа ромологије на Филозофском факултету у Новом Саду спада у 20, од укупно 410, пројеката у Југоисточној Европи који ће добити посебна признања. Њени полазници имали су могућност да слушају предаваче из готово целе Србије, али и Аустрије и Македоније.

Нове полазнике Школа ромологије уписиваће у септембру.

А. Попов

МИЛАН БЕЉИЋ, СТУДЕНТ ПЕТЕ ГОДИНЕ МИКРОРАЧУНАРСКЕ ЕЛЕКТРОНИКЕ

Стварање интелектуалне ромске елите

На сличности поводом Светског дана Рома, коју су 8. априла у Скупштини Војводине организовали Канцеларија Извршног веша Војводине за инклузивну Ромма и Новосадски универзитет, посебно је истакнуто да на овом универзитету данас студира око 130 припадника ромске националне заједнице. Сигурно један од најуспешнијих је Милан Бељич из Шаца, студент пете године микрорачунарске електронике на Факултету техничких наука. Рођен је 1984. у родном граду завршио је Средњу електроинжењерску школу, смер електронике, и како каже од јестивости му је ишао био да стехе и факултетску диплому.

– Математика и физика су ми биле од руке и знао сам ето пошто да ћу уписати електроинжењерску. При ушесу на факултет ни-

Милан Бељич
Фото: Б. Лућин
сам користио афирмативне мере, већ сам успешан редовно, положио пријемни испит и од 200

кандидат био 86. на ранг-листи – истиче Милан, који је због успешног студирања свих пет година задужио буџетски статус.

Када дипломира, имаће академски назив мастера, а професионалну каријеру жели да гради у некој позитивној електронској фирми. Добар узор му је и три године старији брат, који је завршио студије телекомуникација на ФТН-у, и то као први дипломац у генерацији, а сад ради у "Телеб груп" у Шацу.

И поред много факултетских обавеза, Милан је активан у Унији ромских студената, а посебно је ангажован у подстицању младих Рома да се школују, јер је, каже, образовање од пресудног значаја за њихово, али и за будуће, веће националне заједнице.

– Млада ромска популација треба да се школује да би себи

обезбедила бољи живот. На томе, нарочито сада у Деклаци Ромма, много ради различите иницијативе, а посебно невладине организације. И ја сам био укључен у рад на пројекту "Изградња интелигентне ромске елите", који је финансирао Ромског савјет у Београду.

Акцент је на менторском раду јер је преобила наших студената у томе што не завршавају студије у року, па често и одустају. Менторски рад, зато треба да се усредсреди на средње школе. Ментори су професори и ромска деца су то добро прихваћала – објашњава Милан Бељич, и наглашава да ће се и надале лично ангажовати да помогне у интегрисању својих суграђана у све сфере друштвеног живота и рада.

В. Ч.

Ромски студенти у парламенту УНС-а

Унија ромских студената обрала се Савезу Универзитета у Новом Саду с молбом да се овој невладиној организацији омогући да има свој представника у Студентском парламенту УНС-а. У допису Уније указује се на то да је њена мисија укључивање Рома у јавни живот и у локалну заједницу, интегрисање у модерне друштвене токове, афирмација ромских студената на Универзитету у Новом Саду...

С обзиром на то да је овај универзитет у многоме допринео еманципацији Рома, Унија излаже да се на прилици афирмативне акције омогући да и она именује једног свог представника за члана Студентског парламента јер би то, сматрају, допринело ефикаснијем стварању ромских студената. "С обзиром на врло мали број студената на појединим факултетима, немогуће је испуњити услове предвиђене Прави-

ломом о спровођењу избора за Студентски парламент Универзитета, због чега у садашњем савезу и даље нема представника студената ромске националности", објашњава се у допису који је потписано председник Управног одбора Уније ромских студената Ромео Минђађић.

Савез УНС-а на седници и так разматрао је овај захтев и закључило да би требало омогућити да Унија ромских студената има свој члана у парламенту, за чији је нови сазив кренула изборна процедура. Да би се то омогућило, неопходно је именовање Унијетског Статута, што ће бити учињено на следећој седници Савеза. Тако би у састав новог парламента, осим студената изабраних на свих 14 факултета и представника Новосадског удружења студената с иницијативом, ушло и представник Уније ромских студената.

В. Ч.

У СЕКРЕТАРИЈАТУ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ Стипендије за Роме студенте

НОВИ САД – Покрајински секретаријат за образовање и културу обезбедио је стипендије за шездесеттри студента припадника ромске националности, који похађају наставу у високообразовним институцијама у Војводини. Помоћ за школовање, на свечаности у Новом Саду, уручили су им представници Удружења ромских студената, а појединачни износ једнократних стипендија је 14.600 динара.

Према речима Дејана Димитрова, председника Удружења ромских студената, иако ова стипендија за њих има несумњиво и материјални значај, она знатно више представља охрабрење за студенте Роме, којих је сразмерно бројности Рома још веома мало на факултетима.

– Мисија студената Рома је и да као високообразовани људи помогну већем просвећивању својих сународника. Виша образованост припадника ромске популације је и пут ка бржем превазилажењу сиромаштва у којем живе, а овакви и слични гестови свакако су подстицај њиховом масовнијем школовању – изјавио је председник Удружења ромских студената Дејан Димитров, студент четврте године Медицинског факултета.

С. Ж.

Lakatoš sa kolegama iz sveta na kursu u Izraelu

Robert Lakatoš, vanserijski talenat Violinom u svetski vrh

Sedamnaestogodišnji violinista Robert Lakatoš jedan je od dvoje umetnika iz Srbije koji su učestvovali na majstorskom kursu „Kešet Eilon“, najprestižnijem ovakve vrste na celoj planeti, održanom krajem prošle godine u Izraelu. Pored njih, čast da učestvuje na ovom kursu imalo je samo još četrdeset četvoro najtalentovanijih svetskih mladih violinista, a Lakatoš je pozvan da i ovog leta pohada ovaj čuveni kurs.

- To je svakako dragoceno iskustvo jer se tamo okuplja buduća svetska muzička scena, ali i zbog toga što su predavači najeminentniji svetski majstori violine. Među njima je najpoznatiji Slomo Minc, a kad vas takav violinista čuje, pa vas još i pohvali, to je zaista ogromna stvar

FOTO: J. JARIĆ

Svira od sedme godine: Robert Lakatoš

za jednog mladog umetnika - kaže Robert.

Violinu je, kaže, počeo da svira kad mu je bilo sedam godina i to pod uticajem oca, takođe muzičara i profesora, Imreca Lakatoša. Nakon Niže muzičke škole „Isidor Bajić“, odmah je upisao Akademiju umetnosti u Novom Sadu, na predlog profesora Dejana Mihalovića, u čijoj klasi studira već treću god-

inu. U tom trenutku bio je najmlađi student u državi.

- Profesor mi je rekao da bi jednostavno bilo šteta da izgubim vreme na srednju školu, pošto ću to svejedno kasnije na Akademiji moći da nadoknadim. I nisam se prevario - priča mladi violinista, dodajući da mu posvećenost violini oduzima dnevno četiri-pet sati, dok sve ostalo vreme može da se posveti druženju i drugim aktivnostima. Naravno, violina je, bez obzira na sve, uvek na prvom mestu.

- Moja velika ambicija je da, nakon završetka Akademije, studiram negde u inostranstvu, gde bih kasnije voleo i da živim i radim, recimo u Beču ili Americi. Ovdje ovaj posao jednostavno nije dovoljno cenjen, a da ne govorimo o tome koliko je plaćen. Kada negde u svetu kažete da ste violinista, dobijete poštovanje o kakvom ovdje možete samo da sanjate. Takođe, želja mi je da što više nastupam na solističkim koncertima, kao i da jednog dana osnujem svoj trio ili kvartet - priča nam Robert, koji je do sada nastupao na brojnim solističkim koncertima i festivalima, dobitnik je i velikog broja domaćih i međunarodnih nagrada, a u junu ga očekuje prestižno takmičenje u Budimpešti.

D. DOMANOVIĆ

Grad nije hteo da mu plati ni avionsku kartu

Za putovanje na kurs u Izraelu, na koji je Robert pozvan i pored izuzetno jake i brojne konkurencije, bilo je potrebno obezbediti 2.500 evra. Pošto porodica Lakatoš nije imala potreban novac, organizator je pomenući trošak preuzeo na sebe, a sve što je Robertu trebalo za put bilo je 400 evra za avionsku kartu. I pored brojnih molbi, kako tvrdi Lakatoš, grad i Uprava za kulturu nisu želeli da pomognu mladom violinisti. Novac je, na kraju, obezbedio Pokrajinski sekretarijat za kulturu.

Za petoro najboljih studenata stipendije, praksa i posao

Petoro najboljih studenata s teritorije Vojvodine potpisali su juče ugovore o stipendiranju s pokrajinskim Izvršnim većem. Pored novčanih sredstava, stipendistima je omogućeno da za vreme raspusta obavljaju jednomesečnu obuku u pokrajinskim organima uprave, organizacijama i službama. Stipendisti će, po okončanju studija, obaviti pripravnički staž u pokrajinskim organima gde će, nakon što polože stručni ispit, zasnovati radni odnos na neodređeno vreme.

▲ Najbolji studenti dobiće mesečnu stipendiju od 8.000 dinara

NAJBOLJI – Potpredsednik Izvršnog veća Vojvodine i predsednik Komisije za dodelu stipendija Tamaš Korhec izjavio je da su stipendije petu godinu zaredom dodeljene najboljima

studentima koji su pokazali najveće znanje i najbolje rezultate. Izvršno veće želi da se, ko-

reknim stipendijama u visini od 8.000 dinara mesečno, na neki način oduži darovitim studen-

tima. Smatram da je to najbolji način da njihovim kasnijim angažovanjem u sklopu reforme pokrajinske uprave pojačamo profesionalizaciju, administrativne kapacitete i ljudske resurse u ovoj instituciji - izjavio je Korhec.

Prema njegovim rečima, ovo je ujedno pokušaj da se obezbedi ravnomerna zastupljenost nacionalnih manjina jer, kako je rekao, naša administracija mora da oslikava sastav stanovništva Vojvodine i da će samo tako biti prava pokrajinska administracija.

Stipendisti moraju da rade u pokrajinskoj administraciji barem onoliko dugo koliko su i primili stipendiju. Iznos stipendije je 8.000 dinara (neto) mesečno, a njeni korisnici zadržavaju pravo na stipendiranje do okončanja apsolventskog roka uz uslov da ne ponove ni jednu godinu studija i da u nastavku školovanja ostvare prosečnu ocenu od najmanje osam. Z. Čonkaš

Dobitnici zadovoljni prilikom da rade u struci, novac će trošiti na kupovinu knjiga

Biljana Nikolić
(Silbaš, Pravni fakultet, IV godina)
– Svakako da će mi ova stipendija dobro doći prvenstveno zato što sam Romkinja, ali i zbog situacije u kakvoj trenutno živimo. Naravno, nakon završetka studija će dobro doći i posao koji se u ovoj situaciji i u naše vreme veoma retko može dobiti nakon završetka fakulteta.

Danka Dobanovački
(Kač, Ekonomski fakultet, IV godina)
– Mislim da svakom studentu 8.000 dinara dobro dođe, ali ovde je prevashodno bitno to što nas posle završetka studija očekuje radno mesto. Mislim da je to odličan način i da se mladi ljudi motivišu da ostanu u zemlji i da ovde rade.

Akoš Varga
(Temerin, FTN, V godina)
– Stipendija predstavlja veliki podstrek da što pre završimo fakultet, da dodemo u izvršno veće i da steknemo neku praksu, a kasnije i da se zaposlimo. Što se visine stipendije tiče, 8.000 dinara je sasvim solidna suma da se kupe knjige i da oстане malo za provod.

Marina Krnjetin
(Sr. Kamenica, Filozofski, IV godina)
– Kao psiholog trebalo da radim u odeljenju za ljudske resurse, što me i inače zanima, tako da je super iskustvo koje ću steći za vreme letnjeg raspusta, a i kasnije što ću raditi. S novcem od stipendije kupovaću knjige koje smo inače fotokopirali.

Timea Kajper
(Subotica, Građevinski, V godina)
– Ovo je velika motivacija da što pre završim fakultet i svakako da će mi obavljanje prakse u pokrajinskim organima uprave puno značiti u karijeri. Na kraju krajeva, stipendija mi omogućava sticanje radnog mesta struci.

5. ZAPOŠLJAVANJE DIPLOMIRANIH ROMSKIH STUDENATA

Milan Beljić i Svenka Savić

Apsolventi

Najpre smo ustanovili koliko je ukupno apsolvenata i apsolventkinja na višim školama i na Univerzitetu u Novom Sadu u 2007-2008. godini kako bismo razradili strategije njihovog zapošljavanja nakon dobijanja diploma (svi studenti su dobijali stipendije ili drugi vid finansijske jednokratne ili kontinuirane pomoći u ovoj školskoj godini). Ukupno je diplomiralo 5: 3 studentkinje i 2 studenta:

- na (dvogodišnjoj) Višoj poslovnoj školi bio je jedan apsolventa i diplomirao je;

- na (trogodišnjoj) Visokoj poslovnoj školi bila je jedna i diplomirala je;

- na Višoj školi za vaspitače je bilo šest apsolvenata od kojih je jedan diplomirao;

- na Akademiji umetnosti (četvorogodišnje studije) ukupno je četvoro apsolvenata, a diplomirala je jedna;

- na Medicinskom fakultetu (petogodišnje studije) je jedna apsolventkinja i diplomirala je.

- Dodajmo ovome i podatak da su dve studentkinje apsolventkinje na postdiplomskim magistarskim studijama

Važan je podatak da je broj diplomiranih studentkinja veći od broja diplomiranih studenata.

(obe su već zaposlene), a nema ni jednog studenta; alarmantan je podatak da ostali apsolventi neće skoro diplomirati. Podatak o diplomiranim Romkinjama možemo dovesti u vezu sa dva faktora:

1. vođenje računa supervizorka o rodnoj perspektivi tokom rada na projektu i podsticanje Romkinja za sticanje višeg i visokog obrazovanja kao načina za prevazilaženje nepovoljnog društvenog statusa.

2. Romkinje su ulagale odgovarajući napor u savladavanju prepreka (fi-

nansijske i ostale) da bi do znanja stigle.

Što se zapošljavanja sadašnjih apsolvencata tiče većina njih radi u nevladinom sektoru već nekoliko godina (nekoliko ih je u Udruženju studenata). I kada bi završili studije, oni bi ostali da rade u nevladinom sektoru.

U čemu je slabost ovakve njihove odluke? Manjkavost je u tome što se oni pomeraju iz domena izgrađivanja akademske elite u domene građanskog (ili civilnog) angažmana u kojima mogu biti i bez akademskog obrazovanja. Time je izgrađivanje akademske romske elite na Univerzitetu u Novo Sadu usporeno.

Kakvi se problemi javljaju kada romski studenti ipak diplomiraju?

Želeli smo da vidimo da li su institucije sistema već izradile svoje strateške planove za zapošljavanja Roma s obzirom na *Dekadu Roma* (2005-2015) i odredile prioritete koji se odnose na ovu populaciju. Odlučili so da o ovoj prbolematici porazgovaramo u nekoliko institucij ai organizacija i prikupimo potrebne informacije (vdi dodatak u prilogu). Najpre smo u našem timu sačinili orijentacioni spisak pitanja koja će mentori postavljati osobama koje institucije odrede da sa nama razgovaraju. Napravili smo malu probu (igra s ulogama) da bismo predvideli moguće prepreke ili poteškoće i osmislili strategije kojima bismo ih savladali. Zatim su mentori išli u institucije i organizacije za koje su se sami opredelili. Pošto su informacije prikupljene, dobili smo sledeću sliku stanja.

Kancelarija za inkluziju Roma je tada raspolagala neupražnjenim radnim mestima, ali ih je u međuvremenu popunila:

Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i rodnu ravnopravnost AP Vojvodine svake godine raspisuje konkurs (u avgustu i septembru) za volontiranje. Primaju dva romska studenta na završnim godinama studija. Godine 2005-2006. raspisali su konkurs, ali nije bilo romskih studenata koji su mogli potvrditi da su na završnim godinama studija.

Prevodilačka služba Skupštine Vojvodine nema predviđeno radno mesto prevodioca za romski jezik (nisu razmišljali o tome), ali će naš predlog razmotriti.

Opštinski sud prima veliki broj volontera. Po novom zakonu, posle završenog volontiranja postoji mogućnost da se polaže pravosudni ispit koji bi omogućio brže zapošljavanje svih studenata. Nemaju posebne odredbe koje bi se odnosile na zapošljavanje Roma i Romkinja.

U Predškolskoj ustanovi «Radosno detinjstvo» nisu nas primili.

U Gradskom zelenilu imaju mnogo Roma i Romkinja na poslovima čistača ulica, ali ih uopšte nema među zaposlenima u administraciji.

Na *Medicinskom fakultetu* osoba zadužena za davanje ove vrste informacija nije mogla da pretpostavi da bi mogao da postoji lekar ili lekarka romske nacionalnostii zaposlen/a u Kliničkom centru, ali smo obavešteni da imaju pri-

padnike romske zajednice kao pomoćno osoblje.

O problemima zapošljavanja budućih diplomiranih romskih studenata vodili smo intenzivne razgovore sa predstavnicima Rektorata Univerziteta. Istovremeno sa našom kampanjom odvijao se i proces formiranja centra za karijeru koji treba da se bavi i problematikom zapošljavanja mladih, diplomiranih, i mladih iz raznih osetljivih grupa. Međutim, do kraja rada na ovom projektu znatnijeg napretka u rešavanju problema zapošljavanja diplomiranih Roma i Romkinja nije bilo.

Zaključak

Kada je zapošljavanje Roma i Romkinja u pitanju postoji implicitna diskriminacija u svim institucijama i organizacijama. Dakle, i kada bi romski studenti i studentkinje diplomirali na vreme, oni se ne bi mogli zaposliti u institucijama sistema, jer u okviru tih institucija ne postoje strateški planovi za njihovo zapošljavanje.

Predlog: Univerzitet u Novom Sadu mora intenzivirati rad vezan za zapošljavanje romskih diplomiranih studenata, na isti način na koji bi trebalo i da intenzivira rad na razvijanju mogućnosti za njihovo dalje usavršavanje (master, magistarske, doktorske studije).

Izvršno veće Vojvodine treba da u odgovarajuće dokumente unese odredbu prema kojoj su institucije sistema obavezne da zapošljavanja diplomirane Rome i Romkinje na osnovu strateških planova.

U isto vreme dok romski studenti privode kraju svoje studije, u široj društvenoj zajednici mora postojati jaka kampanja protiv diskriminacije u zapošljavanju, ali i u drugim domenima rada i života ne samo u odnosu na Rome, nego u odnosu i na druge predstavnike grupa različitih na univerzitetu (osobe sa invaliditetom i osobe iz drugih osetljivih grupa).

Dodatak

Izveštaj tima za zapošljavanje

Istraživali smo mogućnosti za zapošljavanje mladih Roma u institucijama i organizacijama u Novom Sadu.

Okružni sud

Broj zaposlenih 153.

Zaposlenih Roma ima sigurno dva, a možda i više, pošto se prilikom zapošljavanja ne traži da se izjašnjavaju po nacionalnoj pripadnosti, a na osnovu fizičkog izgleda se ne može utvrditi sa sigurnošću. Za dvoje se sigurno zna da su Romi. Jedan se nalazi na mestu portira- obezbeđenje, a drugi obavlja administrativne poslove. U Sudu nema Roma koji rade na pravosudnim poslovima.

Politika zapošljavanja:

Po novim zakonskim propisima potrebno je zaposliti na mestu nameštenika na poslovima telefoniste, vozača, stražara i portira itd. nekoga ko zna slovački, rusinski i mađarski jezik.

Na ostala radna mesta zapošljavaju prema važećim pozitivno-pravnim propisima koji se odnose na zapošljavanje. Raspisuju se opšti i posebni konkursi za zapošljavanje.

Za invalide, Rome i Romkinje i druge ugrožene grupacije stanovništva nemaju određenu politiku zapošljavanja i afirmativne mere. Naglašeno je da ne postoji diskriminacija ovih kategorija ljudi. Treba im dostaviti spisak studenata koji će uskoro diplomirati.

Opštinski sud

Broj zaposlenih:376

Ne znaju tačan broj zaposlenih Roma.

Što se tiče politike zapošljavanja važi isto što i za Okružni sud.

Naftna industrija Novi Sad

Trenutno Naftna industrija Srbije ima višak radnika i već duže vreme se bori sa tim problemom. U slučaju preke potrebe, zapošljavaju samo na privremeni rad od šest meseci. Ne raspolažu podatkom ko je od radnika romske naci-

onalnosti jer se niko od njih ne izjašnjava o nacionalnosti prilikom zapošljavanja. Nemaju konkretnu politiku zapošljavanja, niti afirmativne mere za posebne grupe (invalidi, Rome...).

Nacionalna služba za zapošljavanje – NSZ

Filijala Novi Sad ima 125 osoba zaposlenih na neodređeno vreme. Prema raspoloživim podacima, u Filijali nema zaposlenih Roma. NSZ se definiše kao moderan javni servis čija je misija podizanje kompetentnosti i konkurentnosti nezaposlenih osoba na tržištu rada i zapošljavanje kroz sistem aktivnih mera zapošljavanja (u okviru aktivne politike zapošljavanja). U okviru aktivne politike zapošljavanja postoje afirmativne mere za zapošljavanje Roma, osoba sa invaliditetom, žena, izbeglih i raseljenih osoba, dece bez roditeljskog staranja starije od 15 godina, samohranih roditelja, u situaciji kad su oba roditelja nezaposlena, mlađih od 30 i starijih od 45, odnosno 50 godina itd. Najvećim delom ovakve mere postoje u okviru programa zapošljavanja (samozapošljavanje i zapošljavanja novih radnika u već postojećim firmama). Na pitanje da li da im dostavimo spisak diplomiranih studenata i onih koji su apsolvanti, odgovorili su da to uradimo.

Dom zdravlja “Novi Sad”

U ovoj ustanovi ima 1676 zaposlenih radnika. Ne raspoložu podatkom ko je od radnika romske nacionalnosti, jer se niko od njih ne izjašnjava o nacionalnosti prilikom zapošljavanja. Nemaju konkretnu politiku zapošljavanja, niti afirmativne mere za posebne grupe - invalidi, Romi... Nisu obavesteni o Zakonu o zapošljavanju Roma, ali su rekli da će, ako zakon stvarno postoji, oni morati da postupe kako taj zakon nalaže.

Na pitanje da li da im dostavimo spisak diplomiranih studenata i onih koji su apsolvanti rekli su da to uradimo.

Klinički centar Vojvodine

U Kliničkom centru je zaposleno ukupno 2750 radnika. Nemaju podatak o nacionalnosti radnika jer taj podatak i ne traže pri zapošljavanju. Moram da kažem da sam veoma neprijatno iznenađena činjenicom da osoba sa kojom sam razgovarala ne može da shvati da postoje obrazovani Romi. Sagovornik je sve

vreme pričao o tome kako on zna tri Roma koji su nekvalifikovani radnici, rade na održavanju kruga bolnice i na spaljivanju materijala, iako sam mu ja pokušala objasniti da je ovo projekat o formiranju romske intelektualne elite. Kada je najzad shvatio o čemu pričam, pitao je da li znamo da je za rad u Kliničkom centru potreban prosek ocena na osnovnim studijama najmanje osam. Utisak je naš da Romi nisu dovoljno dobri da bi radili u Kliničkom centru kao lekari.

Kad smo rekli da je jedna Romkinja upravo diplomirala na Medicinskom fakultetu u Novom Sadu sa prosečnom ocenom 8,80, odgovor je bio: -To je lepo!

Nemaju svoju politiku zapošljavanja već postupaju po nalogu Ministarstva zdravlja. Na jesen im predstoji nova sistematizacija radnih mesta, a o Zakonu o zapošljavanju Roma ništa još ne znaju.

Na pitanje da li da im dostavimo spisak Roma apsolutenata rekao je da taj spisak možemo proslediti direktoru Kliničkog centra.

JKP "Stan" Novi Sad

U preduzeću imaju ukupno 435 zaposlenih radnika.

Prilikom zapošljavanja radnici se ne izjašnjavaju o nacionalnosti tako da ne znaju koliko imaju tačno zaposlenih Roma. Ali pošto ovde radi već 20 godina, poznaje lično mnoge Rome i Romkinje u ovom preduzeću, koji su uglavnom nekvalifikovani radnici. Ne znaju ni za jednog visokoobrazovanog Roma u ovom preduzeću. Imaju politiku zapošljavanja, ali u okviru nje nemaju predviđene afirmativne mere za posebne grupe - invalide, Rome... Naglašavaju da je njima bitna stručnost, a ne nacionalna pripadnost.

Kažu da nema potrebe da im dostavimo spisak diplomiranih Roma i Roma apsolutenata jer im to neće koristiti. Ako imaju slobodnih radnih mesta, obraćaju se Službi zapošljavanja.

Elektrovojvodina

Elektrovojvodina DOO Novi Sad jedna je od sedam ogranaka u Upravi privrednog društva, koja trenutno broji 280 zaposlenih u Upravi i 450 radnika u Distribuciji. Od toga je teško utvrditi tačan broj zaposlenih Roma, ali evidentno je da postoje.

U nastavku razgovora doznajemo da je teško utvrditi tačan broj zaposlenih Roma, jer oni ne vode evidenciju tog tipa. Mali je broj onih za koje se pouzdano zna da su Romi i to iz više razloga: njihovi radnici se pri zapošljavanju ne izjašnjavaju o nacionalnoj pripadnosti; oni koji deluju kao Romi ne

izjašnjavaju se tako ili se izjašnjavaju kao pripadnici neke druge etničke grupe (najčešće kao Rumuni).

„U svakom slučaju, to su radnici sa srednjom stručnom spremom, najčešće monter i radnici na održavanju kruga. Nema visokokvalifikovanih Roma.“ Objašnjavaju da je njihova firma zapravo specijalizovana firma inženjerskog tipa (monteri i inženjeri) i da kao takvi imaju veoma striktnu i razvijenu politiku zapošljavanja - raspisuju javne konkurse u potrazi za određenim profilom radnika, trenutno je to inženjer građevinske struke. U zavisnosti od kvalifikacija i kvaliteta koje je kandidat za posao pokazao prilikom individualnog razgovora, a potrebnih za određeno radno mesto, posao dobija najadekvatniji kandidat, odnosno konkurent. u komisiji učestvuju direktor Direkcije i još dve kompetentne osobe. S obzirom na to, u njihovoj politici zapošljavanja nema jasno naznačenih afirmativnih mera za određene grupe. „Zapošljavanje po toj osnovi nije jedan od sistema po kojem se dobija posao, odnosno ne znam, nemam tu informaciju“. Trenutno imaju preko 30% žena u firmi, a u Upravi polovinu zaposlenih čine žene. Za invalide nemaju program zapošljavanja, ali ih zapošljavaju.

Na kraju razgovora smo se dogovorili da im dostavimo spisak diplomiranih romskih studenata i onih koji uskoro treba da diplomiraju na Univerzitetu u Novom Sadu.

(razgovor trajao 45 minuta)

JKP „Čistoća“

U preduzeću ima 642 zaposlenih, a od toga 17 Roma. Ovaj broj zaposlenih Roma je broj koji postoji u javnoj evidenciji preduzeća, jer se samo toliko zaposlenih izjasnilo da su pripadnici romske etničke zajednice. Na pitanje o nacionalnoj pripadnosti pri zapošljavanju, evidentičari najčešće nailaze na druge odgovore ili zaposleni odbijaju da se izjasne. „Ono što je neosporno, jeste da u „Čistoći“ polovinu zaposlenih čine upravo Romi. Oni su nekvalifikovani radnici, na sledećim radnim mestima: kiperista, čistačica, radnici na iznošenju smeća i sortiranju otpada. Od 17 radnika koji su se izjasnili kao Romi, samo je jedna radnica sa srednjom stručnom spremom i ona radi na deponiji kao evidentičarka, tj. službenica.

Kada je reč o politici zapošljavanja u „Čistoći“, ona zapravo ne postoji. Ne raspisuju javne konkurse, nego preko službene pošte stižu kratke biografije onih koji su zainteresovani za posao u njihovom preduzeću, ili radnike zapošljavaju po preporuci. U suprotnom, u nedostatku primljenih biografija na osnovu kojih može da se zaposli osoba na radnom mestu obraćaju se Tržištu rada.

Ne postoje tzv. afirmativne mere po kojima zapošljavaju određene grupe,

nit se neko javio sa tom inicijativom. Afirmativna mera svakako ne postoji kao princip zapošljavanja u «Čistoći»: „Mi se ne bavimo zakonima zapošljavanja, mi radimo! Sve je samo pitanje kvalifikacije ili nedostatak iste.“

Na kraju smo se sporazumeli da im dostavimo spisak diplomiranih romskih studenata i onih koji uskoro treba da diplomiraju na Univerzitetu u Novom Sadu.

Uprava vrtića “Radosno detinjstvo”

Obratili smo se upravi, ali do razgovora nije došlo.

Napomena: Obratili smo se u tri banke (Meridijan, Intesa i Kontinental) i saznali da ukoliko želimo da dodemo do informacija u vezi a zapošljavanjem treba da se obratimo u glavnu filijalu tih banaka u Beogradu.

Javna tribina o Projektu na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu

6. IZGRAĐIVANJE KURIKULUMA ZA ROMOLOGIJU NA UNIVERZITETU U NOVOM SADU **Svenka Savić**

Postoji mišljenje da je obrazovanje najvažniji faktor promena u romskoj zajednici – obrazovanjem se može prekinuti začarani krug siromaštva. Do sada se u okviru Dekade Roma (2005-2015) najveća pažnja poklanjala osnovnom i predškolskom obrazovanju romske dece (Jakšić, 2007), jer su podaci pokazali da veliki broj romske dece ne završava osnovno obrazovanje. Od prošle godine se u Pokrajini posebnim programom pruža podrška srednjoškolskoj romskoj populaciji. Jedini visokoškolski program sa romskim studentima ne samo u Vojvodini i Srbiji, nego i u okruženju, upravo je ovaj sa kojeg saopštavamo istraživačke rezultate u 2007. godini. Jedan od zadataka na projektu je bio da se osmisli kurikulum za romologiju na Univerzitetu u Novom Sadu.

Odavno postoji inicijativa da se u univerzitetsku nastavu uvede romologija kao interdisciplina koja se u najširem smislu bavi jezikom, istorijom, kulturom romskog naroda. Samo se na nekoliko univerziteta ta disciplina danas predaje studentima, ali izučava na mnogo univerzitetskih istraživačkih projekata, što potvrđuje njenu ekskluzivnost i u svetskim razmerama. Na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, Odsek za medijske studije uveo je u školskoj 2005-2006. godini kao *izborni* predmet Uvod u romologiju (vidi opis kursa u dodatku) s ciljem da budući obrazovani novinari imaju znanje i o romskoj zajednici. To potvrđuje da se romologija kao akademska disciplina pojavljuje tamo gde postoji potreba za njom i osobe koje disciplinu predaju u datom vremenu i u datim okolnostima.

Pretpostavke koje su ovome prethodile. U Sarajevu je održan 1984. godine značajan međunarodni skup na temu jezik i kultura Roma, na kojem su predstavljena različita istraživanja romskog jezika i kulture (objavljeni radovi u knjizi *Jezik i kultura Roma*, 1985). Nažalost, tadašnja jugoslovenska državna zajednica nije još dugo potrajala, pa se od 1990. problem romologije ponovo pojavio, ali za sve novoformirane države u regionu, pa i za Srbiju. Nedostatak kadrova, za koje se računalo da postoji u onoj celovitoj državi, sada se vidno

udvostručio, tim više za Srbiju jer su neki formirani kadrovi napustili Srbiju, a samouki romolog, koji je toliko mnogo pripremnih radnji uradio, Trifun Dimić -preminuo (1956-2001). Poslovi oko romskog jezika i kulture nisu utihnuli, ali su znatno usporeni. Pre nekoliko godina svi ti poslovi dobili su novi zamah zahvaljujući činjenici da je Dekada Roma (2005-2015) u fokus ostvarivanja stavila obrazovanje (pored zapošljavanja, stanovanja i političke participacije Roma i Romkinja kod nas i u jugositočnoj Evropi). Postoje različite individualne inicijative (Goran Bašić i Božidar Jakšić - pitanja stanovanja, Dragoljub Đorđevića - religija Roma, Svenka Savić sa saradnicima - pitanja jezika) uz finansijsku potporu različitih donatora, a u kontinuitetu pre svega Fonda za otvoreno društvo (videti literaturu u dodatku knjige).

Sadašnje stanje. Da bi jedna naučna disciplina postala deo univerzitetske nastave potrebno je da se pripremi nastavni kadar koji će biti u stalnom radnom odnosu i biti biran po izornoj proceduri propisanoj u Zakonu o visokom školstvu. Potrebno je obezbediti studente koji će se upisati na ovaj vid studija, po mogućnosti dugoročno osmisliti stipendije i razne olakšice za studente pripadnike romske nacionalne zajednice, zatim obezbediti prostor u kojem će se nastava odvijati, ali i ostale uslove koje univerzitetska moderna nastava podrazmeva (kao što su oprema, biblioteka i sl.) i naravno neko to mora finansirati.

Ako danas pogledamo situaciju u svetu možemo reći da postoje neki punktovi na univerzitetima u kojima se romologija predaje. Jedan takav je u Pragu na Karlovom univerzitetu, na Filozofskom fakultetu, u okviru Indologije je Odsek za romološke studije, gde u ovom trenutku postoje dva (talentovana) doktoranta koji završavaju studije, ali nema osobe u nastavničkom zvanju (docenta i profesora). U Parizu na Sorboni postoji katedra za romski jezik. Ove dve jedinice imaju filološko usmerenje, što znači da su studije tako organizovane da dominiraju predmeti iz uže *jezičke* stuke (videti dodatak). U Rumuniji se romologija predaje unutar pedagoških predmeta.

Za razliku od ovih nastavnih jedinica koje imaju u nazivu romologija, postoje unutar raznih fakulteta kursevi romologije ili pojedinačni ili u okviru opšteg kursa, kao što je na primer teorijska lingvistika i deo kursa koji se odnosi na romološka pitanja (Grac, Mančester, Sofija, a u Budimpešti je ova problematika u Institutu za lingvistiku Mađarske akademije nauka). Ono što je važno jeste da postoji baza podataka o romskim dijalektima na Univerzitetu u Mančesteru i dugoročno osmišljen projekat na kojem se tokom poslednjih godina istraživački osposobilo desetak izvrsnih mladih romskih istraživača.

Zahtev da se na Univerzitetu u Novom Sadu formira jedinica za univerzitetsko obrazovanje za romologiju, nije jednostavan, ali je moguć. Zadatak je u ovom projektu bio da se iznađu mogućnosti za otvaranje romologije na nekom od stupnjeva obrazovanja: osnovne akademske studije, diplomatske akademske studije ili doktorske studije. Postojale su već neke pretpostavke za ovakav za-

htev. U poslednjih pet godina na Univerzitetu u Novom Sadu (u saradnji sa Udruženjem građana Ženske studije i istraživanja) organizovana je *Škola romologije* kao vid stručnog usavršavanja za sve one koji žele više da doznaju o jeziku, istoriji, kulturi i naseljima Roma kod nas i u svetu (videti Savić i Mitro, *Škola romologije*, 2006). Osnovna je ideja Škole da se pruže osnovna znanja širokoj publici koja želi da se obrazuje, a ima najmanje srednjoškolsko obrazovanje. Tu su sve četiri navedene komponente znanja jednako zastupljen, uz vođenje računa da se stečeno znanje može lako kombinovati sa drugim profesionalnim znanjima, pogotovu kad se ima na umu da su polaznici Škole studenti upisani na neke fakultete i više škole u Novom Sadu. Na primer, neko ko studira pravo, može primeniti svoje znanje u zastupanju prava Roma i Romkinja itd. Takva koncepcija nastave romologije bitno se razlikuje od već opisane u Pragu jer je tamo to filološki studij, a ovde interdisciplinarni i interkulturni u kojem ni jedna oblast nauke ne dominira.

Tokom četiri godine postojanja *Škole romologije* postepeno se u takvoj koncepciji romologije okupio univerzitetski kadar koji bi mogao preuzeti obaveze u nastavi, ukoliko bi se ostvarila mogućnost otvaranja neke jedinice visokog obrazovanja. U izveštaju Senatu Univerziteta sa poslednje održane *Škole romologije* predložili smo komisiju (u sastavu prof. dr Svenka Savić, prof. dr Ljiljana Subotić, prof. dr Vera Vasić) koja bi sagledala potencijalne mogućnosti i donela predlog za akciju.

Komisija je sačinila predlog vodeći računa o nekoliko faktora. U procesu akreditacije fakultetskih programa tokom školske 2007/2008. godine, gotovo da je bilo nemoguće predložiti studije romologije na nivou osnovnih akademskih studija. Zato se prvi predlog odnosi na master studije na Filozofskom fakultetu, kao studije koje mogu pohađati studenti različitih četvorogodišnjih studija na Univerzitetu u Novom Sadu (pravnici, žurnalisti, oni koji diplomiraju na Akademiji umetnosti...).

U cilju zadovoljenja društvenih, stručnih i naučnih potreba romske etničke zajednice u Srbiji i ispunjavanja obaveza koje imaju prema toj zajednici društveno-političke, stručne i naučne institucije i organizacije predlaže se organizovanje interdiscipliniranih diplomskih akademskih studija (IDAS) Pomologije, u skladu sa kriterijima za akreditaciju visokoškolskih ustanova.

Uslov za upis na IDAS Romologije: završene osnovne akademske studije (240 ESPB) iz humanističkih ili filoloških disciplina.

Dužina trajanja studija: jedna godina (2 semestra); ukupan fond časova-600.

Bodovna vrednost: 60 ESPB

Svrha studijskog programa je usvajanje teorijskih i praktičnih znanja o romskom jeziku i sticanje, odnosno usavršavanje govorne kompetencije; sticanje teorijskih znanja i osposobljavanje za rešavanje problema standardizacije

romskog jezika; sticanje opštih i specifičnih znanja o romskoj kulturi i istoriji, u cilju kompetentnog bavljenja kulturno-prosvetnom i stručnonaučnom delatnošću.

Predlog strukture studijskog programa:

obavezni predmeti: Uvod u romologiju, Istorija Roma, Romski jezik, Metodika nastave, Standardizacija romskog jezika;

izborni predmeti: Usmena i pisana književnost Roma, Romska muzika, Religija Roma, Romi u svetu, Romski običaji i verovanja

IDAS Romologije mogle bi biti organizovane na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Nastavu bi izvodili stručnjaci za romski jezik i kulturu, nastavnici po pozivu, stručnjaci za filološke i humanističke discipline koji se bave romskim jezikom i kulturom.

Koje su sve teškoće koje smo uzeli u obzir.

Pre svega činjenicu da se na pitanjima standardizacije romskog jezika mora dosta uraditi da bi se pripremili svi potrebni preduslovi: osnovni predlog standardizacije (pravopis, rečnik), zatim udžbenička literatura za studente, ali i ona namenjena nastavnicima za romski jezik u osnovnoj i srednjoj školi. U tom smislu je bila komisija veoma odgovorna u predlaganju dinamike organizovanja poslova. Započeli smo rad sa grupom mladih Roma i Romkinja, studenata na Univerzitetu, koji dobro znaju neki od tri dijalekta koji se govori u Vojvodini. Te mlade ljude smo učili nekim osnovnim znanjima o analizi jezika i teorijama; o principima sačinjavanja rečnika, analizi razgovornog jezika, s namerom da se uz kontinuiran stručni mentorski rad osposobe da se samostalno bave pitanjima jezika i kulture. Ovaj vid mentorskog rada usmeren ka istraživanjima romskog nasleđa, pre svega jezika, ali i kulture, trebalo bi da postane stalan sadržaj rada IDAS Romologija.

Dodatak

Lista kurseva na programu
Romološke studije
 Filozofski fakultet, Čarls univerzitet, Prag

Osnovne studije (BA course)

NAZIV KURSA	ČASOVI I VEŽBE	TEST	ISPIT	SEMINAR- SKI RAD
UVOD U UNIVERZITETSKE STUDIJE	2	+	-	-
Uvod u opštu lingvistiku	2	-	+	-
Uvod u opštu antropologiju	3 + 3	+2	+	-
Uvod u romološke studije	2	-	+	-
Slovački romski jezik I	8 + 8	+2	+2	-
Slovački romski jezik II	6 + 6	+2	+2	-
Slovački romski jezik III	6 + 6	+2	+2	+
Onomaziologija slovačkog romskog jezika	2 + 2	-	+	-
Romi u svetu i njihova istorija	2 + 2	-	+	+
Indijski istorijski i sociokulturni kontekst	2 + 2	-	+	+
Romska porodica	2 + 2	-	+	+
Istraživački rad na terenu (Fieldwork)	-	+	-	+
(izborna nastava)	2	-	+	-
(izborna nastava)	2	-	+	-
(izborna nastava)	2	-	+	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
Filozofija	...	-	+	-
Strani jezik	...	-	+	-

Magistarske studije (MA course)

NAZIV KURSA	ČASOVI I VEŽBE	TEST	ISPIT	SEMI- NARSKI RAD
Uvod u univerzitetske studije	2	+	-	-
Uvod u opštu lingvistiku	2+2	-	+	-
Uvod u opštu antropologiju	3 + 3	+2	+	-

Uvod u romološke studije	2	-	+	-
Slovački romski jezik I	8 + 8	+2	+2	-
Slovački romski jezik II	6 + 6	+	+2	-
Slovavački romski jezik III	6 + 6	+	+2	+
Onomaziologija slovačkog romskog jezika	2 + 2	-	+	-
Konverzacija na slovačkom romskom jeziku	2 + 2	+	-	-
Vlaški romski jezik	2 + 2	+2	-	-
Romski dijalekti i istorijska lingvistika	2 + 2	+2	-	+
Romi u svetu i njihova istorija	2 + 2	-	+	+
Indijski istorijski i društveno-kulturni kontekst	2 + 2	-	+	+
Etnologija slovačkih Roma	2 + 2	-	+	-
Književnost i usmena umetnost slovačkih Roma	2 + 2	-	+	-
Romska porodica	2 + 2	-	+	+
Istraživački rad na terenu	-	+	-	+
(izborna nastava)	2	-	+	-
(izborna nastava)	2	-	+	-
(izborna nastava)	2	-	+	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
(izborna nastava)	2	+	-	-
(specijalizovani seminari)	2+2	+	-	-
Filozofija	...	-	+	-
Strani jezik	...	-	+	-

Izborni kurs **Uvod u romologiju** na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu: 2005-2008.

Studijski program: ŽURNALISTIKA
Vrsta i nivo studija: Osnovne akademske studije
Naziv predmeta: Uvod u romologiju
Nastavnik: prof. dr Marjanović, Lj. Miloš
Status predmeta: izborni
Broj ESPB: 4
Uslov:

Cilj predmeta			
1. Usvajanje osnovnih znanja iz romologije u cilju postizanja kompetencije za profesionalno izveštavanje o romskoj zajednici.			
2. Uvođenje u istraživački rad na terenu u romskim zajednicama.			
Ishod predmeta			
1. Upoznavanje sa istorijom, jezikom, kulturom, društvenim položajem i pokušajima integracije Roma.			
2. Sposobnost istraživanja konkretnih problema u novinarskoj praksi.			
3. Sposobnost korišćenja empirijskih podataka u analitičkim poslovima.			
Sadržaj predmeta			
<i>Teorijska nastava</i>			
1. Predmet i zadaci romologije. Definicija discipline, osnovne teorijske postavke i istraživačke metode.			
2. Romologija kao interdisciplinarna nauka: jezički, kulturni, istorijski i antropološki aspekti proučavanja romske zajednice.			
3. Opštelingvistička pitanja romskog jezika; aktuelna pitanja standardizacije romskog jezika.			
4. Tradicija, običaji i verovanja romskih grupa.			
5. Specifičnost vojvođanskog multietničkog prostora i romske kulture u njemu, s posebnim osvrtom na društveni položaj Roma u Srbiji, medijsku vidljivost i načine izveštavanja o njemu.			
6. Stereotipije, predrasude i (ne)tolerancija prema Romima. Vizije jednakih šansi ali i nejednakih mogućnosti i teškoće u društvenoj promociji i integraciji Roma.			
<i>Praktična nastava</i>			
Istraživački rad na terenu i boravak u romskim zajednicama.			
Literatura			
Davis, B. (ur.) (2005). <i>Romanipe(n): o kulturnom identitetu Roma</i> . Beograd : Care International u Srbiji i Crnoj Gori.			
Đurić, R. (2006). <i>Istorija Roma</i> . Beograd : Politika.			
Đurić, R. (2005). <i>Gramatika romskog jezika</i> . Novi Beograd : Otkrovenje : Phučaripen			
Marjanović, M. (2000). U susretu sa etničkim stereotipijama o Romima. (U : Đorđević, D. (ur.) <i>Romi – sociološki uvid</i>), Niš: Komrenski sociološki susreti ; Pelikan Print (89-98).			
Mirga, A., Mruz, L. (1997). <i>Romi: razlike i netolerancija</i> . Beograd : Akapit.			
Savić, S., Mitro, V. (ur) (2006). <i>Škola romologije</i> . Novi Sad : Futura publikacije : Ženske studije i istraživanja.			
Broj časova aktivne nastave 45			Ostali časovi
Predavanja: 30	Vežbe: 15	DON SIR	
Metode izvođenja nastave: Teorijska nastava: predavanja, frontalna metoda; praktična nastava: terenski istraživački rad.			
Ocena znanja (maksimalni broj poena 100)			
Predispitne obaveze	poena	60	Završni ispit
aktivnost u toku predavanja	20		pismeni ispit
praktična nastava	20		usmeni ispt
seminar	20		40

Projekat "Izgrađivanje romske intelektualne elite na Univerzitetu u Novom Sadu" je, sasvim sigurno, počeo da gradi nešto što ne postoji u akademskoj praksi u Srbiji, a i u regionu. Zajedno, timski smo kreirali poslove na projektu sa krajnjim ciljem da započnemo stvaranje novog, institucionalnog oblika rada sa romskim studentima. Istina, to je dugotrajan i težak proces, ali je mentorskim radom i prezentovanjem romskih studenata u akademskoj javnosti učinjen prvi korak na tom dugom putu.

Rad na projektu nam je pružio mnogo novih znanja, iskustava i veština iz oblasti komunikacije i mentorstva. Bilo je tu mnogo lepih tribina, predstava i koncerata u kojima smo pokazali akademskoj javnosti svu kreativnu snagu naših studenata. Takođe, važno je napomenuti i da je brojnom aktivnostima i sadržajima projekat podstakao druženje i međusobnu saradnju romskih studenata.

Ako ne ranije, onda je ovim projektom, sasvim sigurno, proces stvaranja romske intelektualne elite uspešno započet. Bilo bi lepo nastaviti ga!

Tanja Jovanović, mentorka

7. EVALUACIJA RADA NA PROJEKTU **Svenka Savić i Milana Grbić**

1. Studenti vrednuju rad mentora

Postoji više načina da se vrednuje rad članova tima. Opredelili smo se za kratak upitnik. Trebalo je ukupno 12 pitanja da ih podseti na vrednovanje mentora:

1. *Napiši ime i prezime mentora.*
2. *Šta je njegov zadatak u saradnji sa tobom?*
3. *Koliko puta ste se susreli u periodu od maja do novembra 2007?
1,2,3,4,5,6,7 i više (zaokruži broj)*
4. *Koliko puta ste se susreli tokom oktobra? 1,2.3.4. i više (zaokruži odgovor)*
5. *Koliko puta ste se susreli na tvoju inicijativu? 1, 2, 3, 4, 5, i više*
6. *Koliko puta ste se susreli na inicijativu mentora? 1, 2, 3, 4, i više*
7. *Koliko puta ste razgovarali telefonom od maja do novembra 2007?
1,2,3,4, i više*
8. *Koliko je puta razgovor bio na tvoju inicijativu? 1, 2, 3, 4, 5, i više*
9. *Koliko je puta razgovor bila na inicijativu mentora? 1, 2, 3, 4, i više*
10. *Navedi 3 pozitivne osobine tvog mentora.*
11. *Navedi 3 osobine tvoga mentora koje ti se ne dopadaju.*
12. *Kada bi ti bio mentor ili mentorka, šta bi radio ili radila sa romskim studentima, a što ovaj mentor nije činio?*

Pitanja su imala za cilj da se od studenata dobiju podaci o učinku mentora. Iz dnevnika koje su mentori vodili znamo da frekvencija susreta mentora sa studentima nije bila ravnomerna: sa nekim studentima se mentor češće susretao, sa nekima ređe. Za to postoje mnogi razlozi: neki studenti su bili veoma disciplinovani, vredni i uspešni pa im pomoć nije bila potrebna svake nedelje; drugi su bili neuspešni i o tome nisu želeli da razgovaraju sa mentorom, tačnije - izbegavali su ga. Svi su dobro znali da im je mentor uvek na raspolaganju kad

za to imaju potrebu (što u sadašnjem sistemu studiranja izostaje), pa je već ta činjenica pozitivna u mentorskom radu.

Namera nam je bila na prvom mestu da dobijemo potvrdu o svrsishodnosti onoga što smo radili, a pored toga da dobijemo potvrdu da je metod koji smo primenili doprineo poboljšanju ukupnog uspeha studenata. Mada je postignut i učinak u domenu sticanja samopouzdanja, sticanja prijateljstva, problematizovanja materije o kojoj uče i sl.

Nisu se svi studenti potrudili da vrednuju svoje mentore. Na osnovu odgovora onih koji su ispunili upitnik možemo zaključiti sledeće. Većini studenata je bilo sasvim jasno šta je sve posao mentora. Oni su razumeli da treba da navode samo one poslove koji su vezani za direktnu komunikaciju sa njima, a ne i druge poslove u timu (kao što su, na primer, pitanja zapošljavanja romskih studenta, ili rad na vidljivosti studenata na Univerzitetu (*ne znam tačno; valjda da dobija informacije koje ispite sam položio; da mi pomogne da lakše savladam problem, da mi pomogne pri studiranju, saveti, prati moj rad u studiranju i pomaže mi da prevaziđem eventualnu poteškoću; da mi pomogne oko svih problema i nedoumica vezanih za studiranje...*)).

Prema odgovorima, funkcija mentora je shvaćen kao 'osoba koja pomaže'. Studenti nisu videli mentora kao osobu koja povezuje romskog studenta sa neromskim. Činjenica je da je naš tim bio fokusiran samo na događanje unutar romske grupe, a možda je od početka trebalo da uključi razmenu romskih i neromskih studenata i studentkinja kao cilj, a ne kao slučajnost. Zato bi ubuduće u mentorsku praksu trebalo uključiti oba aspekta rada.

Kada je reč o proceni broja susreta mentora sa studentima, većina je zakružila opciju 'i više', što možda odgovara stvarnosti jer se mentori i studenti viđaju u univerzitetskom prosturu, kao i na sastancima udruženja pa i tada razgovaraju o studijama. Brine nas podatak da je manje inicijative studenata da se nađu i razgovaraju sa mentorom od inicijative mentora za razgovor (čak su neki mentori imali teškoća da do nekih studenta dođu i razgovaraju jednom nedeljno). Ne čudi podatak da su u većini slučajeva razgovarali (mobilnim) telefonima i razmenjivali SMS poruke jer je to način komuniciranja među mladima, ali ono što jeste problem kod ovakvih razgovora jeste to što ih mentori nisu beležili u svoje dnevnik. Tako je nesklad u podacima o frekvenciji susreta: zabeleženih u dnevnik je manje.

I prilikom ispunjavanja ovog upitnika (kao i onog o kojem smo govorili u prethodnom odeljku) konstatujemo da studenti žele da prikažu svoje mentore u lepom svetlu (nekada su oni privatno odlični prijatelji). Kad je reč o navođenju dobrih osobina mentora, pokazuju se neke tipične kvalifikacije (*angažovanost, posvećenost, razumevanje, odgovornost, efikasnost, preciznost, pozitivan odnos u razgovoru; poštuje tuđe vreme, odgovoran i tačan, pozitivan, ambiciozan, odgovoran...*).

Kada je treba da navedu osobine mentora koje im se ne dopadaju, lista primera je kratka, a mnogi na to pitanje nisu odgovorili (*treba na vreme da prikupi informacije, a ne u žurbi...*).

Na pitanje: Kada bi ti bio mentor ili mentorka, šta bi radio ili radila sa romskim studentima, a što ovaj mentor nije činio? dobijamo posredno odgovore da studenti i nisu sasvim zadovoljni radom mentora kako su u prethodnim pitanjima navodili u odgovorima, niti da znaju šta sve radi mentor (*super je, vredan je, nema vremena jer puno radi... pažljiv je, strpljiv, uvek tu kad zatreba, uvek veseo, iz Srema je, vrlo je komunikativan, skoro ga i ne znam; ja bih zvao studente svake nedelje bar jednom, viđao bih se sa njima bar jednom nedeljno...; malo više bih kontaktirao sa studentima; ja to ne bih ni radila; vodila bih program o svakom studentu posebno: koliko ispita je dao, koliko je redovan na predavanjima, vršila bih pritisak na studente; mora da se završi fakultet u roku! Podsticala bih studente u svim pravcima, povezala bih sve studente u mojoj grupi; imala bih sastanak s mojom grupom s vremena na vreme; više bih se zalagala za pomoć studentima, davala bih više informacija u vezi studiranja, češće bih zvao studente, upućivao ih na profesore...).*

Zahvalni smo studentima što su ponudili neke novine u mentorskom radu: rad sa celom grupom istovremeno (do sada je preporuka bila da studente mentori viđaju pojedinačno). Primera da mentori povezuju studente sa profesorima, kako ovde studenti predlažu, u našoj praksi je bilo, ali ne i u uputstvima za rad mentora. Ima nekoliko primera koji potvrđuju da bi romski studenti, kada bi bili mentori, bili strožiji od sadašnjih, međutim, u susretu sa njima i u dugim razgovorima ubedili smo se da strože strategije ne bi donele rezultate.

Iz nekih odgovora jasno je da romski studenti osećaju mentorski rad kao pritisak da moraju zadovoljiti na studijama, što u nekim slučajevima rezultira neizlaženjem na ispite.

Takođe, svi studenti su zadovoljni što su njihovi mentori romske nacionalnosti – nije bilo predloga da taj posao sa njima obavlja neko iz neromske populacije.

Ako bismo ukratko sumirali ocene rad mentora mogli bismo zaključiti da je njihov rad bio dobar i pozitivan za studije romskih studenata. Mogli bismo ipak reći da mentori nisu dovoljno dobro objasnili ponekim studentima misiju mentorskog rada. Istina je, međutim, da je propust što Uputstvo za rad mentora sa studentima nismo podelili na početku saradnje.

Hvala svim studentima na korisni sugestijama.

2. Mentori vrednuju rad supervizorke

Tri su osnovna pitanja vezana za rad supervizorke:

1. *Koje poslove obavlja supervizorka u Projektu?*
2. *Procenite šta je za vas lično značila saradnja sa supervizorkom u Projektu.*
3. *Koji su to poslovi koji su mogli biti bolje obavljani na Projektu uz zalaaganje supervizorke i vas?*

Pitanja su mentorima postavljena da bi se dobili podaci o odnosu mentora i supervizorke u obavljanju dogovorenih poslova. Ukupno je 9 mentora odgovorilo na pitanja.

1. *Koje poslove obavlja supervizorka u Projektu?*
(Odgovori se navode sumarno)

Na samom početku supervizorka je identifikovala romske studente i studentkinje koji će biti angažovani na projektu; kreirala je upitnike za studente za potrebe baze podataka; obučavala mentore i mentorke kako da popunjavaju upitnike i vode intervju sa romskim studentima i studentkinjama; učila akademskim formama pisanja: sažetka, prikaza knjiga ili teksta, zatim administrativnim formama pisanja: pisanje zapisnika, vođenje sastanaka, formulisanje i vođenje intervju, pisanje izveštaja i plana projekta, biografije; učila izradi naučno-stručnog rada; usavršavala pismenost mentora i jačala koheziju tima.

Supervizorka je obavljala najveći deo posla u projektu i svakodnevno pratila rad mentora i nadgledala njihove poslove; nadzirala je rad i koordinatora i zajedno sa njima obavljala zadatke; suorganizovala tribine i skupove; komunicirala sa donatorima, rektoratom, dekanima fakulteta i animirala profesore raznih fakulteta za naš rad; saradnjivala sa medijima; napravila predlog kurikuluma za romološke studije; podelila mentorima puno stručne literature na srpskom i romaskom jeziku.

2. *Procenite šta je za vas lično značila saradnja u Projektu sa supervizorkom.* (Odgovori na ovo pitanje izvorno se navode)

«Mogućnost za dodatno neformalno obrazovanje. Razvijanje organizacionih sposobnosti. Podsticanje, kao i uključivanje u univerzitetsku sredinu. Prosperitet.»

«Bilo je momenata kada je saradnja bila prijatna, ali više je bilo onih manje lepih momenata, što baš nije ličilo na saradnju. U malim situacijama mi je nedostajalo ljudskosti u toj saradnji, jer je više ličilo na drill, na odnos general-vojnika, što ja ne smatram saradnjom.»

«Saradnja sa supervizirkom mi je dosta pomogla u sticanju novih znanja, pisanju izveštaja, imejl komunikaciji, rada u timu.»

«Naučila nas je da se odgovorno i savesno ophodimo prema poslu za koji smo plaćeni; da funkcionišemo kao celina. Naučila je neke od nas pravopisu i nekim akademskim formama pisanja koje će nam sigurno nekad trebati. Deluje veoma podsticajno i autoritativno!»

«Lično jačanje u smislu bolje organizacije poslova.»

«Svaka saradnja sa prof. dr Svenkom Savić u meni otvara novi vid saznanja.»

«Značajan napredak u svim segmentima rada na projektu na mestima mentora, koordinatora administratora. Dobio sam i akademsko znanje koje će doprineti da se kao budući inženjer umem predstaviti i u stručnim i relevantnim časopisima.»

«Značilo mi je mnogo. Naučio sam, a i shvatio bitne stvari oko realizacije projekta. Na kraju, čast je učestvovati na projektu na kome je Svenka supervizor.»

«Vežbao sam svoje sposobnosti i veštine, radio na svojoj poslovnoj kompetenciji, razvijao svoje lidership veštine kao koordinator, vežbao svoju profesionalnost tako što sam bio ponosan na to što radim dajući svoj maksimum u skoro svakom zadatku, izgrađivao navike i povećavao svoju profesionalnu discipline.»

3. Koji su to poslovi koji su mogli biti bolje obavljani na Projektu uz zalaganje supervizorka i vas? (Odgovori na ovo pitanje izvorno se navode)

«Supervizorka se zalaže (se zalagala) da svaki posao koji obavlja bude kvalitetnije urađen.»

«Bilo je poslova koje smo odlično obavili, bilo je onih koji nisu mogli bolje da se obave, ali bilo je i onih koji su mogli biti bolji da nam je SARADNJA bila bolja. Retko hvali često kritikuje.»

«Supervizorka je dosta stroga i zahtevna, ali smo i mi kao tim trebali ponekada da svoja zaduženja obavimo u roku a ne sa velikim kašnjenjem i opominjanjem.»

«Mislim da je mentorski rad «najslabija karika» u ovom projektu. Možda je trebalo da bude koncipiran tako da, pre svega, zadobijemo poverenje studenata.»

«Prilikom organizovanja tribine o romskoj književnosti, nisu došli mediji i bila je mala posećenost studenata.»

«Moje redovnije dolaženje na sastancima. Bolji mentorski rad sa studentima.»

«Veća aktivnost mentora u organizovanju tribina (obaveštavanje studenata).»

«Ne bih znao da vam kažem jer mislim da su svi poslovi dobro urađeni.»

«Brže organizovanje tima, uspostavljanje kontakata sa organizacijama koje su izvodile slične projekte.»

3. Romskih studenata procenjuju natavnici Univerziteta u Novom Sadu

Važno je znati šta nastavnici fakulteta i viših škola misle o romskim studentima kojima predaju. Na početku školske 2007-2008. godine ukupno 23 nastavnika i nastavnica odgovorilo je na 4 osnovna pitanja (videti odgovore na postavljena pitanja u dodatku):

Šta vidite kao problem u studiranju romskih studenata na Univerzitetu u Novom Sadu?

Na koji način možete da utičete na njihov uspeh?

Da li romski studenti redovno pohađaju Vašu nastavu i vežbanja?

Ako ne, šta mislite da je razlog tome?

1. Šta vidite kao problem u studiranju romskih studenata na Univerzitetu u Novom Sadu?

Mali broj nastavnika se aktivno bavi problemima romskih studenata i ne izdvajaju ih od ostalih studenata kojima predaju. Neki ih ne prepoznaju kao takve, neki smatraju da prema romskim studentima ne treba da imaju drugačiji odnos od onoga koji imaju prema drugim studentima. Naša je procena da nastavnici na Univerzitetu u Novom Sadu i oni koji predaju na višim i visokim školama nedovoljno znaju o konkretnoj romskoj populaciji kojoj predaju.

Predlog: potrebno je organizovati seminar za nastavnike univerziteta na kojem bi se pružila različita znanja o romskoj studentskoj populaciji kojoj predaju.

2. Na koji način možete da utičete na njihov uspeh?

Osnovni stav nastavnika je da očekuju od romskih studenata da budu aktivni akteri svog položaja, da se obrate za pomoć njima, kao što je slučaj i sa svim drugim studentima. Nemaju nameru da ih posebno stimulišu (»ali ih *sam* neću zvati na saradnju, samo ako oni žele«). Naše je iskustvo u projektu da romski studenti nedovoljno koriste forme koja se zove konsultacije - pomoć nastavnika i asistenata studentima da prošire svoje znanje i na svaki način otklone neznanje.

Predlog: Romski studenti moraju postati aktivni činioci sopstvenog napredovanja u znanju – obavezno koristiti konsultacije kao izvor sticanja i proširivanja znanja za dati predmet. S druge strane, nastavnici koji im predaju mo-

raju posebno da ih stimulišu, akod znaju za ovu njihovu osobinu. Pобољшanje postojeće situacije je uz obostranu veću inicijativu i saradnju.

3. Da li romski studenti redovno pohađaju Vašu nastavu i vežbanja?

Osnovni je zaključak da nastavnici koji imaju velike grupe nemaju uvid u frekvenciju dolaženja studenata uopšte pa i romskih (za koje tvrde da ih je malo na datim grupama).

Uz to odgovor na ovo pitanje je u vezi sa odgovorom na prvo pitanje, a to je da ne primećuju posebno romske studente od ostalih. Mali broj je onih koji tvrde da ne dolaze redovno, ali isti ti nastavnici nemaju uvid koliko neromski studenti redovno pohađaju predavanja (samo mali broj nastavnika ima praksu potpisivanja studenata na časovima). Osnovni je ipak utisak da nastavnici ne vode posebno računa o prisustvovanju romskih studenata predavanjima i vežbanjima. Činjenica je da će se prema Bolonjskoj deklaraciji ova delatnost studenata bolje kontrolisati u sledećim školskim godinama.

Predlog: Potrebno je uvesti praksu potpisivanja studenata na predavanjima i vežbama (kako je to u svetu praksa). Činjenica je, ipak, da neki nastavnici tvrde da romski studenti ne dolaze redovno na nastavu. Ako romski studenti imaju obezbeđen život u studentnskom domu, ako imaju stipendije (a sa većinom je to slučaj), redovno dolaženje na nastavu je podrazumevana aktivnost.

4. Ako ne, šta mislite da je razlog tome?

Interesantno je da se nastavnici nisu hteli baviti razmišljanjem za odgovor na ovo pitanje. Od ukupno 23 njih 8 nije dalo odgovor, 2 ne zna, 2 ne pravi razliku između romskih i neromskih studenata – polovina ustvari nije odgovorila. Razloge koje navode ustaljeni su: da romski studenti moraju da rade uz studije zbog slabe finansijske situacije /činjenica je, međutim, da je mnogo neromskih studenata koji takođe rade uz studiranje). Nastavnici ne znaju finansijsko stanje studenata (da li imaju smeštaj u domu i stipendije), nego je to prvi stereotip o Romima koji svi znaju – ekonomska strana. Činjenica koja zabrinjava jeste da nastavnici nisu hteli da razmišljaju o odgovoru na ovo pitanje.

Ukratko, mogu zaključiti da nastavnici koji predaju romskim studentima nedovoljno znaju o toj grupi studenta i studentkinja, nemaju jasan plan kako bi svojim doprinosom pomogli ovoj studentskoj populaciji na različite načine u akademskoj sredini. Otuda je nas osnovni predlog rad u akademskoj zajednici (sa nastavnicima) Univerziteta koliko i sa romskim studentima.

Dodatak

Odgovori nastavnika na postavljena pitanja

1. *Šta vidite kao problem u studiranju romskih studenata na Univerzitetu u Novom Sadu?*

- Problem je u tome što ih ima izuzetno malo. Pored toga, pretpostavljam da su, zbog nedostatka finansijskih sredstava, prinuđeni da rade tokom studija, pa izostaju sa nastave, što se odražava i na njihov uspeh.

- Nedovoljno aktivan i redovan rad, nedostatak upornosti.

- Specifične probleme profesor nije primetio ali nastoji da im pomogne više nego ostalim studentima.

- Ne može se osim po boji kože utvrditi ko su romski studenti, nemam neposredno organizovanih kontakata sa njima.

- Ne vidim neki specifičan problem kod romskih studenata, možda uslovi oko učenja ili materijalnih uslova, kao npr. kod izbeglica.

- Malo ih je motivisanih za studiranje.

- Relativno često su primorani da rade uporedo sa studiranjem, da bi zarađivali za život i studiranje pa im to odnosi dragoceno vreme.

- Nema većih problema nego kod bilo kojih drugih studenata.

- Nisam imao puno romskih studenata, svega dvoje ili troje, tako da ne mogu da dam precizan odgovor. Ali, pretpostavljam da problem može biti pogotovo kod studenata sa Kosova, slabije poznavanje srpskog jezika.

- Do sada sam predavala samo jednoj romskoj studentkinji koja je pokazala veoma dobre rezultate. Redovno je pohađala nastavu i bila veoma uspešna na ispitima.

- Možda nisu dovoljno integrisani u studentsku populaciju. Podršku romskim studentima verujem da su svi nastavnici i saradnici Filozofskog fakulteta spremni da pruže. Obaveza svih nastavnika i saradnika jeste da na konsultacijama sa svim studentima, a posebno sa romskim, pomognu da se lakše spremi ispit.

- Smatram da je osnovni problem procenat romske populacije koja uopšte dođe do fakulteta. Imam utisak da je to problem od vrtića i osnovne škole, problem roditelja koji ne vide motivaciju za učenje i problem socijalnih radnika koji nisu dovoljno aktivni. Naročito me nervira problem većito uspavanih beba koje u naručju drže uvek iste žene. To su, očigledno, iznajmljena deca, uspavana u vreme kada bebe najviše uče. Očigledno je da one neće spavajući učiti, ostaće zaostale u znanju itd. da ne elaboriram. A policija, društvo, socijalne službe ništa ne preduzimaju. Na fakultetu nemam saznanja ko je Rom, a ko

nije. Ima garavih ljudi. Jedan baš crnpu rast student koga lično poznajem je čisti Slovak. Ne znam da li Romi imaju problema, nikada mi niko nije rekao. Kod mene sigurno nemaju.

- Ja ne znam sa kakvim se problemima susreću studenti Romi pri studiranju.

- U toku mog dugogodišnjeg rada na Fakultetu tehničkih nauka nisam imala nikakvih problema sa romskim studentima.

- Mislim da je problem od osnovne škole, jer njihova marginalna pozicija težak socio-ekonomski položaj u kojem žive dovodi do problema koji dolaze kada je u pitanju visoko obrazovanje, jer im smanjuje od samog starta obrazovanje i sa njima treba raditi više. Ja imam jako dobro iskustvo sa Marijom Aleksandrović, jer je ona jako uspešna, ali je puno radila i dosta vremena provodila u biblioteci.

- Predrasude i stereotipe.

- Kod studenata koji studiraju Engleski jezik i književnost nedovoljni nivo srednjoškolskog znanja engleskog jezika koči ih u napredovanju, odnosno primorava da paralelno na I godini studija nadoknadjuju prošlo i napreduju u sadašnjem. Problem je takodje u nedovoljnom opštem prethodnom znanju književnosti za koji se pretpostavlja da postoji i od koga se kreće.

- Pa možda ako se to i može nazvati problemom ja bih napomenuo da deca romske nacionalnosti sviraju na lošim instrumentima, kao i finansijski problemi roditelja. Ovaj problem nije izražen samo kod romske dece.

- Aktivnija angažovanost, da više rade na sebi. Više vežbe i redovniji dolasci.

- Nema naročitih problema. Svako prema svojim mogućnostima kao i svi.

- Ne vidim nikakvih ličnih problema, kao i svi ostali studenti bez razlike.

- Materijalno stanje, problem adaptacije na sredinu, prihvaćenost.

- Imaju čini mi se iste probleme kao i studenti drugih nacionalnih manjina.

2. Na koji način možete da utičete na njihov uspeh?

- Kao i kod svih drugih studenata, kvalitetnom nastavom, pripremom odgovarajućih materijala za nastavu i redovnim konsultacijama.

- Stimulacijom da uče pod uslovom da su aktivni, izlaziće im više u susret i pružati podršku u radu, ali ih *sam* neće zvati na saradnju, samo ako oni žele.

- Otvorena sam za svaku saradnju. Nisu romski studenti dolazili na konsultacije ili mi se nisu predstavili kao Romi, niti sam ih prepoznavala kao takve.

Kada mentor bude razgovarao sa romskim studentima Pravnog fakulteta, može da ih uputi kod mene i biću otvorena za saradnju. Lakše će im biti da uče ako sarađuju u grupi i uče od starijih studenata i da isti daju mlađima smernice. Bitno je da budu u okviru romskih organizacija. Ima pozitivne atmosfere na

Pravnom fakultetu.

- Češćim kontaktom, kao što su razgovori i konsultacije. Ne zna da li im podršku daju roditelji koja je jako bitna.

- Spremnosti da se odazovem svakom njihovom pozivu na razgovor.

- Isto kao i na uspeh drugih studenata, ako ja kvalitetno radim svoj posao.

- Otvorenošću i podrškom, individualnim konsultacijama

- Kao i na uspeh svakog drugog studenta: savесnim obavljanjem posla i organizovanjem što kvalitetnijih konsultacija.

- Podsticanjem da se sami studenti otvore i traže pomoć ako im je potrebna da bolje i uspešnije savladaju nastavne sadržaje kurseva koje slušaju.

- Oni su već uticali na svoj uspeh samim tim što su došli do fakulteta. Nikada mi niko nije rekao niti se požalio na diskriminaciju. Mislim da bi bilo mnogo bole uticati ranije, objašnjavati značaj obrazovanja roditeljima, kao i to da ih ne zadrže na tradicionalnim romskim poslovima.

- Ne znam. Ovo je prvi put da se susrećem sa pitanjima vezanim za etničku pripadnost studenata.

- Ja se obično ne raspitujem o tim detaljima i svima pružam istu pomoć.

- Tako što će profesor videti šta je nedostatak u znaju pa sa njim raditi i to mu objasniti kao što je na primer uzmite tu knjigu, pomoći mu, a ne ti to ne znaš i ostaviti ga prepuštenog samog sebi.

- Tutorskim radom.

- Na rešavanje problema utičemo tako što nam ih mentor koji prati njihov celokupan rad predočava u njihovoj celini, jer svaki nastavnik ima parcijalan uvid. Tada nudimo obavezne konsultacije sa svim nastavnicima i saradnicima. Kod grupa koje u više godina zaostaju, a to nisu samo romski studenti, svakih nekoliko godina organizujemo dopunsku, specijalnu nastavu engleskog jezika, da bi se postupnije potreban nivo znanja dostigao na središnjoj godini studija.

- Uopšte romska deca studenti imaju puno muzičkih emocija možda i zbog toga što im roditelji nisu mogli priuštiti možda najmodernije ili najlepše stvari, između ostalog moram napomenuti da su do sada moji bivši studenti, otprilike 70 % najbolji bili baš Romi.

- Kroz razgovor, dodatnom praktičnom nastavom.

- Tako što pomogneš gde treba.

- Ukoliko dođe do problema mogu da dođu na individualne razgovore.

- Razgovori, motivacija, podsticajem, mentorski rad.

- Podstiću na intenzivniji lični i individualni rad.

- Mislim da će novi pristup organizaciji obavezne nastave pomoći.

3. Da li romski studenti redovno pohađaju Vašu nastavu i vežbanja?

- Vežbe ne držim. Za nastavu nemam uvid, ne znam tačno, oni koji po-

lažu ispit redovno, redovno pohađaju predavanja, a oni koji ne izlaze na ispit ne znam tačno. Kada izadje na ispit student, profesor zna koliko je redovno pohađao predavanje.

- Moje iskustvo je da nastavu ne pohađaju baš redovno, ali to nije samo njihova karakteristika.

- Imam oko 900 studenata koji dolaze na predavanja i ne mogu da imam tačan uvid. Vežbe drži asistenkinja, a redovni na vežbama moraju biti da bi dobili potpis.

- Kao i ostali, relativno redovno pohađaju predavanja i vežbe. Ne zna tačno koliko ima romskih studenata, nije uočljivo koji su romski studenti. (ima dosta tamnoputih studenata koji i nisu Romi).

- Ne.

- Ne.

- Da.

- Neki jesu, neki nisu, što čini mi se, nema veze sa njihovom nacionalnom pripadnošću.

- Nisam imala mnogo romskih studenata. Oni se tu ne razlikuju od ostalih studenata. Međutim, studenti koji studiraju po Bolonjskom procesu moraju redovno dolaziti na časove jer se to vrednuje za ocenu. Ja još nisam imala Rome u toj novoj generaciji.

- Kažem, ne razlikujem ih od ostalih. Posećenost je inače loša- oko 30%, a laboratorija je obavezna pa je to 100%.

- Zaista ne znam da li studenti Romi redovno pohađaju moja predavanja. Mislim da je najbolje da o problemima pitate studente.

- Isto kao i svi ostali studenti.

- S obzirom da je Marija bila jedina Romkinja kod mene na nastavu i vežbe ona ih je pohađala više nego što treba što se na kraju pokazalo veoma uspešno ova je ona i diplomirala.

- Apsolutno redovno.

- Pohađaju jer se o tome vodi evidencija i po bolonjskom procesu deo ocene zavisi od pohađanja nastave i aktivnosti na njoj koja se ocenjuje. Po pozitivnoj diskriminaciji to su studenti upisani na teret budžeta i od njih se posebno očekuje redovnost pohađanja. Ako ne pohađaju, kao što smo pre dve godine imali slučaj to je bila bolest, a zatim nemogućnost porodice da se preseli i smesti u Novom Sadu, da bi napustila svoje prebivalište na Kosovu. Taj student se nije uključio u nastavu I godine do decembra, januara, kada se uključio obeshrabio se i napustio studije, mada je imao pravo studija na budžetu

- Redovno dolaze.

- Nedovoljno.

- Da.

- Redovno pohađaju.

- Da.
- Da.
- Ne baš.

4. *Ako ne, šta mislite da je razlog tome?*

- Verovatno potreba za obezbeđivanjem egzistencije.
- Ne zna tačno, imam utisak da redovno dolaze na predavanja.

Jako je važno da ispolje aktivnost za predmet i ako imaju teškoće da kažu profesoru (Npr. ako nema papira za seminarski rad, daće im on...).

- Ne mogu da dam odgovor na ovo pitanje, jer ne znam individualne probleme studenata. Individualnim konsultacijama bi se to moglo utvrditi.

- Ne znam tačno, verovatno kao i kod drugih studenata. Može biti, lična motivacija i zanimljivost predavanja. (Zaključio je na kraju da je jako dobro što radimo ovaj projekat i da pozdravim Svenku.)

- Mali broj romskih studenata (manji procenat od neromskih) ima izgrađene radne navike, neophodno interesovanje za čitanje, pisanje, studiranje

- Upravo zbog problema navedenog pod brojem 1.

- Kod jedne studentkinje razlog je bio, po njenim rečima, lične prirode - porodični problemi.

- U početku semestra i školske godine većina studenata redovno dolazi. Kasnije bolje upoznaju Novi Sad i ne mogu da odole izazovima grada. To važi za većinu studenata, pa i za Rome.

- To ne važi za Rome već za sve: ne zakeram na ispitima, imaju odakle da uče, pohađaju teže predmete, kod mene se lako polaže.

- Studenti koji ne pohađaju redovno predavanje i vežbe potrebno je obezbediti prostor i nametnuti se studentima i ukazati zašto im to treba i reći da to nije gubljenje vremena.

- Iz gore pomenutog je odgovor na ovo pitanje jasan.

- Nasledni faktor iz okruženja iz kojeg dolaze(nedovoljna istrajnost)

- Mali broj studenata romske populacije.

- Možda neadekvatan nivo prethodno stečenih znanja.

*Vrlo rado ću se uključiti u bilo kakvu akciju za pomoć studentima Romima na našem fakultetu.

Romska deca ne zaostaju ni za jednom drugom decom, al se treba istinski interesovati za njih.

8. LITERATURA:

- Acković, Dragoljub (2005), Trifun Dimić: 1956-2001, Zavod za kulturu Vojvodine, Novi Sad.
- Jednaka dostupnost kvalitetnog obrazovanja za Rome u Srbiji, Fond za otvoreno društvo, 2007, Beograd.
- Bogdanić, Ana ur. (2005), Usmene povjesti starijih Romkinja iz grada Rijeke, Udruga Romkinja „Bolji život”, Rijeka.
- Bogdanić, Ana (2005), Multikulturno građanstvo i Romkinje u Hrvatskoj, Migracijske i etničke teme, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 20/4, 339-365.
- Jakšić, Božidar (2007), Obrazovanje i školovanje romske dece, Tadić, Ljubomir i Goran Bašić ur. Društvene nauke o Romima u Srbiji: zbornik radova sa tribina održanih 2003. i 2004, Odeljenje za društvene nauke SANU, Beograd, knj. 29, 81-93.
- Mitro, Veronika ur. (2004), Nevidljive - ljudska prva Romkinja u Vojvodini, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
- Mitro, Veronika i Marija Aleksandrović (2003), Devca, da ili ne, AB print, Novi Sad.
- Mršević, Zorica (2001), Romkinje između mita i (srbijanske tranzicije) stvarnosti, Kruh i ruže, Zagreb, br. 24, 13-19.
- Perić, Tatjana (2006), Dvostruka diskriminacija, Vreme, jul, Evropski forum br. 7, 13.
- Savić, Svenka et al. (2001), Romkinje: biografije starih Romkinja u Vojvodni, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
- Savać, Svenka et al. (2007), Romkinje 2, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
- Savić, Svenka et al. (2007), Hrvaticice, Bunjevke, Šokice: životne priča žena u Vojvodini, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
- Savić, Svenka (2004), Kodeks neseksističke upotrebe jezika u medijima, Futura

- publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
- Savić, Svenka i Veronika Mitro (2006), Škola romologije, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
- Slapšak, Svetlana (2001), Romkinje, Ženske ikone XX veka, priredila Svetlana Slapšak, Beograd, Biblioteka XX vek, 240-245.
- Tadić, Ljubomir i Goran Bašić (2007), Društvene nauke o Romima u Srbiji: zbornik radova sa tribina održanih 2003. i 2004, Odeljenje za društvene nauke SANU, Beograd, knj. 29.
- Vidović, Marija (1993), Romkinje u naselju »Mali London« - Pančevo, Društvene promene i položaj Roma, Beograd, Odeljenje za društvene nauke SANU, 155-166. Žunić, Natalija (2002), Prava položaja Romkinja, Dragoljub B. Đorđević, ur. Romi na raskršću, Niš, 164-168.

**IZDANJA
ŽENSKIH STUDIJA I ISTRA-
ŽIVANJA: MILEVA MARIĆ
AJNŠTAJN I FUTURA PUB-
LIKACIJE:
Knjige posvećene Romima**

Romkinje: biografije starih Romkinja u Vojvodini, (2001) priredile Svenka Savić, Marija Aleksandrović, Stanka Dimitrov, Jelena Jovanović. Na 320 str. u knjizi tri mlade Romkinje daju 20 životnih priča starijih Romkinja iz Vojvodine

Romani Women: Oral Histories of Romani Women in Vojvodina (2002), pri-

dila Svenka Savić Savić u saradnji sa Marijom Aleksandrović, Stankom Dimitrov i Jelenom Jovanović. Na 320 str. u knjizi tri mlade Romkinje daju 20 životnih priča starijih Romkinja iz Vojvodine

Prevela na engleski Aleksandra Izgarjan

Nevidljive: ljudska prava Romkinja u Vojvodini (2004)

Priredila Veronika Mitro sa saradnicama: Ksenija Aleksandrović, Sanija Beriša, Mirej Grčki, Ljiljana Jovanović, Ruža Nikolić, Nataša Šajin, Lejla Toplica, Radmila Zećirović

Škola romologije (2006)

Priredile Svenka Savić i Veronika Mitro.

Romkinje 2 (2007)
Priredila Svenka Savić

Plasman
Knjižara VELIKOŠKOLSKA
021/450-023

Ženske studije i istraživanja
021/6614697

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад
378-057.875-054.57(=214.58)(497.113 Novi Sad) "2007/2008"
AKADEMSKIM obrazovanjem do romske elite / priredile
Svenka Savić i Milana Grbić ; [saradnici Aleksandrović
Marija ... [et all] ; fotografije Branislav Lučić i Vitomir Dimić].
- Novi Sad : Univerzitet : Futura publikacije : Ženske studije
i istraživanja, 2008 (Novi Sad : Futura publikacije). - 142 str. :
ilustr. ; 23 cm
Tiraž 1000. str. 5-7: Predgovor / Svenka Savić - Bibliografija.
ISBN 978-86-7188-100-5 (FP)
1, Савић, Свенка 2. Грбић, Милаана
а) Роми - Високошколско образовање - Нови Сад - 2007-
2008
COBISS.SR-ID 232970503